

KALA-JARIISTARAPORTTEJA nro 97

Riku Varjopuro

Ei anneta kalastaa silloin, kun on kalastuksen aika

Lohen ammattikalastajien näkemyksiä
kalastuksen säätelystä ja sen vaikutuksesta
kalastusammattiin

Pori 1997

RIISTAN- JA KALANTUTKIMUS

Riku Varjopuro

Ei anneta kalastaa sillon, kun on kalastuksen aika. Lohen ammattikalastajien näkemyksiä kalastuksen säätelystä ja sen vaikutuksesta kalastusammattiin.

Tutkimusraportti

Maa- ja metsätalousministeriö

Ammattikalastuksen profiilit (312040)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan toimijalähtöisen tutkimuksen näkökulmasta lohen ammattikalastajien näkemyksiä säätelystä ja sen vaikutuksesta kalastajien ammattiin. Tarkastelussa ovat mukana myös kalastajien näkemykset säätelyn taustalla vaikuttavista toimijaryhmistä ja säätelylle esitetyistä perusteluista. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa keskityttiin teemahaastatteluiden analyysiin. Tutkimuksen aineistona oli Ammattikalastuksen profiilit -tutkimukseen kerätyt teemahaastattelut, joiden tukena käytettiin ko. tutkimuksen lomakehaastatteluita ja kirjoittajan keräämää kenttätutkimusaineistoa. Maantieteellisesti tutkimus kohdistuu Pohjanlahden ja Ahvenanmaan alueen kalastajiin. Nämä kalastajat ovat olennaisia, kun tarkastellaan luonnonkutuisten lohikantojen suojelua, joka on säätelyn keskeinen tavoite.

Tutkimuksessa korostuu kalastajaryhmien erilaiset näkemykset säätelystä, mikä on seurausta lohenkalastajien heterogeenisyydestä. Eri pyyntimuotojen ja alueiden kalastuksessa on suuria eroja ja voidaan sanoa, että kalastajien elämismailmat ovat erilaisia ja säätelyn asema kalastajien elämismailmoissa vaihtelee. Yhteisenä piirteenä kalastajilla on tyytymättömyys säätelyyn. Kritiikin kohteena olivat sekä säätelyn yksityiskohdat, että yleiset periaatteet. Myös viranomaisia ja tutkijoita - kalastajien mukaan keskeisesti säätelyn taustalla vaikuttavia toimijoita - arvosteltiin. Varsin keskeinen teema haastatteluissa oli viranomaisten ja kalastajien välinen etäisyys. Toisaalta kalastajat perustelivat viranomaisten, ja myös tutkijoiden, tekemiä virheitä sillä, että nämä toimivat liian kaukana kalastuksen todellisuudesta, mistä seuraa tietämättömyyttä. Toisaalta monet kalastajat kyseenalaistivat kalastuksesta etäällä olevien toimijoiden oikeuden puuttua kalastukseen.

Ammattikalastus, lohenkalastuksen säätely, ympäristökonflikti, toimijalähtöinen tutkimus

Kala- ja riistaraportteja 97

951-776-127-9

1238-3325

71 s. + 2 liitettä

Suomi

Julkinen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Reposaaren toimipiste
Pleikinkatu 1
28900 Pori
Puh/Fax 020 575 1895

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 6
00721 Helsinki

Puh. 020 57511 Fax. 020 575 1201

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1. ESIPUHE.....	1
1.2. KÄYTETYT KÄSITTEET	2
1.3. TUTKIMUSHISTORIA.....	2
1.4. TUTKIMUKSEN TAVOITTEET.....	4
2. LOHENKALASTUS.....	5
2.1. LOHI.....	5
2.2. LOHENKALASTUKSEN KEHITYS ITÄMERELLÄ.....	5
2.3. LOHENKALASTUS SUOMESSA.....	6
2.3.1. Kalastajat, saaliit ja taloudellinen merkitys.....	6
2.3.2. Lohenkalastustekniikka Suomessa.....	7
2.3.3. Alueellisia eroja Suomen lohenkalastuksessa.....	8
2.3.4. Lohenkalastus on sesonkiluonteista.....	9
2.4. LOHENKALASTUKSEN SÄÄTELY.....	10
2.4.1. Kansainväliset säädökset.....	10
2.4.2. Kansalliset säädökset.....	10
2.5. SIHANKALASTUSTA LOHENKALASTUKSEN RINNALLA.....	11
3. TUTKIMUSAINEISTO JA KÄYTETYT MENETELMÄT.....	13
3.1. TUTKIMUKSEN AINEISTO.....	13
3.2. LÄHDEKRITIIKKI.....	14
3.3. TUTKIMUSMENETELMÄT.....	15
3.3.1. Aineiston luokittelu ja analyysi.....	15
3.3.2. Kalastaja tarkoittaa mitä sanoo ja sanoo sen tarkoituksellisesti.....	17
3.4. TOIMIJALÄHTÖINEN TUTKIMUS.....	18
3.4.1. Toimijan sosiaalinen autonomisuus.....	18
3.4.2. Suhteellinen valta ja vaikutusvalta.....	19
3.4.3. Tieto sosiaalisena ilmiönä ja välineenä.....	20
3.4.4. Miksi toimijalähtöinen tutkimus?.....	22
4. ANALYYSIN TULOKSET.....	23
4.1. SÄÄTELY OLI VAHVASTI ESILLÄ HAASTATTELUISSA.....	23
4.2. SÄÄTELYN VAIKUTUS KALASTAJAN AMMATTIIN.....	23
4.2.1. Vaikutukset kalastusstrategiaan.....	24
4.2.2. Sääteilyn vaikutus kalastuksen tulevaisuuteen.....	27
4.3. KALASTAJIEN ARVIOITA TOTEUTETUSTA SÄÄTELYSTÄ.....	32
4.3.1. Arvioita ja arvosteluja.....	33
4.3.2. Kalastajien sääteleyhdotuksia.....	41
4.4. KALASTAJIEN PUHE SÄÄTELYN TAUSTOISTA.....	46
4.4.1. Viranomaiset.....	46
4.4.2. Tutkimus.....	50
4.4.3. Etäisyys kalastuksesta johtaa virheisiin.....	57
4.4.4. Elämismaailmojen eroista todellisia seurauksia.....	59
4.4.5. Vuorovaikutus lähentäisi elämismaailmoja.....	61
4.5. YHTEENVETO ANALYYSIN TULOKSISTA.....	62
4.5.1. Analyysin keskeiset tulokset.....	62
4.5.2. Etäisyys ja sen kaventaminen.....	64
5. KIRJALLISUUS.....	66

1. JOHDANTO

1.1. Esipuhe

Lohenkalastus Pohjanlahden alueella on kokenut monia muutoksia kuluvan vuosisadan aikana. Monet muutokset ovat ihmisten aiheuttamia. Sotien välillä lohenkalastus eteläisellä Itämerellä voimistui, millä oli vaikutusta myös Suomen rannikkokalastukseen. Sodan aikana kalastus Itämerellä väheni ja saaliit Suomen rannikoilla kasvoivat. Myös myöhemmin on tapahtunut muutoksia kalastuksessa. Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on Pohjanlahden ja Ahvenanmaan alueelle syntynyt merkittävä avomerikalastukseen erikoistunut kalastajakunta. Suurin kalastukseen vaikuttanut muutos on ollut kuitenkin sotienjälkeinen jokien rakentamisesta ja saastumisesta aiheutunut lohen kutumahdollisuuksien pilaaminen. Vuosia tämän jälkeen on alettu istuttaa lohia Itämereen ja nykyinen kalastus on kasvanut ja elää istutusten varassa.

Kaikki ihmisen toiminnan vaikutus kalastukseen ei välity yksinomaan kalakantojen kautta. Kalastukselle kohdistetut tuet ovat osaltaan vaikuttaneet kalastuksen kehitykseen. Varsinkin 1980-luvulta alkaen myös kalastuksen säätely on vaikuttanut kalastukseen. Tänä päivänä se on kalastuksessa ehkä tärkein tekijä. Kalastajien haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että säätely on ratkaissut kalastuksen teknisen ja rakenteellisen kehityksen viime vuosina.

Käsittelen tässä tutkimuksessa sitä, kuinka lohen ammattikalastajat kuvaavat säätelyn vaikutusta kalastajan ammattiin. Lisäksi esittelen kalastajien arvioita toteutetusta säätelystä ja heidän tekemiä säätelyehdotuksia. Kirjoitus perustuu kulttuuriantropologian opinnäytetyöhöni (Varjopuro 1997a), jossa tutkin lohen ammattikalastajien näkemyksiä kalastuksen säätelystä. Tarkasteluni kohteena ovat ne monet tavat ja yhteydet, joissa säätely esiintyy kalastajien puheessa¹.

Maantieteellisesti tutkimukseni rajoittuu Pohjanlahden alueelle. Aineisto käsittää sekä ajoverkoilla ja -siimoilla että seisovilla pyydyksillä lohenpyyntiä harjoittavia kalastajia Ahvenanmaalta, Lounais-Suomesta, Satakunnasta, Etelä-Pohjanmaalta ja Perämereltä. Näitä eri alueiden ja molempien pyyntimuotojen kalastajia yhdistävät tiukentuva säätely ja kilpailu samasta resurssista. Säätelyn keskeinen peruste on luonnonlohen suojelu (MMM 1995: 1). Suomessa luonnonlohi lisääntyy enää Tornio- ja Simojoessa. Luonnonlohien vaellusreitti kulkee Perämereltä eteläiselle Itämerelle ja takaisin. Se kulkee siis koko Pohjanlahden halki.

¹ Tässä kirjoituksessa olevien aiheiden lisäksi käsittelen opinnäytetyössäni myös kalastajien periaatteellisia näkemyksiä säätelystä ja sitä, kuinka puhe säätelystä liittyy puheeseen toisista kalastajista. Opinnäytetyössäni esittelen lisäksi ns. yhteishallintoon (co-management) perustuvaa kalastuksen säätelyä antropologisen ja sosiologisen kirjallisuuden pohjalta. Opinnäytetyöhöni perustuen olen aikaisemmin kirjoittanut kaksi artikkelia. Ensimmäisessä esittelen kalastajien näkemyksiä tutkijoista ja tutkimustiedosta lohenkalastuksen säätelyn taustalla (Varjopuro 1996). Toisessa artikkelissa käsittelen tiivistetysti kalastajien arvioita toteutetusta säätelystä ja heidän näkemyksiään säätelyn taustalla vaikuttavista toimijaryhmistä (Varjopuro 1997b).

Opinnäytetyöni on osa ammattikalastuksen profiilit -tutkimusta, joka on Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksessa (RKTL) tehtävä maa- ja metsätalousministeriön tilaama laaja tutkimus suomalaisista ammattikalastajista sekä merialueilla että sisävesillä (kts. Salmi J. ym. 1996a, Salmi J. ym. 1996b, Salmi J. ja Salmi P. 1997). Tutkimuksen lähtökohdaksi asetettiin poikkitieteellinen näkökulma. Sen tulee tuottaa tietoa ammattikalastuksen rakenteesta ja taloudellisista resursseista, mutta myös kalastajien päätöksenteosta ja asenteista sekä sopeutumisedellytyksistä. Tutkimuksessa päädyttiin kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmän yhdistelmään. Lomakehaastattelun ohella kalastajille tehtiin vapaamuotoinen nauhoitettu teemahaastattelu. Omassa tutkimuksessani keskityn teemahaastatteluaineiston analyysiin.

Tutkimukseni rakentuu siten, että ensiksi esittelen tutkimushistorian ja tutkimuksen tavoitteet. Sitten käsittelen lyhyesti lohenkalastusta ja sen säätelyä Suomessa ja Itämerellä. Seuraavaksi esittelen tutkimuksen aineiston ja käytetyt menetelmät sekä tutkimusstrategian. Näiden jälkeen seuraa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen esittely. Tutkimuksen viimeisessä ja laajimmassa osassa on analyysin tulokset ja niiden yhteenveto.

1.2. Käytetyt käsitteet

Tutkimuksessa esiintyy tiettyjä toistuvia termejä. Yleisin on luonnollisesti **kalastaja**. Tällä tarkoitan lohenkalastajaa ellei toisin mainita. **Avomerikalastus** on ajoverkoilla ja -siimoilla tapahtuvaa lohenkalastusta. **Rannikkokalastus** puolestaan on seisovilla lohi- ja siikapyödyksillä tapahtuvaa kalastusta. Kalastusteknisiä termejä esittelen lohenkalastusta Suomessa käsittelevässä luvussa. **Säätely** (tai kalastuksen säätely) tarkoittaa viranomaisten tekemiä lohenkalastusrajoituksia. **Kalastuksen ohjaus** puolestaan sisältää sekä säätelyn että viranomaisten maksamat korvaukset ja tuet. Toimijälähtöiseen tutkimukseen liittyvät termit, kuten 'toimija', 'elämaailma', 'sosiaalinen vaikuttaminen' ja 'episteeminen yhteisö' saavat sisältönsä tutkimuksen teoreettista viitekehystä esiteltäessä.

1.3. Tutkimushistoria

Suomessa on tehty varsin paljon kansatieteellisiä tutkimuksia kalastuksesta, joista Vilkkunan (1974) "*Lohi*" lienee tunnetuin. Lisäksi lohenkalastusta ovat tutkimuksissaan käsitelleet Tuomi-Nikula (1982) ja Haapasaari (1994).

Antropologisia ja sosiologisia tutkimuksia on tehty varsin vähän. Tuomi-Nikulan väitöskirjaa voidaan teoreettisilta lähtökohdiltaan pitää myös kulttuuriantropologisena tutkimuksena. Pennanen (1979 ja 1986) on tehnyt kulttuuriantropologisia tutkimuksia muikunpyynnistä. Sosiologinen tutkimusote on muutamassa tutkimuksessa. Esimerkiksi Eklund (1994) on tutkinut rannikkoalueiden kalastajaväestöä historiallisen sosiologian näkökulmasta. Nybacka ym. (1991) ovat kirjoittaneet katsauksen lohenkalastuksen säätelystä 1980-luvulla. Tässä artikkelissa on myös nähtävissä sosiologinen tutkimusote. Konfliktia Itä-Suomen ammattimaisen muikunpyynnin ympärillä on tutkittu sosiologian näkökulmasta (Salmi P. ym. 1994, Salmi P. 1997, Pitkänen ym. 1995, Pitkänen 1996). Nykyaikaista lohenkalastusta ja sen säätelyä on edellämainitun artikkelin (Nybacka ym. 1991) lisäksi tarkasteltu yhteiskuntatieteellisellä otteella vain muutamassa artikkelissa (esim. Salmi J. ja Salmi P. 1993a, Salmi J. ja Salmi P. 1993b, Lammi 1993).

Tuomi-Nikulan (1982) väitöskirjaa lukuunottamatta kvalitatiivista teemahaastattelumenetelmää on hyödynnetty kalastajatutkimuksissa vasta tällä vuosikymmenellä. Erityisesti lohenkalastusta Pohjanlahdella tai kalastajien ja viranomaisten välisiä suhteita eli tämän tutkimuksen aihepiiriä on käsitelty muutamassa haastattelututkimuksessa (Salmi P. ja Salmi J. 1993, Salmi P. ym 1994).

Suomessa ammattikalastusta on kuitenkin tutkittu pääasiassa kalatalouden näkökulmasta. Painotukset ovat olleet biologisia ja taloudellisia. Usein nämä tutkimukset palvelevat päätöksentekoa. (Salmi P. ja Salmi J. 1995: 8.) Myös ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen tavoite on tuottaa päättäjille tietoa ammattikalastuksesta.

Kansainvälisesti kalastuksen säätelyä ja laajemmin kalaresurssien hallintaa on tutkittu antropologian ja sosiologian näkökulmasta varsin paljon. Varsinkin viimeisten kymmenen vuoden aikana aiheesta on ilmestynyt lukuisia julkaisuja - pääasiassa artikkelikokoelmia ja yksittäisiä artikkeleita (esim. Andersen 1979, Callon 1986, McCay ja Acheson 1987, Berkes 1989, Brox 1990, Poggie 1992, Dyer ja McGoodwin 1994, Otterstad ja Symes 1996, Acheson ja Wilson 1996). Syy julkaisujen runsauteen on ilmeinen: monet maailman merkittävistä kalakannoista ovat uhattuna ja käytetyt kalastuksen säätelymenetelmät eivät ole tuottaneet toivottua tulosta (Acheson ja Wilson 1996: 579). Lisäksi kantojen romahdus ja myös säätely ovat aiheuttaneet sosiaalisia muutoksia kalastajayhteisöissä. Tutkijat ovat huomanneet ilmiön, mikä on poikunut useita tutkimuksia. Yhteistä monissa näistä tutkimuksista on se, että ne esittelevät vaihtoehdon keskusjohtoiselle, bio-ekonomiseen lähtökohtaan perustuvalla ja teollisuusmaissa vallitsevalle säätelylle. Tutkijat yhä enenevässä määrin pitävät vallitsevan säätelyn lähtökohtia väärinä (mts. 579) ja luonnollisesti esittävät erilaisia vaihtoehtoja. Varsin monessa korostetaan kalastajien ja viranomaisten sekä kalastajien ja tutkijoiden välisen yhteistyön tärkeyttä, jotta kalastuksen ohjaus toimisi. Erityisen tärkeänä pidetään sitä, että paikallinen taso otetaan mukaan päätöksentekoon. Niin sanottu yhteishallinto ('co-management') on monen tutkijan esittämä ratkaisu (kts. Dyer ja McGoodwin 1994).

Joissakin tutkimuksissa käsitellään myös säätelyn legitimititeettikriisiä. Kalastajat kokevat säätelymenetelmät ja tieteellisen tiedon niiden taustalla vääriksi. Myöskään toimijoihin säätelyn taustalla ei luoteta, mistä seuraa se, että säädöksiä kierretään tai rikotaan (Eythorsson 1991: 128-131). Kalastusta tutkivassa antropologiassa varsin usein tutkijat ja kalastajat tai tieteellinen tieto ja paikallinen tieto asettuvat vastakkain. Acheson ja Wilson (1996: 579) kirjoittavat:

"Among maritime anthropology it is axiomatic that fisheries scientists and those who use those resources hold different views about the way oceans work and thus have different ideas about how to manage them".

Kalastajien tieto meriekosysteemistä on holistista, kun taas tutkijat varsin usein keskittyvät vain yhden kalalajin tutkimiseen ja sen pohjalta tarkastelevat säätelytarvetta ja -menetelmiä (Eythorsson 1991: 130). Kalastajien näkemyksissä oikeista säätelymenetelmistä korostuvat myös sosiaaliset piirteet (mts. 143). Myös suomalaisten lohenkalastajien haastatteluissa kalastajien ja tutkijoiden näkemykset ovat pahasti ristiriidassa (kts. sivut 51-61).

1.4. Tutkimuksen tavoitteet

Tavoitteeni on tutkia lohien ammattikalastajien näkemyksiä ja kuvauksia kalastuksen säätelystä ja siitä, kuinka säätely vaikuttaa kalastajan ammattiin. Lisäksi tähän liittyen tutkin kalastajien kuvauksia omasta tai toisten kalastajien strategisista reaktioista säätelyyn, toisin sanoen kalastajien yrityksistä sopeutua säätelyyn.

Pyrin vastaamaan kysymyksiin kuten "Mitä vaikutuksia pyyntikielloilla ja -rajoituksilla on kalastukseen?" ja "Mitkä ovat kalastajien näkemykset kalastuksen ohjauksesta ja siinä käytetyistä keinoista?". Nämä kaksi kysymystä sisältyvät myös ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen tavoitteisiin (Salmi J. ja Salmi P. 1994: 4). Kolmas keskeinen kysymys on kalastajien näkemykset säätelyn taustoista. Vastauksia näihin kysymyksiin haen tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen eli toimijälähtöisen tutkimuksen näkökulmasta.

Toimijälähtöisen tutkimuksen näkökulmasta ulkopuoliset tekijät saavat lopullisen tulkinnan ja todellisen muotonsa vasta toimijoiden aktiivisen toiminnan kautta. Jos kalastuksen säätelyä tarkastellaan kalastajien näkökulmasta, niin säätely on ulkopuolinen tekijä ja toimijat ovat kalastajia. Kalastajien reaktiot säätelyyn pohjautuvat heidän näkemyksiin säätelystä. Olisi väärin olettaa, että kalastajien näkemykset säätelystä, säätelymenetelmistä tai säätelyn tavoitteista ovat ilman muuta samanlaisia (tai erilaisia) kuin viranomaisten. Kalastajien näkemyksiä on tärkeää tutkia, jotta heidän reaktioitaan voisi ymmärtää. Yhtälailla on tärkeää tutkia erilaisten kalastajien näkemyksiä säätelystä. Keskeistä onkin erilaisten kalastajien reaktiot, sillä ei voida olettaa kalastajien toimivan yhdenmukaisesti eri puolella Suomea. Tämä seikka korostuu varsinkin silloin, kun kiista lohienkalastuksesta on alueellinen ja myös eri pyyntimuotojen välinen kiista.

2. LOHENKALASTUS

2.1. Lohi

Lohen luonnollinen elinkaari Itämeressä alkaa lohen poikasen kuoriutumisesta joessa. Pohjoisissa joissa se viettää kolmesta viiteen vuotta, minkä jälkeen se vaeltaa mereen yleensä kevättulvan aikana. Meressä lohi aloittaa vaelluksen kohti etelää. Tätä vaellusta kutsutaan syönnösvaellukseksi ja se suuntautuu pääasiassa keskiselle ja eteläiselle Itämerelle. Osa lohista vaeltaa aina Tanskan salmiin asti. Muutaman merivuoden jälkeen lohiet palaavat synnyinjokiinsa kutemaan. Suomen merialueelle kutuvaelluksella olevat lohiet saapuvat keväällä. Rannikkokalastuksen kohteeksi ne joutuvat Saaristo- ja Selkämerellä toukokuun puolessa välissä. Perämeren lohiet saavuttavat toukokuun lopussa. Merivaellus kestää heinäkuun lopulle. Vaelluksen ajoittumiseen vaikuttaa veden lämpötila ratkaisevasti. Myöhäisenä keväänä esimerkiksi Merenkurkun on 25. kesäkuuta mennessä ohittanut vasta 10 prosenttia vaeltavista lohista. Aikaisena keväänä 90 prosenttia lohista on saattanut uida Merenkurkun ohi. (MMM 1996: 4.)

Keskimäärin lohiet viettävät syönnösalueilla kolme vuotta, mutta aikaisemmin viisikään vuotta ei ollut harvinaista. Toisen maailmansodan jälkeen kalastus lohien syönnösalueilla on vaikuttanut siten, että nelivuotiaat lohiet alkoivat olla kutualueilla harvinaisia. Voimakkaasti valikoiva verkkokalastus on aiheuttanut myös sen, että kutevien kalojen nuorenmisen lisäksi niiden koko on pienentynyt. Koska verkon silmäkoon minimimitta on määrätty, niin verkot pyytävät vain tarpeeksi kookkaita kaloja. Tällöin nopeakasvuiset kalat tulevat pyydyiksi jo nuorena. (Christensen ym. 1994: 2-4.)

Kalastus ei ole ainoa ihmisen aiheuttama tekijä, joka on vaikuttanut Itämeren loheen. Kalastusta tärkeämpi tekijä lienee lohien kutumahdollisuuksien väheneminen. Merkittävien yksittäinen syy on jokien rakentaminen. Lisäksi jokien saastuminen on vaikuttanut ratkaisevasti. (MMM 1995: 13-25.) Vuosisadan alussa Itämeren lohiet lisääntyivät 60 joessa ja mereen vaelsi seitsemästä kymmenneen miljoonaa lohienpoikasta vuodessa. Vielä ennen 1940-lukua suurin osa pohjoisista joista olivat hyviä kasvuympäristöjä lohienpoikasille. Nykyään luonnonkantoja on eri arvioiden mukaan noin 20 tai 30 joessa. Luontaisesti lisääntyneitä poikasia vaeltaa mereen noin 400 000 kappaletta vuodessa. (Christensen ym. 1994: 5, MMM 1995: 5.)

Luontaisen lisääntymisen dramaattista vähenemistä on korvattu istutuksin merkittävässä määrin 1950-luvulta alkaen. Istukkaiden määrä ylitti luonnontuotannon 1970-luvulla. (Christensen ym. 1994: 5, kuva 5.) Nykyään noin 90 prosenttia Itämeren lohesta on istutettuja (mts. 15).

2.2. Lohenkalastuksen kehitys Itämerellä

Lohta on kalastettu Itämeren alueella jo vuosisatoja. Lohenkalastus oli pitkään keskitynyt jokiin ja rannikoille. Merenkulun ja kalastustekniikan innovaatiot ovat siirtäneet kalastusta ulommas merelle jo reilun sadan vuoden ajan. Kuitenkin vielä 1945 Itämeren

lohisaaliista kalastettiin kaksi kolmasosaa rannikolla. Toisen maailmansodan jälkeen merikalastus on kasvanut voimistuvaa tahtia. Jo vuonna 1959 merikalastuksen osuus oli kasvanut 2/3 Itämeren lohisaaliista. 1970- ja 1980-luvuilla rannikkokalastuksen osuus Itämeren lohisaaliista oli enää 15 prosenttia. (Christensen ym. 1994: 7-8.)

Rannikkokalastuksessa on kalastusvälineissä siirrytty pohjaverkoista rysien kautta lohiloukkujen käyttöön. Aikaisemmin käytössä olleista kiintosiimoista siirryttiin ajosiimoihin 1940-luvulla. Samalla siimapyynti siirtyi kauemmas merelle. Avomerellä kalastus on kehittynyt kiintosiimoista ajosiimojen kautta ajoverkkojen käyttöön. 1960-luvun alussa keinokuituiset ajoverkot alkoivat syrjäyttää ajosiimoja. Muutos oli nopea. Jo 1960-luvun puolessavälin 70-85 prosenttia merikalastuksen saaliista saatiin ajoverkoilla. (mts. 7-8.)

Jos kalastus Itämerellä rinnastetaan lohien vaellusjaksoihin, niin avomerikalastus kohdistuu pääasiassa syönnösvaellukseen ja rannikkokalastus kohdistuu pelkästään kutuvaellukseen.

2.3. Lohenkalastus Suomessa

Tarkastelen tässä luvussa lohienkalastusta Suomessa. Ensin esittelen kalastajakuntaa ja saaliita. Sen jälkeen tarkastelen lohienkalastustekniikkaa ja siinä olevia eroja. Viimeiseksi keskityn lohienkalastuksen sesonkeihin.

2.3.1. Kalastajat, saaliit ja taloudellinen merkitys

Vuosikymmenen alussa (1990-1994) Ahvenanmaalla ja Pohjanlahden alueella lohisaaliita ilmoitti vuosittain keskimäärin 770 kalastusyritystä, joista avomerellä kalastavia oli 129. Kuhunkin avomerellä kalastaneeseen alukseen kuuluu 2-3 hengen miehistö, joten sillä alueella, johon tutkimukseni kohdistui noin 300 kalastajaa on vuosittain kalastanut lohta avomerellä. (MMM 1996: 7 ja taulukko 2.) Tosin alusten miehistöissä tapahtuu muutoksia, joten tarkkaa määrää on vaikea arvioida.

Lohen rannikkokalastuksessa on Ahvenanmaalla ja Pohjanlahden alueella ollut vuosina 1990-1994 reilut 280 kalastusyritystä.² Rannikolla kalastusyritykseen kuuluu 1-2 kalastajaa, joten lohien rannikkokalastukseen on osallistunut vuosittain noin 400 henkilöä. (mts. 7 ja taulukko 2.)

Ammattikalastajien vuonna 1994 saama lohisaalis oli hieman yli 1 000 tonnia. Avomerisaaliin osuus Suomen lohisaaliista on nykyään noin 70 prosenttia (MMM 1995: 1). Vuonna 1994 noin 55 prosenttia lohisaaliista saatiin ajoverkoilla. Ajoverkkosaaliista saatiin yli puolet Ahvenanmaan ympäristöstä ja Selkämereltä.³ (Moilanen ja Lappalainen 1995: 13.) Pohjanlahdella lohisaalis lohiloukuissa ja -rysissä keskittyy kahdelle

² Monilla rannikkokalastajilla on sekä lohien että siian pyyntiä. Lohien osuus seisovilla siikapyydyksillä (rysä ja loukku) saadusta kokonaissaaliin painosta oli vuosina 1990-1994 keskimäärin 69,5 prosenttia (saaliin arvosta 77,4 prosenttia). Alueelliset vaihtelut ovat suuria. Perämeren pohjukassa vastaava suhdeluku (saaliin painosta) oli 85,1 prosenttia ja Ahvenanmeren Saaristomerellä ja Selkämeren alueen rannikkokalastuksessa 44,4 prosenttia. (MMM 1996: taulukko 1.)

³ Tutkimukseni alueella lohien avomerikalastus on pääasiassa ajoverkkokalastusta, joten keskityn sen tarkasteluun. Ajosiimakalastuksen merkitys on vähäinen tällä alueella (kts. Moilanen ja Lappalainen 1995: 22-24, kuvat 6-8).

alueelle. Pohjoisessa Perämerelle (45 tonnia) ja etelässä Satakunnan ja Vaasan läänin eteläosan rannikolle (70 tonnia). Myös Merenkurkun alueen lohisaalis siikaloukuissa ja -ryssissä on merkittävä (40 tonnia). (mts. 25-26, kuvat 9 ja 10.)

Kalastajan ammattikuva ei ole yksiselitteinen. Pelkästään kalastuksesta toimeentulonsa saava kalastaja on historiallisesti varsin nuori ilmiö (Tuomi-Nikula 1982: 11). Edelleenkin pelkästään kalastuksesta eläviä kalastajia on vähän. Esimerkiksi vuonna 1994 merialueen 2375:stä ammattikalastajasta vain 42 prosentilla kalastustulojen osuus oli yli puolet kokonaistuloista (Moilanen ja Lappalainen 1994: 11). Tuolloin ammattikalastajaksi luetaan, jos kalastustulojen osuus kokonaistuloista on vähintään 20 prosenttia.

Ammattikalastuksen -profiilit tutkimuksen lomakehaastattelujen perusteella lohenkalastuksessa tämän kriteerin ylitti vuonna 1993 kaikki aktiiviset avomerikalastajat (osa ei kalastanut) ja 68 prosenttia rannikkokalastajista. Vuosina 1990-1994 noin 80 prosenttia lohen avomerikalastajista sai yli puolet tuloistaan kalastuksesta. Rannikkokalastajista hieman alle 60 prosenttia sai yli puolet tuloistaan kalastuksesta. (MMM 1996: 8.) Näitä tilastotietoja tulkittaessa on huomattava, että kalastuksen kannattavuus on suhteellisen alhainen (MMM 1995: 46-47), joten kalastuksen ulkopuolelta on pakko hankkia tuloja, jotta kalastusta voidaan jatkaa. Kalastajan ammatti-identiteetti on vahva ja kalastuksesta ei haluta luopua.

2.3.2. Lohenkalastustekniikka Suomessa

Merikalastuksen innovaattoreina ovat olleet tanskalaiset kalastajat (Christensen ym. 1994: 8). Suomeenkin on merikalastuksen kehitys ollut samanlainen kuin Tanskassa. Suomeen innovaatiot ovat kuitenkin tulleet hitaammin. Avomerikalastus alkoi yleistyä Suomessa 1960-luvun lopussa (MMM 1995: 1). Ajoverkkokalastus on kasvanut voimakkaasti vasta 1980-luvulla. Eräs kalastaja kuvaa ensimmäistä omaa kosketustaan ajoverkkoihin näin:

"...mää muistan sen aina, kun tuolla Raumalla...Tuli Rauman satamaan kauheeta, pahaa keliä pakoon tuli tanskalaisia troolareita ja äijät siäl ihmetteli, mitä perkeleen keppejä niillä on koko paatti täynnä. Sit ne möi siältä lohia paatista niinku säynäitä, et siitä vaan, se oli...siis Suomeen ei tullu tätä lohen ajoverkkokalastusta, mukku todella vasta sitte hyvin, hyvin kauan sen jälkeen, kun jo tanskalaiset oli sitä kauan harjottaneet." (2526)⁴

Edellisessä sitaatissa mainitut 'kepit' tarkoittavat ajoverkkokalastuksessa verkkojadan päissä käytettäviä merkkilippuja.

Lohen rannikkokalastuksella on pitkät perinteet. Ensimmäiset historialliset lähteet lohen rannikkokalastuksesta Suomessa ovat 1500-luvun puolivälistä, mutta jo kivikaudella on

⁴ Käytän tutkimuksessani suoria lainauksia kalastajien haastatteluista. Ne on sisennetty, kursivoitu ja kirjoitettu tiheällä rivivälillä. Sitaattien perässä on nelinumeroinen tunnusluku. Ensimmäinen numero on 1 tai 2. Ykkönen tarkoittaa rannikkokalastajaa ja kakkonen avomeri kalastajaa. Tunnusten toinen luku kuvaa kalastajan asuin aluetta seuraavasti: 1 = Perämeri, 2 = Satakunta, 3 = Vaasan lääni, 4 = Ahvenanmaa ja 5 = Lounais-Suomi. Tunnusten kaksi viimeistä lukua tarkoittavat kalastajan järjestysnumeroa aineistossa. Tunnus 2526 tarkoittaa siis Lounais-Suomessa asuvaa avomerikalastajaa ja jonka haastattelu on aineistoni kahdeskymmeneskuudes. Käytettyjen tunnusten perusteella ei voida tunnistaa kalastajien henkilöllisyyttä.

lohta kalastettu Kemijoen edustan saarista ja kareilta käsin (Vilkuna 1974: 317). Lohen rysäkalastusta on harjoitettu Perämerellä jossain muodossa jo 1600-luvulla. Viime vuosisadalla otettiin perämerellä käyttöön isorysä, jonka käyttö meripyydyksenä levisi voimakkaasti 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla myös Merenkurkun eteläpuolelle. Isorysä lienee suomalaista alkuperää. (mts. 345.) Lohiloukku, joka on uudempi innovaatio lohen rannikkokalastuksessa, muistuttaa rakenteeltaan hyvin paljon isoarysää. Loukkupyydysten käyttö yleistyi Perämerellä 1970-luvulla (Haapasaari 1994: 13). Etelämpänä se alkoi yleistyä jo 1960-luvun lopulla (Tuomi-Nikula 1982: 115).

2.3.3. Alueellisia eroja Suomen lohenkalastuksessa

Suomen lohenkalastus voidaan jakaa avomeri- ja rannikkokalastukseen. Avomerikalastus on ajoverkoilla ja -siimoilla tapahtuvaa kalastusta. Rannikkokalastajien pääasiallinen pyydys on nykyisin lohiloukku. Karkea alueellinen jako pyyntimuotojen välillä kulkee etelän ja pohjoisen välillä. Avomerikalastajat ovat suurelta osin Vaasan eteläpuolelta, varsinkin Satakunnasta ja Ahvenanmaalta. Myös heidän kalastuksensa sijoittuu Selkämerelle ja sieltä etelämmäksi aina Itämeren eteläosiin saakka. Rannikkokalastus on sen sijaan painottunut pohjoisemmaksi, erityisesti Merenkurkun ja Perämeren alueille. Myös Pohjois-Satakunta on merkittävä rannikkokalastuksen alue. (Moilanen ja Lappalainen 1995: kuvat 7, 9 ja 10).

Pyyntimuotojen sisälläkin on eroja. Esimerkiksi Perämerellä rannikkokalastuksessa pyydyksiä saatetaan asettaa 'juoniksi', jolloin pitkään aitaan liittyy useampia loukkuja. Juonia on Perämerellä käytetty potkuverkkokalastuksessa jo viime vuosisadalla (Vilkuna 1974: 343-344). Satakunnan rannikolla juonia ei käytetä. Joskus siellä saatetaan loukut asettaa vastakkain vastakkain, jolloin saadaan pitkä aita, jonka molemmissa päissä on loukut. Tämä ei ole yleinen tapa asettaa loukut pyyntiin.

Perämeren ja Satakunnan rannikkokalastustekniikassa on toinenkin ero. Satakunnassa jotkut kalastajat käyttävät pyyntimatkoillaan kahta venettä. Isolla moottoriveneellä ajetaan loukkujen väliset matkat ja pienellä soutuveneellä koetaan loukut. Perämerellä tämän tapainen kokeminen on kalastajille nykyään vierasta. Eräs tapaamani kalastaja sanoi kyseisen kokemistavan olevan vanhanaikainen. Siellä käytetään pientä nopeaa veneitä sekä siirtymiseen että kokemiseen. Satakunnassa eräs kalastaja perusteli kahden veneen käyttöä sillä, että isolla nopealla veneellä on miellyttävämpi ajaa varsinkin, kun heidän uloimmat loukkunsa ovat kaukana kotirannasta ja vieläpä varsin ulkona merellä. Isolla aluksella on turvallisempaa liikkua. Myös Satakunnan rannikolla muutamat kalastajat tekevät pyyntimatkinsa pienellä moottoriveneellä.

Myös avomerikalastuksessa on eri alueiden välillä eroja. Toiset kalastavat pienillä aluksilla melko lähellä rantaa ja toiset kalastavat kaukana avomerellä. Lähellä rantaa kalastavat tekevät lyhyitä, usein alle vuorokauden mittaisia matkoja merelle. He käyttävät vähemmän verkkoja kuin isommilla aluksilla kalastavat. Isommilla aluksilla kalastavat saattavat olla monta viikkoa eteläisellä Itämerellä, missä he myös myyvät saaliinsa. Myös Suomen vesillä he pyrkivät sään salliessa tekemään usean päivän pituisia pyyntimatkoja. Rannikonläheinen ajoverkkokalastus on yleisempää Ahvenanmaalla kuin mantereella. Eräs ahvenanmaalainen kalastaja kuvaa paikallista lohenkalastusta näin:

"...äländska flottan ä ju nu mer specialiserad på kustfiske, kustnärfiske, inte kustfiske, kustnärfiske. Utom me några undantag." (1101)

Ahvenanmaalla on lohen ajoverkkokalastuksessa myös varsin paljon sivutoimisia kalastajia. Heidän kalastuksensa on sesonkiluonteista ja se ajoittuu kevääseen ja alkukesään. Vuosina 1990-1994 ahvenanmaalaisten kalastajien saamasta vuotuisesta lohisaaliista saatiin 1.3.-20.6. välisenä aikana 73 prosenttia, kun muiden avomerikalastajien saalis samalta ajalta oli 53 prosenttia (MMM 1996: 9 ja taulukot 12 ja 13).

Yksi syy kalastusstrategian ja kalastuksen ajoittumisen eroon on se, että lohenkalastus on ollut sallittua Ahvenanmaan vesialueella eli neljän meripeninkulman rajan sisällä myös silloin, kun se on ollut muualla kiellettyä kieltoviikkojen tai kesäajan kalastuskiellon vuoksi (mts. 9). 1990-luvun alussa myös monet mantereelta tulevat kalastivat tällä alueella. Toinen syy kalastuksen ajoittumiseen on lohen vaelluksen ajoittuminen Ahvenanmaan alueella kevääseen ja alkukesään.

Ajoverkkokalastus rannikon lähellä ja avomerellä eroaa myös siten, että avomerellä kalastettaessa verkkojadat lasketaan yhteen jonoon. Sen sijaan lähellä rantaa ajoverkot kannattaa laskea moneen samansuuntaiseen riviin. Verkkojatojen ajalehtimistä on helpompi valvoa tutkassa, kun ne näkyvät ruudulla pitkään. Näin estetään verkkojen ajautuminen rantaan tai kalastuskieltojen aikaan neljän meripeninkulman rajan ulkopuolelle. Eräs satakuntalainen avomerikalastaja korosti lisäksi, että ahvenanmaalaisten paikallistuntemus mahdollistaa kalastuksen rannan lähellä, jossa merivirtaukset ovat arvaamattomia.

2.3.4. Lohenkalastus on sesonkiluonteista

Avomerikalastusta voidaan periaatteessa harjoittaa ympäri vuoden. Alukset voivat liikkua lohien perässä eri puolella Itämeren. Luonnollisesti tuulet ja jäät rajoittavat kalastusta. Varsinkin tuulisina talvina ja syksyinä kalastus saattaa olla pitkiä jaksoja keskeytynyt. Lisäksi monet lohenkalastusalukset ovat liian pieniä, jotta niillä voisi kalastaa vaikeissa olosuhteissa kaukana merellä (MMM 1996: 10). Avomerikalastuksessa on kaksi selkeää sesonkia. Ensimmäinen on huhti-kesäkuussa ja toinen elomarraskuussa (MMM 1995: 41, taulukko 12).

Rannikkokalastus kohdistuu kutuvaelluksella olevaan loheen. Tämän vuoksi lohenkalastus rannikolla on voimakkaasti sesonkiluonteista. Ennen jokien rakentamista rannikkokalastus Perämerellä ajoittui toukokuun ja heinäkuun lopun väliseen aikaan (Vilkuna 1974: 317, Haapasaari 1994: 11). Jotkut vanhat kalastajat muistavat vieläkin, kuinka lohia tuli Perämerelle eri jaksoissa pitkin kesää. Nykyään vaellus on voimakkaasti painottunut alkukesään. Osa haastatelluista kalastajista kertoi, että aikanaan istutusten emokaloiksi pyydettiin alkukesällä vaeltavia lohia. He epäilevät, että vaellusajankohta on osittain perinnöllistä, minkä vuoksi istukkaiden vaellus on keskittynyt alkukesään. RKTL:en tekemien tilastojen mukaan rannikkokalastuksen lohisaaliit koko rannikkoalueella ajoittuvat touko-heinäkuulle. Sesongin huippu on ollut touko-kesäkuun vaihteessa niinä vuosina jolloin rannikkokalastusta ei ole ajallisesti säädelty. (MMM 1995: 39, taulukko 11, MMM 1996: 5-6, kuvat 2 ja 3.) Tätä voidaan pitää sesongin luonnollisena huippuna. Ekologisten tekijöiden lisäksi kalastusajankohta riippuu ratkaisevasti kalastusrajoituksista, joita käsittelem seuraavassa luvussa.

2.4. Lohenkalastuksen säätely

Säätelyn tavoitteena on Suomessa ollut lohen luonnonkantojen säilyttäminen ja toisaalta viime vuosina on korostettu jonkin verran myös saaliin tasapuolista jakoa. Pääpaino on kuitenkin ollut luonnokantojen säilyttämisellä. (Nybacka ym. 1991: 200, MMM 1991: 18, MMM 1993: 41, MMM 1995: 1.)

Kalastusrajoituksiin Suomessa vaikuttavat kansainvälinen, Euroopan Unionin yhteinen kalastuslainsäädäntö ja kansallinen lainsäädäntö. Lisäksi rajajokien kalastuksesta on säädetty maidenvälisissä kalastussäännöissä. (MMM 1995: 26.) Tarkastelen tässä luvussa vuonna 1994 voimassaollutta säätelyä, sillä kalastajien haastattelut on tehty vuodenvaihteessa 1994-95.

2.4.1. Kansainväliset säädökset

Kansainväliset säädökset koskevat lohen alamittaa (60 cm) ja verkkojen silmäkokoa (keinokuituisissa verkoissa 157 mm). Pyyntirajoitukset puolestaan määräävät kalastusaikoja ja pyydysten enimmäismääriä. Vuonna 1994 ajoverkkokalastus Ahvenanmerellä ja Pohjanlahdella oli kiellettyä 15.6. ja 15.9. välisenä aikana. Ajoverkkoja saa olla pyynnissä korkeintaan 600 kappaletta ja enimmäispituudeltaan ne saavat olla 35 metriä. Ajosiimakalastus oli kiellettyä samalla alueella 1.4.-15.11. Ajosiimapyynnissä koukkujen enimmäismäärä on 2000 ja koukunkärjen ja varren välin tulee olla vähintään 19 millimetriä. (MMM 1995: 28-29.) Ajosiimoille on asetettu tiukemmat aikarajoitukset, koska ne pyytävät paljon myös alamittaisia lohia. Osittain tästä syystä ajosiima ei ole yhtä houkutteleva vaihtoehto avomerikalastajille kuin ajoverkko. Kansainväliset pyyntirajoitukset koskevat kalastusta sisäisten aluevesien ulkopuolella eli neljän meripeninkulman ulkopuolella perusviivoista.

Kansainvälisesti on määrätty lisäksi joillekin kalalajeille suurimmat sallitut pyyntimäärät (TAC). Vuodesta 1991 alkaen myös lohelle on määrätty kokonaiskiintiö, joka koskee myös sisäisiltä vesialueilta saatuja lohia. (MMM 1993: 31, MMM 1995: 29.) Kiintiön täyttymistä on seurattu kalastajien tekemillä saalisilmoituksilla. Kiintiön täyttyttyä kalastus on vuosina 1991, 1992, 1993 ja 1995 kielletty loppuvuodeksi (MMM 1996: 10).

2.4.2. Kansalliset säädökset

Kalastuslain mukaan jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus harjoittaa kalastusta yleisellä vesialueella tai Suomen kalastusvyöhykkeellä.⁵ Maaseutuelinkeinopiirit vuokraavat tai antavat luvan lohenpyyntiin yleisillä vesialueilla. Tämä koskee seisovien pyydysten pyyntipaikkoja eli rysiä ja loukkuja. Ammattimaiseen kalastukseen käytettyjen pyydysten käyttö on rajattu vain ammattikalastajille⁶ vuonna 1993 kalas-

⁵ Kalastusoikeus on vapaa kaikille lukuunottamatta ns. kylänvesiä. Kylänrajojen mantereen puoleiset vesialueet ovat yksityisoikeudellisia (joko yksityisiä tai yhteisiä). Kylänrajojen ulkopuoliset vesialueet ovat yleisvettä 12 meripeninkulmaan asti. Tästä alkaa Suomen kalastusvyöhyke. (MMM 1995: 26.)

⁶ Lain mukaan ammattikalastajaksi laskettiin vuonna 1994 ne kalastajat, jotka saivat kalastuksesta vähintään 20 prosenttia tuloistaan (MMM 1996: 8).

tuslain 6.4 §:än tehdyn muutoksen mukaan. Lain tarkoitus on rajoittaa ei-ammattilaisten kalastuksen tehoa. (MMM 1995: 31.) Tosin ammattikalastajat toteavat monessa haastattelussa, että sivutoimiset kalastajat rikkovat lakia yleisesti. Lisäksi monet sanovat, että vain ammattikalastajien kalastusta valvotaan ja sivutoimisten annetaan vapaasti rikkoa lakia.

Kansallisessa lainsäädännössä on määrätty, että Oulun ja Lapin läänien sisäisillä vesialueilla lohien alamitta on 50 cm poikkeuksena kansainvälisesti määrättyyn lohien alamittaan (mts. 31). Kansallisesti on määrätty myös lohiloukun silmällä pyytävän osan pienimmäksi silmäkooksi 127 mm ja muun osan silmäkooksi 100 mm (MMM 1995: 32). Yleisvesialueilta on myönnetty kalastajille korkeintaan neljä pyyntipaikkaa seisovia pyydyksiä varten. Luvat on myöntänyt maa- ja metsätalousministeriö ja vuodesta 1994 alkaen ministeriön alaiset maaseutuelinkeinopiirit. (mts. 31.)

Suomessa on kansainvälisten säädösten lisäksi rajoitettu kalastusaikoja kansallisilla määräyksillä, mikä osaltaan on voimistanut lohienkalastuksen sesonkimaisuutta. Vuodesta 1990 alkaen rannikkokalastusta on rajoitettu siten, että pyynti alkaa vyöhykkeittäin siirryttäessä pohjoiseen.⁷ Tarkoitus on, että kutuvaelluksella olevista lohista suuri osa ehtii ohittaa alueen vaelluksellaan pohjoiseen. Osassa rannikkoa rajoitukset eivät ole koskeneet ns. kylänvesiä, eikä Kemijoen ja Iijoen edustaa. Lisäksi rannikkokalastusta koskevat lohi- ja siikapitoisten jokien edustan kalastusrajoitukset, ns. kalaväylät. Lisäksi Simojoen laajempia kalastusrajoituksia vuonna 1994. (MMM 1995: 32, MMM 1996: 3.)

Aikarajoitusten alkamisajankohta on vaihdellut vuosittain, minkä rannikkokalastajat kokevat hyvin hankalana. Haastatteluissa monet toteavat, että tieto rajoitusajoista tulee liian myöhään keväällä, joskus vasta toukokuussa. Aikarajoitukset asetetaan koskemaan pyydyksiä, joiden eri osien havaksissa on tietty silmäkoko (MMM 1995: 32-33), mikä osaltaan vaikeuttaa kalastuksen suunnittelua. Kalastajat rakentavat pyydyksensä tulevaa kalastuskautta varten jo talven ja kevään aikana. Saattaa käydä esimerkiksi niin, että kalastajan rakentama siikaloukku osoittautuukin laittomaksi, koska lohienkalastusta koskevia aikarajoituksia on muutettu koskemaan sellaista pyydystä, jonka kalastaja oli ehtinyt rakentamaan.

Avomerikalastuksen pyyntiaikoja rajoitettiin vuonna 1994 neljällä viikon pituisella ns. kieltoviikolla. Nämä olivat 10.4. ja 11.6. välisenä aikana. Lisäksi kansainvälisesti määrätty kalastuskielto kesäkuusta syyskuulle oli voimassa (kts. sivu 11). (MMM 1995: 32, MMM 1996: 3.) Monena syksynä myös kiintiön täytyminen on katkaissut kalastuksen syksyllä.

2.5. Siiankalastusta lohienkalastuksen rinnalla

Tässä yhteydessä on aiheellista esitellä myös siiankalastusta Suomessa, sillä varsin monet lohienkalastajat kalastavat myös siikaa. Merialueella kalastettavia siikoja on kahta muotoa, joista karisiika on pienempi ja suhteellisen paikallinen, kun taas vaellussiika vaeltaa Perämereltä aina Ahvenanmaan ympäristöön saakka. Vaellussiika kutee joessa, joten senkin lisääntymismahdollisuudet ovat heikot jokien rakentamisen ja saastumisen vuoksi. Vaellussiikantoihin kohdistuu myös suuri kalastuspaine (MMM

⁷ Lukuunottamatta vuosia 1992-1993. Silloin lohienkalastusta ei oltu rajoitettu ajallisesti (MMM 1996: 3).

1996: 10). Vaellussiikakannat ovat istutusten varassa aivan kuten lohikin. (Jokikokko ja Huhmarniemi 1995: 4.)

Rannikkokalastuksessa on luontevaa kalastaa sekä lohta että siikaa, sillä seisovilla pyydyksillä saadaan samoista paikoista molempia lajeja. Ainoastaan lohipyödydysten silmäkorajoinnot vähentävät siikasaalista, mutta siikapyödyksillä sen sijaan saadaan myös lohia. Lisäksi siian rannikkokalastuksessa on ollut väljemmät rajoitukset ja tiheäsilmaisi (alle 36 mm) pyydyksiä rajoitukset eivät ole koskeneet (MMM 1996: 1, MMM 1995: 32). Jotkut rannikkokalastajat sanoivat haastatteluissa siikarysäpyynnin olevan lohenkalastusrajoitusten kiertämistä. Heidän mukaansa olisi luovuttava siikaloukku ja -rysä nimistä ja pidettävä myös näitä pyydyksiä lohipyödyksinä. Tällöin nimet vastaisivat todellista käyttötarkoitusta. Siiankalastusta seisovilla pyydyksillä ei silti voida pitää pelkästään lohenkalastusrajoitusten kiertämisenä, sillä näistä pyydyksistä saatava siikasaalis on merkittävä. Esimerkiksi vuonna 1994 se oli 215 tonnia, mikä oli noin viidesosa koko siikasaaliista.⁸ Merkittävin alue oli Kokkolan ja Pietarsaaren alue. Siikaa kalastetaan rannikolla myös pohjaverkoilla, pesäverkoilla ja ajoverkoilla. (Moilanen ja Lappalainen 1995: kuvat 11-16.) Monet seisovilla pyydyksillä kalastavat harjoittavat syksyisin siian pohjaverkkokalastusta. (siiankalastuksesta kts. myös Huhmarniemi ja Salmi 1997.)

Siian ajoverkkokalastus on sen sijaan monen avomerikalastajan toinen pyyntitapa. Varsinkin pienemmillä aluksilla voidaan helpostikin kalastaa siikaa ajoverkoilla. Tämän tutkimuksen haastatteluista avomerikalastajista suurimmalla osalla oli ollut vuonna 1994 käytössä myös siian ajoverkkoja (kts. sivu 29). Siian verkkokalastukselle ei ole rajoituksia.

⁸ Koko siikasaalis oli 1104 t (Moilanen ja Lappalainen 1995: 27) ja seisovilla pyydyksillä saatu saalis oli 215 t (mts. 30). Vuonna 1994 siikasaaliin arvo oli 10% merestä saadun kalansaaliin kokonaisarvosta (mts. 11).

3. TUTKIMUSAINEISTO JA KÄYTETYT MENETELMÄT

3.1. Tutkimuksen aineisto

Varsinainen aineisto on ammattikalastuksen profiilit -tutkimukseen vuodenvaihteessa 1994-1995 kerätty teemahaastatteluaineisto pyyntitaparyhmistä 'lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat' ja 'lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat'. Ryhmiin kuuluu yhteensä 55 kalastajaa. Nämä kalastajat on poimittu satunnaisesti RKTL:n ammattikalastajarekisteristä, joka oli kuitenkin ensin ryhmitelty pyyntitavoittain. Otannat kohdistuivat siis pyyntitavoittain ryhmiteltyihin perusjoukkoihin. Otantasuhde oli 24 prosenttia. Lohta ajoverkoilla ja -siimoilla kalastavien perusjoukkoon kuului 83 kalastajaa ja otoskoko oli 20. Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavien perusjoukkoon kuului 145 kalastajaa, jolloin otoskoko oli 35. (Salmi J. ym. 1996b: 2-3.)

Aineistoon kuuluivat kaikki haastatellut avomerikalastajat, jotka alueellisesti sijoittuivat Vaasanläänin ja Ahvenanmaan väliselle aluelle. Rannikkokalastajien eli seisovilla pyydyksillä kalastavien kohdalla tutkimukseni rajoittui maantieteellisesti koskemaan Ahvenanmaan, Satakunnan ja Perämeren kalastajia. Tämän valinnan perusteella mukaan tuli 43 kalastajaa. Teemahaastatteluita on 41 sillä yksi kalastaja kieltäytyi nauhoituksesta ja yksi nauhoitus oli epäonnistunut. Toisaalta kahteen haastatteluun otti osaa kaksi kalastajaa, joten haastateltujen kalastajien lukumäärä on 43 (taulukko 1).

Taulukko 1. Haastatellut avomeri- ja rannikkokalastajat.

Avomerikalastajat		Rannikkokalastajat	
Ahvenanmaa	7	Ahvenanmaa	1
Lounais-Suomi	3	Satakunta	6
Satakunta	8	Perämeri	17
Pohjanmaa	1		
<i>Yhteensä</i>	<i>19</i>		<i>24</i>

Tutkimuksen kannalta oli hyvä saada haastatteluaineistoa kalastajilta, jotka pyytävät lohta sen vaelluksen eri vaiheissa. Tämä on erityisen tärkeää tutkittaessa kalastajien näkemyksiä säätelystä, sillä säätely vaikuttaa lohisaaliin alueelliseen jakaantumiseen (MMM 1996: 10). Kalastajien näkökulmasta säätelyä voidaan pitää eräänä välineenä kilpailussa resursseista, mikä tulee monessa haastattelussakin esille. Tutkimus kohdistui Pohjanlahden kalastajiin myös sen vuoksi, että tällä alueella kalastetaan samoja kalakantoja. Suomenlahden lohet eivät juurikaan vaella Itämerelle (Christensen ym. 1994: 2), joten tämä resurssi tai tämän alueen kalastajat eivät liity olennaisesti kiistaan Pohjanlahden lohienkalastuksesta.

Haastatteluaineiston kvalitatiivinen analyysi kohdistuu siis edellä mainittuihin 43:een teemahaastatteluun. Analyysin tulosten tulkinnaa tukena olen käyttänyt samojen kalastajien lomakehaastatteluita, joissa kysyttiin mm. kalastajan ruokakunnan kalastus-

tapoja, taloudellisia resursseja, kalastuksen motiiveja ja ongelmia (kts. Salmi ym. 1996b: 1). Teemahaastatteluiden pääteemat olivat: 'kalastajaksi ryhtyminen', 'kalastus ammattina', 'kalastuksen muutokset', 'kalastuksen lopettaminen', 'kalaresurssit ja kalastuksen ohjaus', 'kilpailu ja yhteistyö', 'tiedon saaminen ja päätöksenteko', 'kalatalousalan instituutiot', 'muutokset ja tulevaisuus' (Vesala ym. 1996: 3).

Ammattikalastuksen profiilit -tutkimusten teema- ja lomakehaastattelujen lisäksi käytössäni oli vielä kolmas haastatteluaineisto. Kenttätöön yhteydessä tein kuusi teemahaastattelua, joista neljä on nauhoitettua, sillä kahdessa haastateltu kieltäytyi nauhoituksesta. Haastattelin kahta satakuntalaista avomerikalastajaa, yhtä satakuntalaista rannikkokalastajaa, kahta rannikkokalastajaa Perämerellä ja yhtä kalastajajärjestön edustajaa Pohjois-Suomesta.

Osallistuvaan havainnointiin perustuva kenttätö antoi minulle tehtyjen haastattelujen lisäksi käsitystä taustasta, jota vasten kalastajien haastattelut valottuvat parhaiten. Olin kalastajien mukana merellä seuraamassa kalastusta. Ajomatkat veneissä on luontevin mahdollinen tilanne keskustella kalastuksesta ja siihen liittyvistä asioista. Kenttätöni koostui lyhyistä jaksoista. Olin kuusi vuorokautta Ahvenanmaalla, neljä Satakunnassa ja viisi Perämerellä. Tein kullakin alueella kaksi matkaa paikallisten kalastajien mukana merelle. Keskustelin useiden kalastajien kanssa myös maissa. Tein havainnoistani ja keskusteluista tarkkoja muistiinpanoja, joiden perusteella pidin kenttätöpäiväkirjaa. Lisäksi työskentelin kalastajien kanssa Helsingin silakkamarkkinoilla vuosina 1995 ja 1996. Tämä syvensi kuvaani kalastusyritysten toimintastrategioista. Hyvin valaisevia olivat myös keskustelut RKTL:n toimipisteissä työskentelevien henkilöiden kanssa. Heillä on paljon tietoa paikallisesta kalastuksesta, minkä jotkut kalastajatkin totesivat teemahaastatteluissaan.

Kirjalliset lähteet olivat kolmas tutkimuksessa käyttämäni aineisto. Näistä tärkeimmät ovat ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen aikaisemmin julkaistut osaraportit, ennen kaikkea ne, joissa käsiteltiin projektissa käytettyä kvalitatiivista menetelmää ja haastatteluaineiston luokittelua (Vesala ym. 1996) sekä lomakehaastattelua ja sen tuloksia (Salmi J. ym. 1996b). Muita tärkeitä kirjallisia lähteitä olivat maa- ja metsätalousministeriön lohenkalastukseen liittyvät työryhmämuistiot (MMM 1993, MMM 1995 ja MMM 1996). Näitä käytin erityisesti lohenkalastusta esittelevässä luvussa. Muistioiden saaliita ja kalastusta koskevat tiedot perustuvat RKTL:en keräämiin tilastotietoihin. Lisäksi käytin antropologista ja sosiologista lähteitä, joissa käsiteltiin kalastusta, kalastuksen säätelyä ja toimijalähtöistä tutkimusta.

3.2. Lähdekritiikki

Merialueella haastatteluita teki kymmenen henkilöä kahdeksan toimipisteen alueella. Tästä luonnollisesti seuraa, että haastattelut eivät ole täysin yhdenmukaisia. Haastattelijat pitivät haastattelujakson aikana palaveria ja olivat muutenkin tiivisti yhteydessä toisiinsa. Tämä puolestaan auttoi pitämään aineiston mahdollisimman yhdenmukaisena. Toisaalta teemahaastattelujen luonteeseen kuuluu, että ne elävät osittain haastateltavien ehdoilla (vrt. Honkanen ja Vesala 1997: 122). Lisäksi haastattelijat tuntevat paikalliset olot ja osan kalastajistakin, joten haastatteluissa on paikallisia painotuksia. Tämä on tarkoituksenmukaista, sillä ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa nimenomaan kalastajien motiiveja, päätöksentekoa ja taloudellisia resursseja.

Kalastajien taustoista sain tietoa lähinnä vain teema- ja lomakehaastatteluista. Tämä onkin mielestäni aineiston kannalta suurin puute. Haastattelun ymmärtää paljon syvemmin, jos sen pystyy sijoittamaan siihen sosio-kulttuuriseen kontekstiin, jossa

haastateltu elää⁹. Lohenkalastuksesta on varsin paljon tilastotietoa. Käytinkin maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistioissa olevia RKTL:en keräämiä tilastotietoja jonkin verran. Näiden käyttö antoi taustatietoja myös alueellisesti. Mahdollisen jatkotutkimuksen kannalta olisikin tärkeää tehdä osallistuvaan havainnointiin perustuvaa kenttätöitä, sillä se auttaisi syvemmin ymmärtämään kalastajien näkemyksiä ja niiden taustoja. Esimerkiksi kalastajien sosiaaliset verkostot avautuvat parhaiten vain kenttätöissä. Tähän tutkimukseen tekemäni kenttätö oli tässä mielessä aivan liian lyhyt. Muuten kenttätöni täytti tarkoituksensa ja oli mielestäni onnistunut.

Lohenkalastusta kuvaaviin tilastotietoihin sisältyy myös ongelmia, koska osa kalastajista on jättänyt ilmoittamatta saaliinsa. Lisäksi vanhemmissa saalistilastoissa virhe johtuu siitä, että kalastajien saaliskirjanpito ei ole aina tarkkaa. Eräs tapaamistani kalastajista kertoi, että aikaisemmin kolmen kuukauden välein tehdyt saalistilastot tehtiin osittain muistista katsomattakaan kirjanpitoon. Jotkut kalastajat saattavat tarkoituksella ilmoittaa liian pieniä saaliita, sillä kiintiöiden täyttymistä seurataan kalastajien tekemien ilmoitusten perusteella. Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että kalastajien tekemät ilmoitukset eivät ole aina luotettavia (esim. Acheson ja Wilson 1996: 581). Toisaalta suomalaiset kalastajat tietävät, että kalastajan henkilökohtainen saalishistoria saattaa muodostua tulevissa säätelypäätöksissä ja korvausten maksamisessa tärkeäksi, joten liian pienien saaliiden ilmoittamisesta saattaa olla pelkästään haittaa. Saalistilastoissa on otettu huomioon edellä mainitut mahdolliset puutteet siten, että kokonaissaalis on arvioitu. Ilmoitettuihin saaliisiin on tullut 10-15 prosenttia lisäys (MMM 1996: 3). Tässä tutkimuksessa olenkin viitannut tilastoihin vain suuntaa antavina.

3.3. Tutkimusmenetelmät

Esittelen tässä luvussa tutkimusstrategian. Kuvaan luokittelumenetelmän, jolla aineisto on ryhmitelty ennen analyysiä. Sen jälkeen esittelen tavan, jolla analyysi tehtiin. Lopuksi esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen.

3.3.1. Aineiston luokittelu ja analyysi

Varsinaisesti tutkimukseni keskittyy ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen teema-haastatteluiden analysoimiseen. Tarkoitukseni on tarkastella lohenkalastajien näkemyksiä säätelystä ja sen taustoista sekä säätelyn vaikutusta kalastukseen. Analyysimenetelmänä on argumentatiivinen diskurssianalyysi (Vesala 1996: 9). Varsinainen tulkintateoria tutkimuksessani on toimijälähtöinen tutkimus.

⁹ Tutkimuksessani keskityn analysoimaan kalastajien haastatteluita, joten tutkimukseni on diskurssianalyttinen. Se on sitä myös käsitteen teoreettisemmassakin mielessä (kts. Jokinen ym. 1993). Diskurssianalyysissä on vaarana, että laajemmat rakenteet unohtetaan ja keskitytään vain diskursseissa konstruoitua maailmaan, mistä Erland Eklund huomautti minua aiheellisesti. Hän on sosiologian apulaisprofessori Svenska social- och kommunal högskolanissa. Olen tietoinen tästä vaarasta ja myös lukijan on hyvä pitää mielessä, että tutkimukseni on tässä suhteessa vaillinaisen. Tämän ongelman voittaminen vaatisi pitkäaikaista kenttätöitä ja haastatteluaineistoa laajempaa tutkimusmateriaalia. Yritykset rakenne/toiminta -dikotomian ylittämiseksi ovat kasvaneet lähes omaksi hyvin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi tutkimusalaaksi yhteiskuntatieteissä (esim. Fielding 1988: 1-15, Giddens 1989: 253-256, Long 1992a, Sayer 1992: 85-117, Jokinen ym. 1993: 29-36).

Teemahaastatteluaineiston analyysi on tyypillisesti kvalitatiivista tutkimusta, jossa pyritään tuomaan esiin aineistossa olevia linjoja ja piirteitä sekä mahdollisesti selityksiä näiden olemassaoloon (Bernard 1989: 319, Alasuutari 1994: 32). Tarkoitus ei ole löytää pelkästään kalastajien yleisintä mielipidettä kalastuksen säätelystä, vaan tuoda esiin kalastajien erilaisiakin näkemyksiä. Erot kalastajien mielipiteissä ovat laadullisia.

Aineisto on luokiteltava, jotta analyysi olisi mielekästä suorittaa. Luokittelun tein Vesalan suunnitteleman 'analyysiharavan' mukaisesti (kts. liite 1). Tutkimuksessani käytin sisältöluokkia 1, 2, 4, 9, 13, 14, 21, 22, 31, 33, 42, 47 ja 48. Kyseessä on sisällöllinen luokittelu, joten eri havaintoyksiköt - tässä tapauksessa haastattelujaksot - luokitellaan sisällön perusteella. Toisin sanoen sen mukaisesti, mistä niissä puhutaan. Ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen aineiston luokittelua on kuvattu julkaisussa *'Enemmän hinnan kuin luonnon armoilla'* (Vesala ym. 1996). Käytin tutkimuksessani myös yhtä omaa luokkaa. Annoin sisältöluokalle nimen 'tutkimus' ja koodin 48. Siihen kuuluvat haastattelujaksot, joissa on puhetta tutkimuksesta, tutkijoista, RKTL:sta tai joissa esiintyy tieteellisiä termejä (esim. 'M74' ja 'geeni'). Tämän luokan käyttäminen on perusteltua, sillä monet näistä havaintoyksiköistä liittyivät myös säätelyyn. Säätelyn ja tutkimustiedon suhde on kalastajien haastatteluissa läheinen (kts. sivu 51-54). Luokittamisessa käytin apuna WP index 1.0 -apuohjelmaa (kts. Sulkunen ja Kekäläinen 1992). Teknisten ongelmien vuoksi analysoin osan haastatteluista manuaalisesti.

Analyysi jakaantuu kahteen vaiheeseen. Ensimmäisen vaiheen tarkoitus on löytää aineistosta yhteisiä piirteitä ja vallitsevia teemoja. Aineiston ryhmittely sisältöluokkiin on jo osa ensimmäistä vaihetta. Toisessa vaiheessa on piirteiden tulkinta tulkintateorian näkökulmasta. Jälkimmäisessä vaiheessa yritetään siis selittää löydettyjen piirteiden olemassaolo.

Tutkimuksen aiheena oli lohenkalastajien näkemykset kalastuksen säätelystä. Sisältöluokkiin ryhmittelyn jälkeen keskityinkin analyysin ensimmäisessä vaiheessa tekstitiedostoon, johon oli poimittu havaintoyksiköt, joissa käsiteltiin säätelyä. Toisin sanoen kyseessä oli sisältöluokka 'Kalastuksen ohjaus', jonka koodina käytin sen numeroa 42.¹⁰ Säätelyä koskevia havaintoyksiköjä oli yhteensä 347 kappaletta. Käytännössä keskityin analyysissä kuitenkin pienempiin osa-alueisiin. Esimerkiksi sitä, kuinka kalastajat kuvaavat säätelyn vaikutusta kalastuksensa kannattavuuteen tarkastelin poimimalla havaintoyksiköt, joissa oli puhetta sekä säätelystä että kalastuksen kannattavuudesta. Poiminnan tein käytännössä WP index -apuohjelmalla, siten, että poiminta kohdistui havaintoyksikköihin, joille olin antanut koodit 42 ja 9 (kts. Sulkunen ja Kekäläinen 1992: 33-34). Muita vastaavalla tavalla tehtyjä osa-analyyssejä olivat 'säätely ja kalastusyrityksen tulevaisuus', 'säätely ja ammattikalastuksen tulevaisuus', 'säätely ja kalastusstrategia', 'säätely ja tutkimus', 'säätely ja kalakannat'. Kalastajien arvioita toteutetusta säätelystä ja kalastajien näkemyksiä säätelystä yleensä tarkastelin analysoimalla tekstitiedostoa, jossa olivat kaikki koodin 42 saaneet havaintoyksiköt. Myös kalastajien näkemyksiä viranomaisista säätelyn taustalla analysoin tästä isosta säätelyä koskevasta tekstistä.

Päätös eri osa-analyysien kohdistamisesta perustui kahteen asiaan. Ensinnäkin luettuani haastatteluista useaan kertaan minulle oli muodostunut käsitys siitä, mitkä asiat esiintyvät säätelyn yhteydessä. Myös tehty kenttätyö auttoi tutustumaan tutkittavaan kulttuuriin ja kalastajien näkemyksiin. Toiseksi laskin WP indexillä eri koodien esiintymisen niillä koodiriveillä, joilla olivat myös koodit 42 tai 47 (kts. liite 1). Laskin siis

¹⁰ Muutkin käyttämäni koodit vastaavat 'analyysiharavan' sisältöluokkien numeroita (kts. liite 3). Sisältöluokka 'Tutkimus' on käytetty lisäyksenä Vesalan tekemään analyysiharavaan. Sen koodina käytetään tässä tutkimuksessa numeroa 48.

havaintoyksikköjen määrän (laskennan tulos on esitetty liitteessä 2). (Sulkunen ja Kekäläinen 1992: 29-32, 75-77.)

Sisältöluokkiin ryhmittelyn ja edellä kuvattujen poimintojen jälkeen pyrin analyysin ensimmäisessä vaiheessa löytämään aineistosta piirteitä ja yhdenmukaisuuksia. Käyttämäni menetelmä oli argumentatiivisen diskurssianalyysin mukainen. Tiivistin havaintoyksikköjen eli kalastajien haastatteluiden jaksot lyhyiksi väitteiksi. Näin saadut tiivistelmät ryhmittelin edelleen niiden sisällön perusteella. (Vesala ym. 1996: 9.) Kalastajan tunnuksen liittäminen jokaiseen havaintoyksikköön ennen poimintoja auttoi aineiston piirteiden ja vallitsevien teemojen löytymistä huomattavasti. Ensinnäkin pystyin varmistamaan, että kultakin kalastajalta tuli mukaan vain yksi samansisältöinen väite siinä vaiheessa, kun hahmottelin aineistossa ilmeneviä piirteitä. Toiseksi vertailu eri kalastajien ja eri alueiden välillä oli mahdollista. Kolmanneksi pystyin tuloksia tulkitessani vertailemaan kalastajien teema- ja lomakehaastatteluita.

Analyysin toisessa vaiheessa käyttämäni varsinainen tulkintateoria oli ns. toimijalähtöinen tutkimus (kts. sivut 18-23). Tulkintateorian ja analyysimenetelmän eroa voi tiivistysti kuvata siten, että analyysimenetelmän avulla löydetään aineistossa ilmeneviä piirteitä ja yhdenmukaisuuksia ja tulkintateorian näkökulmasta voimme selittää näiden olemassaoloa. Luonnollisesti tulkintateoria vaikuttaa osittain myös siihen, mitkä havaintoyksiköt katsotaan kuuluvan yhteen (Sulkunen ja Kekäläinen 1992: 11-12). Toisin sanoen tulkintateorian näkökulma vaikuttaa osittain myös aineiston piirteiden hahmottamiseen. Analyysin toisessa vaiheessa keskityin eri osa-analyysien käsittelemiseen pääasiassa erillään. Kuitenkin osa-analyysien eri aiheet liittyvät toisiinsa, joten tuon myös näitä piirteitä esiin analyysin tuloksia esitellessäni.

3.3.2. Kalastaja tarkoittaa mitä sanoo ja sanoo sen tarkoituksellisesti

Analyysin toista vaihetta tehtäessä oli käytössä muutama aineistoa koskeva perusoletus. Ensinnäkin kalastajien näkemykset ovat tärkeitä. Ne ovat todellisia, vaikka joissakin tapauksissa kalastajien väitteet eivät pidäkään paikkaansa. Kalastajien väitteiden totuusarvo ei ole tämän tutkimuksen kohteena. Tavoitteeni on tutkia kalastajien näkemyksiä, mikä on tärkeää, sillä kalastajan toimintaa ohjaa se kuinka kalastaja itse kokee asiat. Lisäksi katson, että kalastajat puhuvat totta haastatteluissa.

Toiseksi, näen aineiston monitasoisena. Kalastajien kommentit ovat sekä todellisuuden kuvauksia jokaisen haastatellun näkökulmasta että sosiaalista vaikuttamista. Tämä koskee erityisesti puhetta säätelystä. Nykyään lohenkalastuksessa säätely vaikuttaa saaliin jakaantumiseen alueellisesti ja eri pyyntimuotojen kesken. Tämän vuoksi katson, että haastatteluissa säätely ei ole mikä tahansa kalastukseen liittyvä puheen aihe, vaan erittäin tärkeä asia. On myös tärkeää pitää mielessä, että haastattelut tekee RKTL, joka ei ole kalastajien näkökulmasta mikä tahansa haastatteluja tekevä taho. Tutkimuslaitoksella on tärkeä rooli kalastuksen säätelyn taustalla varsinkin kalastajien mielestä (kts. sivut 51-54). Toimijalähtöisestä näkökulmasta katsottuna voidaan sanoa, että RKTL:a edustavan henkilön haastattelessa lohenkalastajaa on kysymyksessä sosiaalinen tilanne, jossa lohenkalastuksen kannalta tärkeä toimija haastattelee toista. Tämä tilanne on otollinen sosiaaliseen vaikuttamiseen.

Sosiaalisella vaikuttamisella ei tarkoiteta, että kalastaja laskelmoisi sanomisiaan. Teemahaastattelussa kalastaja voi oma-aloitteisesti tuoda esiin haluamiaan asioita, koska vastausvaihtoehtoja ei ole ennalta määrätty. Niinpä hän vastauksissaan voi kertoa säätelystä omia käsityksiään ja korostaa asioita, jotka hänen mielestään ovat tärkeitä. Erityisesti teemahaastatteluissa haastateltava on aktiivinen toimija. Tämänkin

vuoksi katson, että haastatteluaineistoa voidaan pitää monitasoisena. Lähestymistapani voisi tiivistää näin: 'kalastaja tarkoittaa, mitä sanoo ja sanoo sen tarkoituksellisesti'.

3.4. Toimijalähtöinen tutkimus

Olen valinnut tutkimukseni teoreettiseksi viitteenä toimijalähtöisen tutkimuksen ('actor-oriented approach') niin kuin se käsitetään Norman ja Ann Longin (1992) toimittamassa kirjassa *Battlefields of Knowledge: the interlocking of theory and practice in social research and development*. Nimensä mukaisesti toimijalähtöisessä tutkimuksessa asetetaan toimija keskiöön myös silloin, kun tutkitaan sosiaalisia ilmiöitä.

Toimijalähtöinen tutkimus pyrkii yhdistämään rakenne- ja toimintalähestymisen ja tällöin myös tähän jakoon läheisesti liittyvän makro- ja mikrolähestymisen. Tämä on mahdollista, koska toimijalähtöisessä tutkimuksessa makro- ja mikrotason ilmiöitä ei pidetä ontologisesti erillisinä (Long 1992a: 6).

Toimijalähtöisessä tutkimuksessa ei täysin kielletä rakenteiden ja toiminnan dualismia.¹¹ Longin mukaan sosiaalista muutosta tutkittaessa tarvitaan dynaaminen lähtökohta, jossa painotetaan 'sisäisten' ja 'ulkoisten' tekijöiden ja suhteiden vaikutusta toisiinsa. Keskeinen paino pitää antaa ihmisten toiminnalle ja tietoisuudelle. (Long 1992b:20.) Toimijalähtöinen tutkimus on siis hyvin giddensiläinen käsitellessään toiminnan ja rakenteiden välistä suhdetta (vrt. esim. Giddens 1989: 253-256).

Toimijalähtöisessä tutkimuksessa korostuvat toimijoiden 'elämismaailmat', strategiat ja rationaliteetit, jotka asetetaan erilaisille sosiaalisille areenoille. Toimijalähtöinen tutkimus pyrkii siis välttämään yksioikoista individualismia, sillä toimijat ovat olennaisesti sosiaalisia toimijoita, jotka elävät sosiaalisessa maailmassa. He pyrkivät toteuttamaan omia 'projektejaan', mutta heidän motiiveillaan ja keinoillaan on sosiaalinen ja kulttuurinen tausta. Heidän 'projektinsakin' ovat sosiaalisesti rakentuneita. Paikallistasolla yksilölliset ja kollektiiviset projektit limittyvät toisiinsa ja tästä syntyy sosiaalisia muotoja, jotka vaikuttavat tulevaisuuden toimintaan.¹² (Long 1992a: 6-9, Long 1992b: 25.) Toimijalähtöisessä tutkimuksessa keskeisiä käsitteitä ovat toimija ('actor'), sosiaalinen vaikuttaminen ('agency'), valta ja tieto, jotka kaikki nivoutuvat läheisesti toisiinsa.

3.4.1. Toimijan sosiaalinen autonomisuus

Toimijalähtöinen tutkimus näkee toimijat aktiivisina ja omia 'projektejaan' toteuttavina. He ovat asioista perillä ja kykeneviä. Toimijan liikkuma-alaa kaventaa kuitenkin tietyt

¹¹ Rakenteiden ja toiminnan dualismista ja dualisuudesta yhteiskuntatieteissä on kirjoittanut mm. Fielding (1988: 1-15).

¹² On kuitenkin varottava näkemästä ihmisyyhteisön tai yksilöiden elämää pelkästään irrallisina lyhytaikaisina projekteina. Jos yhteisön elämän pilkkoo irrallisiksi tilanteiksi on helppo analysoida tilanteita esimerkiksi erilaisina 'strategiapeleinä'. Sosiaalisesta ja kulttuurisesta kontekstistaan irrotettuina tilanteiden kulkua ja toimijoiden motiiveja on helppo selittää tutkijan *a priori* konstruktioimilla, ulkopuolisilla malleilla. Esimerkiksi taloudellisen rationaliteetin toimija on yksi malleista, joita on käytetty selittämään kalastajien toimintaa. Tämä malli kalastajan motiiveista sisältyy ns. bioekonomiseen kalastuksensäätelymalliin (kts. Acheson ja Wilson 1996: 580, Gordon 1954). Toimijalähtöinen tutkimus tarkastelee sosiaalisia tilanteita eri toimijoiden näkökulmista, jolloin luonnollisesti pyritään välttämään tilanteelle ulkopuolisia selitysmalleja. On kuitenkin huomattava, että selitysmallit ovat aina tutkijan konstruioimia - myös silloin kun tavoitteena on lähestyä tutkittavien näkökulmasta.

rajoitukset ja epävarmuudet (tiedolliset, fysikaaliset, normatiiviset, poliittis-taloudelliset...). Giddensia mukaillen Long kirjoittaa toimijoista:

'They attempt to solve problems, learn how to intervene in the flow of social events around them, and monitor continuously their own actions, observing how others react to their behaviour and taking note of the various contingent circumstances.'

Toimijoina pidetään sekä yksilöitä että ihmisryhmiä. Jossain mielessä myös instituutiot, esimerkiksi jokin valtionhallinnon yksikkö, voi olla toimija. Kuitenkin ihmisryhmä (tai byrokraattinen yksikkö) on toimija vain siinä tapauksessa, että sen voidaan jollain järkevällä tavalla katsoa tekevän tai toimeenpanevan päätöksiä. (Long 1992b: 23.) Toimijan yksi keskeisistä ominaisuuksista onkin kyky vaikuttaa sosiaalisesti (kts. sivut 20-21).

Toimijalähtöinen tutkimus näkee toimijat tietyissä rajoissa autonomisina, minkä vuoksi tutkimusta tehtäessä on hyväksyttävä erilaisten todellisuuksien yhtäaikainen olemassaolo ('multiple realities') (Long 1992a: 6). Samankin yhteisön jäsenet hahmottavat maailman eri tavalla, joskaan tapojen repertuaari ei missään yhteisössä ole rajaton. (Long 1992b: 25.) Yhteiskunnan sisällä erot voivat olla hyvinkin suuret. Esimerkiksi kalastajien ja viranomaisten voidaan hyvinkin sanoa elävän eri maailmoissa. Toimija elää omassa 'elämismaailmassaan' ('life-world')

Elämismaailma on hyvin subjektiivinen ja sen sisältö muodostuu yksilön tavasta kokea maailma. Voitaisiin sanoa, että elämismaailma on yksilön jokapäiväinen, arkinen maailma, jonka rakenne ja totuudet koetaan varsin itsestäänselvänä. Elämis-maailma on kuitenkin olennaisesti sosiaalinen maailma. (Knorr-Cetina 1988: 22, Arce ja Long 1992: 212.) Sosiaalistumisessa yhteisön jäsenten elämismaailmat ovat rakentuneet samantapaisiksi. Lisäksi sosiaalinen elämä vaikuttaa siihen, että elämis-maailmat pysyvät yhteisön sisällä jossain määrin yhteismitallisia. Yksilöä ja yhteisöä ympäröivän maailman muutokset aiheuttavat myös elämismaailman muutoksia. Elämismaailman ja ympäröivän todellisuuden välinen suhde on dynaaminen. Toisaalta ympäröivän maailman ilmiöt saavat merkityksen vain suhteessa elämismaailmaan ja toisaalta yksilön elämismaailman täytyy vastata jossain määrin ympäröivää todellisuutta, jotta mielekäs toiminta sosiaalisessa ja fysikaalisessa ympäristössä on mahdollista. (kts. edellinen sitaatti)

Sosiaalisen toimijan identiteetti eli tapa olla osallisena sosiaalisissa tilanteissa riippuu olennaisesti toisista toimijoista. Toimijan määritelmän eräs keskeinen ehto on kyky vaikuttaa sosiaalisesti. Tämä puolestaan riippuu toisista toimijoista, sillä omien 'projektien' toteuttaminen ja mahdollisesti toisten saaminen niihin mukaan riippuu toimijan asemasta toisiin toimijoihin nähden. (kts. Callon 1986) Esimerkiksi nykyistä tehokkaampaa lohensuojelua ajavan järjestön tavoitteiden toteutuminen riippuu viranomaisten ja poliitikkojen tahdosta tehdä tiukempia rajoituksia ja kalastajien halusta noudattaa niitä. Toisaalta kalastajat voivat yrittää vaikuttaa poliitikkoihin tai viranomaisiin, jotta tiukempia rajoituksia ei tehdä.

3.4.2. Suhteellinen valta ja vaikutusvalta

'Agency' on keskeinen termi toimijalähtöisessä tutkimuksessa. Sille ei ole yksinkertaista sanakirjakäännöstä, mutta sen suomenkielinen käännös voisi olla 'sosiaalinen vaikuttaminen'. Haluan korostaa sosiaalisuutta, koska 'agency' edellyttää sosiaalisia suhteita ja voi olla mahdollista ainoastaan niiden kautta. Sosiaalinen vaikuttaminen on

toimintaa, joka vaikuttaa vallitsevaan asioiden tilaan tai tapahtumien kulkuun. (Long 1992b: 23) Toiminta on siis sosiaalisen vaikuttamisen väline¹³. On huomattava, että myös sosiaalinen vaikuttaminen on asetettava sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiinsa. Yksilön ominaisuudet ja mahdollisuudet ovat kulttuurisesti määriteltäviä. Käsitteet 'tietävä' ja 'kykenevä' ovat kulttuurisidonnaisia. Tämän vuoksi 'sosiaalinen vaikuttaminen' on kussakin kulttuurissa määriteltävä asia, eikä sille voi antaa universaalia sisältöä. (Long 1992a: 25-26) Kokeneella ja arvostetulla kalastajalla on kalastajien keskuudessa paremmat mahdollisuudet sosiaaliseen vaikuttamiseen kuin omassa yhteisössään arvostetulla tutkijalla.

Sosiaalinen vaikuttaminen liittyy läheisesti myös vallan käsitteeseen, varsinkin jos valta määritellään siten, että 'A:lla on valtaa B:hen nähden siinä tapauksessa, että A saa B:n tekemään jotain, mitä B ei muussa tapauksessa tekisi' (esim. Clegg 1989: 217). Tämä vallan määritelmä sopii hyvin toimijalähtöisen tutkimuksen tapaan nähdä sosiaalinen toiminta, sillä tällöin valta nähdään suhteellisenä ja tilanteesta riippuvaisena¹⁴. Institutionaalista valtaa (esim. viranomaisten valta kalastajiin nähden) ei välttämättä ole kaikissa tilanteissa, joissa viranomastoiminta ja kalastajat kohtaavat. Esimerkiksi joku tai jotkut kalastajat saattavat vaikuttaa toisiin kalastajiin siten, että viranomaisten määrittämiä saalisilmoituksia ei tehdä. Tässä tapauksessa joillakin kalastajilla on valtaa toisiin kalastajiin nähden, mutta viranomaisilla ei. On myös huomattava, että tässä tilanteessa kalastajilla on kyky sosiaaliseen vaikuttamiseen. Tästä huomaamme, kuinka läheisesti 'agency' ja valta nivoutuvat toisiinsa. Osa tähän sosiaaliseen tilanteeseen osallistuvista kalastajista tekee saalisilmoituksen painostuksesta huolimatta, joten he vaikuttavat sosiaalisen tilanteen kulkuun. Kuitenkaan en sanoisi, että he käyttävät valtaa tässä tilanteessa, mutta aivan ilmeisesti 'agency'n' määritelmä sopii heidän toimintaansa, joten valta ja sosiaalinen vaikuttaminen eivät ole toistensa synonyymejä. (kts. sivut 61-62.)

3.4.3. Tieto sosiaalisena ilmiönä ja välineenä

Tiedolla on keskeinen rooli ihmisten erilaisissa tavoissa hahmottaa maailma ja toimia siinä (Arce ja Long 1992: 212). Toimijalähtöinen tutkimus korostaa tiedon sosiaalista luonnetta. Itseasiassa toimijalähtöisen tutkimuksen mukaan on olemassa vain sosiaalisesti rakentunutta tietoa.¹⁵

Arce ja Long (1992: 211) tiivistävät toimijalähtöisen tutkimuksen näkemyksen tiedosta sosiaalisena ilmiönä ja välineenä seuraavasti:

¹³ Toiminta kattaa kaiken inhimillisen havaittavan tekemisen. Puhe ja kirjoitus ovat erityisen tehokkaita välineitä sosiaaliseen vaikuttamiseen.

¹⁴ Bruno Latour on kehittänyt mielenkiintoisella tavalla pohjimmltaan foucault'laista suhteellisen vallan käsitettä (kts. esim. Latour 1986).

¹⁵ On huomattava, että tässä yhteydessä tietoa ei tarkastella epistemologisen filosofian kannalta. Eli tarkoitus ei ole tutkia oikean tiedon ehtoja ja niiden täyttymistä. Eikä itse asiassa väite siitä, että tieto on sosiaalisesti rakentunutta, tarkoita että tieto on vähemmän luotettavaa. Kyse on tiedosta sosiaalisena ilmiönä eli kuinka tietoa tuotetaan ja käytetään. Eli kiinnostavaa on tässä tapauksessa kalastajien tieto esimerkiksi lohesta ja se kuinka kalastajat määrittelevät oikean tiedon ja tiedon tuottamisen prosessit. Kiinnostavaa on myös tieto sosiaalisena välineenä, varsinkin lohenkalastuskonfliktissa, jossa tutkijat ja tutkimus ovat yhtenä osapuolena (kts. sivut 51-62). Tieto esiintyy sosiaalisena välineenä esimerkiksi silloin, kun kalastaja sanoo, että kalastajilla on tietoa ja tutkijoilla luuloa.

'Knowledge is constituted by the ways in which people categorize, code, process and impute meaning to their experiences. This is as much true of 'scientific' as of 'non-scientific', everyday forms of knowledge. We should not therefore equate knowledge with some professional, specialized or esoteric set of data or ideas. It is something that everybody possesses, even though the grounds for belief and the procedures for validation of knowledge-claims will vary.'

Tieto on suhteellista ja yhteisössä on rinnakkain monentyyppistä tietoa, jota yksilö voi 'käyttää'. Esimerkiksi monet kalastajat luottavat yleensä enemmän omaan, käytännössä koeteltuun tietoon kuin tieteelliseen tietoon. Toisaalta kalastajien diskursseissa on monia elementtejä tieteellisestä tiedosta ja diskursseista. Jotkut kalastajat viittaavat tieteelliseen tutkimukseen perustellessaan argumenttiaan, joten osa tieteellisistä tutkimuksista koetaan luotettaviksi (kts. sivut 54-55). Toimijalähtöisessä tutkimuksessa tieteellinen ja ei-tieteellinen tieto ovat samanarvoisia. Toimijoiden omaa kokemusta eri tilanteissa korostetaan, jolloin se tiedonmuoto, jolla on toimijalle merkitystä, katsotaan merkittäväksi siinä tilanteessa. Yksilön toimintaan vaikuttava tieto on hajanaista, osittaista ja väliaikaista. Ihmisillä on monia käsityksiä, uskomuksia ja sitoumuksia, jotka voivat olla keskenään ristiriitaisiakin (Arce ja Long 1992: 211-212). Yksilö voi eri tilanteissa käyttää eri tiedonmuotojen elementtejä toimintansa ohjaamiseen tai oikeutukseen.

Paikallisen tiedon kannalta keskeinen termi on 'episteeminen yhteisö'. Tämä koostuu henkilöistä, joilla on pääpiirteissään samanlaiset tiedonlähteet ja käsitykset luotettavista tiedontuottamisen prosesseista. Eri 'episteemisissä yhteisöissä' on erilaiset tavat perustella tietoa. (mts. 211-214.) Kalastajat eivät luota kaukana kentältä tehtyihin tutkimuksiin, jos he katsovat, että oikeaa tietoa saa vain merellä kalastuksen yhteydessä (kts. sivut 58-60). Toimijalähtöisessä tutkimuksessa tieto, aivan kuten valtakain, on sosiaalinen ilmiö, jonka sisällöille ei ole olemassa yhtä universaalia määritelmää.

Paikallinen tieto elää koko ajan. Luokittelujärjestelmät muuttuvat ja tämä vaikuttaa toimijoiden käyttäytymiseen. Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa siitä, että toimijalähtöinen tutkimus näkee toimijat aktiivisina ja tietävinä henkilöinä. Luokittelujärjestelmän muutoksen moottori on sosiaalinen elämä. Sosiaaliset toimijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja joutuvat sopeutumaan toistensa päätöksiin. Toisin sanoen heidän elämismäänsä vaikuttavat ja limittyvät toisiinsa. Sosiaalinen elämä vahvistaa tai muuttaa olemassa olevia käsityksiä todellisuudesta tai se synnyttää kokonaan uusia. Eri toimijoiden hallussa olevat erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa yhteisössään ja saada kannatusta omille näkemyksilleen muokkaavat sosiaalisia prosesseja ja niiden seurauksia. Tiedon prosessit ovat osallisina sosiaalisissa prosesseissa, jolloin ne voivat yhtä hyvin heijastaa tai olla osana sosiaalisia konflikteja kuin olla tekijä yhteisten käsitysten ja intressien syntymisessä. (Arce ja Long 1992: 214, Long 1992b: 27.)

Tässä yhteydessä on huomattava myös, että tiedolla on diskursiivista voimaa. Tiedon diskursiivinen käyttö on yksi esimerkki siitä, kuinka sosiaaliseen vaikuttamiseen voidaan käyttää yhteisössä tunnettuja kulttuurisia konstruktioita. Yhteisöissä on aina muutama kaikkien ainakin samantapaisesti ymmärtämä diskurssi, joita toimija voi käyttää. (Long 1992b: 25.) Esimerkiksi kalastajat käyttävät termiä 'kutuvaellus' monella eri tavalla. Eri käyttötavoissa sillä on hieman eri sisältö.¹⁶ Termillä on diskursiivista voimaa mielestäni kahdesta eri syystä. Ensinnäkin 'kutuvaellus' on voimakas käsite, koska suurin osa kalastajista käsittää Itämeren lohien olevan uhattuna ja kalastusta, joka

¹⁶ Jotkut avomerellä kalastavista kalastajista mieltävät kutuvaelluksen tapahtuvan vain aivan rannikon läheisyydessä. Sen sijaan Perämeren rannikolla kutuvaelluksen ajatellaan alkavan heti, kun lohet lähtevät syönnösalueiltaan kohti pohjoista.

estää kalan lisääntymisen, pidetään kalastajien keskuudessa yleisesti tuomittavana. Toiseksi se on laina tieteellisestä diskurssista. Suomessa, kuten muissakin länsimaissa, tieteellinen diskurssi on saavuttanut aseman, jossa sillä on diskursiivista voimaa. Monet kalastajat lukevat esimerkiksi alansa lehdistä artikkeleita, joissa esitellään tieteellisten tutkimusten tuloksia. Tätä kautta tieteellinen diskurssi on osa kalastajien käyttämiä kulttuurisia konstruktioita. Diskurssien sekoittuminen on hyvä esimerkki myös erilaisten 'maailmojen' vuorovaikutuksesta. On huomattava, että tieteellisillä termeillä kalastajien puheessa ei välttämättä ole samaa sisältöä kuin tieteellisessä diskurssissa.

3.4.4. Miksi toimijalähtöinen tutkimus?

Toimijalähtöisen tutkimuksen perusajatus ihmisten toiminnasta on hyvin yksinkertainen ja itsestään selvä: kukin toimii omista lähtökohdistaan ja suhteuttaa ympäröivän maailman tapahtumat omaan elämäntilanteeseensa. Tämä ei todellakaan ole ainutlaatuinen keksintö. Toimijalähtöisen tutkimuksen merkitys on mielestäni juuri siinä, että tämä itsestäänselvyys otetaan vakavasti. Sillä katsotaan olevan olennainen merkitys sosiaalisessa elämässä.

Sosio-kulttuurinen tieto ja ymmärrys ovat tärkeitä myös kalastuspolitiikan toteuttamisessa. Toimijalähtöinen lähestyminen auttaa ymmärtämään niitä käytännön prosesseja, jotka toteutuvat paikallistasolla. Loppujen lopuksihan se, mitä paikallistasolla tehdään, on koko kalastuspolitiikan lopputulos. Viranomaisten päätökset suodattuvat paikallisten kalastuskulttuurien läpi todellisuudeksi. 'Suodatin' on kalastajien aktiivinen toiminta. Kalastajien valinnat vaikuttavat siihen, kuinka paljon, missä, milloin ja millaisilla välineillä lohta todella kalastetaan. Kalastajat ovat siis avainasemassa kalastuspolitiikan toteutumisessa. Kalastajien tavoitteet ja strategiat yhdessä viranomaisten määräysten ja tukitoimien kanssa ratkaisevat sen, millaista suomalainen kalastuspolitiikka käytännössä on. Viranomaisten määräykset ja tukitoimet ovat kalastajien 'maailmassa' esteitä tai resursseja, jotka voivat kalastajien näkökulmasta saada hyvinkin erilaisen merkityksen ja seurauksen kuin viranomaisten alkuperäinen tarkoitus oli. Toimijalähtöinen tutkimusote auttaa ymmärtämään kalastajien reaktioita viranomaisten toimintaan.

Toimijalähtöisessä tutkimuksessa on tuotu esiin myös se käytännön politiikan kannalta tärkeä seikka, että ulkopuoliset ajatukset tai välineet tulevat sopeutetuiksi olemassa olevaan systeemiin. Näin ulkopuolisetkin asiat tehdään paikallisiksi. Ne saavat merkityksen vain suhteessa paikalliseen. (Long 1992b: 20.) Tämä merkitys saattaa olla hyvinkin erilainen verrattuna siihen, mikä merkitys jollain asialla on jossain muualla, jossain toisessa paikallisuudessa. Esimerkiksi viranomaisten toiminnalle annetaan merkitys paikallisen tulkinnan mukaisesti. Tämän vuoksi paikallista systeemiä, sen nykyisyyttä tai historiaa ei voida sivuuttaa. Loppujen lopuksi kalastajien ja viranomaisten maailmojen kohdatessa kohtaa kaksi erilaista maailmaa. Juuri tämän vuoksi toimijalähtöisen tutkimusotteen valitseminen on mielestäni sekä tieteen että käytännön näkökulmasta perusteltua. Toimijalähtöinen tutkimus auttaa myös ymmärtämään eri kalastajaryhmien erilaisia reaktioita. Tässä mielessä 'kulttuurinsisäisen vaihtelun' ('intracultural variation') voisi tuoda keskeiseksi käsitteeksi myös toimijalähtöisessä tutkimuksessa (Poggie 1992: 49-64).

4. ANALYYSIN TULOKSET

Tässä raportin osassa esittelen kalastajien näkemyksiä säätelystä, sen taustoista ja kalastajien kuvauksia säätelyn vaikutuksesta kalastukseen. Luku koostuu tekemistäni osa-analyyseista. Kussakin alaluvussa on esitelty kalastajien kutakin osa-analyysin aihetta käsittelevien kommenttien ryhmittäminen. Se lisäksi alaluvut sisältävät toimijälähtöisen tutkimuksen näkökulmasta tekemäni tulokset. Alaluvuissa ovat siis sekä analyysini ensimmäisen vaiheen tulokset että toinen vaihe (kts. sivut 16-17). Käsitellen alaluvuissa myös eri osa-analyyseissa käsiteltyjen aiheiden suhteita toisiinsa. Lopuksi esittelen yhteenvetdon analyysin tuloksista.

Pääpaino analyysin tulosten esittelyssä on kalastajien kommenttien ryhmittelyssä eli aineiston empiirisessä luokittelussa. Tekstissä on paljon suoria lainauksia kalastajien haastatteluista. Lainaukset toimivat esimerkkeinä tai todisteina aineistoa koskevista väitteistä. Tärkeätä on tuoda esiin kalastajien 'ääni', sillä tämän tutkimuksen tarkoitus on esitellä kalastajien näkemyksiä. Toisaalta monet kalastajat ovat pohtineet säätelystä liittyviä asioita tarkkaan ja perustelevat näkemyksensä selkeästi, joten minun olisi turhaa kertoa sama asia toisin sanoin.

4.1. Sääntely oli vahvasti esillä haastatteluissa

Sääntelyä käsitteleviä kommentteja oli haastatteluissa paljon. Lähes kuudesosa kalastajien puheesta käsitteli sääntelyä jollain tavalla.¹⁷ Jotkut käsitelivät sääntelyä hyvin yleisellä ja joskus jopa periaatteellisella tasolla. Toisissa on hyvin yksityiskohtaisesti käsitelty sääntelyä ja sen vaikutusta kalastukseen.

Haastatteluissa kalastajilta kysyttiin sääntelystä, koska sen tiedettiin olevan tärkeä tekijä kalastuksessa. Teemahaastatteluissa kalastajilta kysyttiin, kuinka sääntely on vaikuttanut heidän kalastukseensa ja kuinka se pitäisi toteuttaa. Sääntely tuli esiin myös kysyttäessä kalastajan investointihalukkuudesta, tulevaisuuden näkymistä, viranomaisista ja tutkijoista sekä kalastajien välisistä suhteista. Sääntelystä kysyttiin myös lomakehaastattelussa (Salmi J. ym. 1996b: 32-33).

4.2. Säätelyn vaikutus kalastajan ammattiin

Tarkastelen tässä luvussa kalastajien kuvauksia säätelyn vaikutuksista lohenkalastukseen ja kalastajien reaktioista säätelystä. Kuinka sääntely on kalastajien mukaan muuttanut kalastusstrategioita? Miten sääntely vaikuttaa kalastajien toimeentuloon? Kuinka kalastajat kokevat säätelyn vaikuttavan kalastuksen tulevaisuuteen? Kalastajien rooli

¹⁷ Koodattuna haastatteluista oli aineistossani 604 sivua. Sääntelyä käsitteleviä jakkeita oli 98 sivua. Käytin haastatteluaineiston analyysin apuna WP index 1.0 - apuohjelmaa. WP-indexillä tehty poiminta poimii jakkeet koodiriveineen, joten sivumäärä voi verrata suoraan poiminnan kohteena olevaan koodattuun tekstiin. (kts. Sulkunen ja Kekäläinen 1992.)

aktiivisina toimijoina korostuu siinä, että hyvin monet kuvaukset säätelyn vaikutuksista kalastukseen ovat myös kuvauksia kalastajien tavoista sopeutua säätelyyn.

4.2.1. Vaikutukset kalastusstrategiaan

Tarkastelin kalastajien näkemyksiä siitä, kuinka säätely on vaikuttaa heidän kalastusstrategiaansa poimimalla haastattelujaksot, joissa samaan aikaan oli puhetta säätelystä ja kalastusstrategiasta. Kalastusstrategialla tarkoitan kalastajan valintoja siitä, kuinka tehokkaasti, missä, millä välineillä (ja mitä lajeja) ja milloin hän kalastaa. Kalastuksen säätely rajoittaa kalastajan mahdollisuuksia päättää juuri näistä asioista. Poimitut tekstinpätkät tiivistyvät pääasiassa neljään ryhmään, joita käsitelen neljässä seuraavassa luvussa.

Säätelyn vuoksi kalastetaan tehokkaammin

Kalastajien näkemysten mukaan aikarajoitukset ja kokonaiskiintiöjärjestelmä (TAC) lisäävät kalastuksen tehokkuutta ainakin tilapäisesti. Aikarajoitukset aiheuttavat sen, että kalastustehokkuus pyritään maksimoimaan silloin, kun kalastus on sallittua. Joskus tämä johtaa jopa riskinottoon.

Kalastaja: "Joo, joo..pidempii reissuja, et kyl siel oli, niinko Ahvenamaallaki oli ni sama paikka, et pyrki olemaa se täyde viiko ain, ni sit melkee, ettei se meille ei sit.."

Haastattelija: "Seittemän vuorokautta..?"

Kalastaja: "No sillaiki..tiedän, et on, mutta se ny ei meil tehny semmosta, kato, se ei muutenkaa oo niinko lähempänä tai.., mut se just, sillonko tiesi, et yöllä saa alkaa laskee verkkoi, ni ei paljo mitää niinko säätiedotuksii kukaa kuunnellukkaa, muutako lähdettii vaa, kerra se oli niinku pakko, kerra siinon niinko viikko alla". (2235)

Myös kokonaiskiintiö kasvattaa kalastustehokkuutta. TAC voimistaa erityisesti avomerikalastusta alkuvuodesta.

"Siit tulee semmonen talvipainotteinen siit kalastuksest..kauhee ryysis sillonko kiintiö nollautuu ja alotetaa uutta kiintiö, nii helvetilline ryysis ja piäne paati ei pääse ulos satamist, ni äijät runnoo niit rikki sit tual paatei väkisinki." (2525)

Tämä näyttää kuuluvan kokonaiskiintiöjärjestelmän luonteeseen yleisesti. Townsend ja Wilson (1987) ovat tarkastelleet erilaisten säätelyjärjestelmien vaikutuksia taloustieteen näkökulmasta. He kirjoittavat, että kokonaiskiintiö kasvattaa kalastusponnistusta ja johtaa helposti siihen, että kalastuslaivastoon investoidaan liikaa, koska kokonaiskiintiöjärjestelmän vallitessa nopeat ja tehokkaat alukset hyötyvät eniten. Kiintiön

täytettyä kalusto saattaa jäädä loppuvuodeksi kokonaan käyttämättä, joten kalastuslaivasto kokonaisuudessaan on tehoton.¹⁸

Avomerikalastuksen pyyntimatkat pitenevät

Kalastajien mukaan avomerikalastajat ovat siirtyneet kalastamaan kauemmaksi Itämerellä. Säättely vaikuttaa tähän kahdella tavalla. Ensinnäkin kokonaiskiintiöjärjestelmä on lisännyt kilpailua. Tämä ajaa isommat alukset aloittamaan kalastuksen jo talvella lohien syönnösalueille eteläiselle Itämerelle.

"...för att de ofia de blir svårt att att som nu tillexempel så fiskar ju dom där stora båtarna då, de ju bara en va de två, tre båtar på Åland som kan fara längre bort egentligen, å fiskar dom bra där nere dom nu å dom andra finska båtar i så kan dom he kvoten oppe dom även innan innan andra hinner komma ut på på våren, dom här mindre båtarna så då kanske kvoten redan e fullt". (2127)

Toiseksi lohien vaelluksen ja osittain kalastusrajoitustenkin vuoksi lohienkalastuskauti alkaa asteittain etelästä päin. Satakunnasta ja Lounais-Suomesta ovat useat alukset olleet kalassa Ahvenanmaan lähellä. Lisäksi ns. kieltoviikkojen aikana vuonna 1994 kalastus oli sallittua vain Ahvenanmaan kalastusvyöhykkeellä eli neljän mailin rajan sisäpuolella myös muille kuin ahvenamaalaisille aluksille (MMM 1996: 9).

"Kyl se on..on tiätysti perheellisel semmost, et tulee just kevätkausia, et ollaa josai eteläisel Itä.. tai siin Itämere pohjoispääs, Ahvenamaalla ja joskus Suamelahdella ja muuta, et sillo on kyl useempiaki viikkoja poies, et ei sunka se ny iha perheellisel välttämät, et jos se olis sallittuu kotialueella, ni kaike mialuite siinä kalastelis, ni sillo ei montaa vuorokaut kerral olis pois." (2232)

Avomerikalastajien liikkuva pyyntimuoto antaa heille jonkin verran mahdollisuuksia sopeutua säättelyyn. Luvanvaraisiin pyyntipaikkoihin sidotut rannikkokalastajat ovat tässä suhteessa heikommassa asemassa.

Säättely vaikuttaa pyydysten valintaan

Rannikkokalastajien on mahdollista yrittää vähentää säättelyn aiheuttamia menetyksiä muuttamalla pyydysten rakennetta, sillä rajoitukset koskevat vain tiettyntyyppisiä pyydyksiä. Nämä muutokset vähentävät usein pyyntitehoa, mutta kalastuskautta saadaan näin pidennettyä ja kalastettavien kalalajien määrää lisättyä.

¹⁸ TAC -järjestelmän, kuten muidenkin säättelymenetelmien 'logiikkaa', on tarkasteltava kokonaisuutena ja lopputulokseen asti. Kalastukseen vaikuttavat määräykset saavat lopullisen muotonsa vasta, kun ne ovat 'suodattuneet' kalastuskulttuurin ja kalastajien aktiivisen toiminnan kautta todellisuuteen. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna TAC -järjestelmän sisäiseen logiikkaan näyttää kuuluvan liikainvestoinnit. Ne ovat siis kokonaiskiintiön määrittämisen 'looginen' seuraus. Eythorsson (1996) on kirjoittanut henkilökohtaisten myytävissä olevien kiintiöiden (individual transferable quota = ITQ) käyttöön oton odotetuista ja odottamattomista seurauksista Islannissa.

Haastattelija: "Onko se tämä säätely vaikuttanu teijä kalastukseen mitenkää, kö sitä on kuitenkin täälä nää aikarajotukset."

Kalastaja: "Ei se oo tavallaa vaikuttanu mittää..se on nii.."

Haastattelija: "Nii teil o ollu se silakkarysä pyynnissä jo sillo. että siihe ei ole mittää.."

Kalastaja: "Eihän se. sitä ei oo sille ollu mittää rajoituksia..se sitte vain on ollu. että ne harvat, ko on tullu seulaan. ni.."

Haastattelija: "Koska se viime vuonna oli täälä? Oliko se nelijästoista?"

Kalastaja: "Kyl se taisi olla..kesäkuulla se oli se."

Haastattelija: "Tulleeko siitä lohta siitä silakkarysästä?"

Kalastaja: "Eipä siinä, harvon siinä on, kyllä se on harvinaista, että se mennee tihiaän ryssää." (1420)

Monilajikalastus on muutenkin yleisempää rannikkokalastajien kuin avomerikalastajien keskuudessa.¹⁹ Rannikkokalastuksessa lohen osuus kokonaissaaliin arvosta on koko maassa noin 70 prosenttia ja avomeripyyntissä noin 90 prosenttia (MMM 1996: 7). Osittain tähän on syynä pyyntikalusto.²⁰

"Eli se lohi on mennä sillon jo"

Säätely on muuttanut kalastuskauden aivan toisenlaiseksi kuin se on ollut aikaisemmin tai kuin se olisi 'luonnollisesti'. Yleensä kalastajat valittivat kalastuskauden jäävän liian lyhyeksi. Varsinkin Perämerellä koetaan, että kalastuskausi on täysin väärin ajoittunut. Perämerellä kalastukseen vaikuttavat erityisesti alueelliset aikarajoitukset (kts. luku 4.2.).

Haastattelija: "No, mitenkä se säätely on vaikuttanu teijän toimintaan sitte?"

Kalastaja: "Onhan se vaikuttanu sikäli justiin, että ko sanotaan, että .. jos on kuuestoista päivä kesäkuuta saa alkaa pistään vehkeet vetteen niinko mää sanon .. ni siitä tulee sitte semmonen homma, että ko se on, maa on lämminny sen verran niin nuo tuulet on niin voimakkaat jo, että se ei taho yöllä, yöllä sitte ennää tyventyä. Sitte on toinen juttu, joista tulee paljon vettä, virta on semmonen, että mittää vehkeitä ei taho saaha pyyntiin .. ja niissä mennee väkälläkin se mennee yli juhannusviikon ja juhannuksesta ko

¹⁹ Monilajikalastuksesta rannikkopyyntissä kts. esim. Salmi J. ja Salmi P. 1991.

²⁰ Edellämainitut prosenttiluvut kuvaavat lohen taloudellista merkitystä. Suurin osa lohenkalastajista kalastaa myös siikaa. Rannikkokalastuksessa siikaa ja lohta saadaan samoilla pyydyksillä (kts. sivut 11-12). Tämän tutkimuksen rannikkokalastajista lähes kaikilla oli myös siian verkkokalastusta. Rannikkokalastuksessa saadaan myös muita kaloja sivusaaliina, näistä vain meritaimenella on taloudellista merkitystä. Esimerkiksi Satakunnan rannikolla kampela ja lahna ovat hyvin yleisiä saaliskaloja. Niillä ei kuitenkaan ole taloudellista merkitystä, joten ne päätyvät yleensä takaisin mereen. Satakunnan ja Lounais-Suomen avomerikalastajista yhtä lukuunottamatta kaikki aineiston kalastajat pyysivät myös siikaa verkoilla, pääasiassa ajoverkoilla. Siian ajoverkkopyyntiä esiintyykin lähes pelkästään Vaasan ja Naantalin välisellä rannikkoalueella, erityisesti Satakunnan rannikolla (Moilanen ja Lappalainen 1995: 32). Ahvenanmaalaisista avomerikalastajista puolet kalasti siikaa. Siian verkkokalastuksen osalta tiedot perustuvat lomakehaastatteluihin. Niissä kysyttiin vuonna 1994 käytössä olleita pyydyksiä. Sivusaaliin osalta tiedot perustuvat omiin havaintoihini.

mennään yli niin se oli ennen kö oli vanha sanonta se, että ko heinänteko alkaa niin sillon vehkeet ylös."

Haastattelija: "Nii-i"

Kalastaja: "Eli se lohi on mennä sillon jo." (1421)

Perämerellä lohien meripyynti on perinteisesti ajoittunut toukokuun alun ja heinäkuun lopun väliseen aikaan (Vilkuna 1974: 317, Haapasaari 1994: 11).

Myös avomerikalastajat totesivat kalastuksen olevan nykyään liian sesonkiluonteista ja kalastuskausi jakaantuu moneen jaksoon. Monet sanoivat luonnon jaksottavan muutenkin kalastusta. Erityisesti keväiset kieltoviikot vaikeuttavat kalastusta.

"...niinku tämä viime keväinen, tää rajotus oli niin huono systeemi minusta, että tuota se oli viikko sillon tällön ja sikko käy huono tuuri, kun tuulee, kun pääsee kalastamaan ja siinä on silt semmonen vaikeus tosiaan siitä, että kala on yleensä rannikosta jonkun määrätyn matkan päässä, sanotaan suonella ja kun viikko ollaan oltu maissa, niin kukaan ei tiedä, missä tämä kala on eli tähän kalan hakemiseen menee muutama päivä, ennekö tiedetään, onks se nyt 10 mailin päässä rannikolta vai 5 mailin vai 15 mailin päässä elikkä siihen hakemiseen menee niinko ilmoitetaan toisillemme tietysti, että mitä kukin saa, niin ensin aikaa ja sitten sattuu olemaan muutama tuulipäivä ja sitten kalastuskausi taas loppuukin, että minun mielestäni tämä oli kaikkein huonoin tapa rajottaa. Se pilaa paljon enemmän, kuin mitä tämä ajallisesti pilaa." (2234)

4.2.2. Säätelyn vaikutus kalastuksen tulevaisuuteen

Tarkastelen ensin sitä, kuinka kalastajat kokevat säätelyn vaikuttavan oman kalastuksensa tulevaisuuteen ja kalastajien perusteluista näkemyksilleen. Sen jälkeen tuon esille kalastajien näkemyksiä säätelyn vaikutuksesta koko ammattikalastukseen.

Kalastuksen kannattavuus, säätely ja tulevaisuus nivoutuvat kalastajien puheessa tiiviisti yhteen. Analysoidessani haastatteluja tarkastelin ensin erikseen kalastajien kommentteja, joissa käsiteltiin säätelystä ja kannattavuutta, säätelystä ja kalastajan omaa yritystoimintaa koskevia tulevaisuudenkuvia sekä säätelystä ja ammatin tulevaisuutta (kts. sivut 16-17). Analysoidessani tarkemmin näitä kolmea aihepiiriä huomasin, että kalastajien näkemyksissä ne kuuluvat olennaisesti yhteen. Luonnollisesti kalastajan oman tulevaisuuden ja ammattikalastuksen tulevaisuuden voi käsitellä erikseen. Lyhyesti näiden kolmen seikan yhteys voidaan tiivistää seuraavanlaiseksi ketjuksi: säätely heikentää muutenkin huonoa kannattavuutta, mistä seuraa, että kalastuksen tulevaisuus on synkkä. Erään kalastajan kommentissa tämä esiintyy näin:

"...niinko nykki täältä on tul tosi huanost kalaa ja sit on taas orotettavis kialtoi ja rajotuksii kevään, ni se tuntuu nii semmoselt kalastajan tappolinjalt vähä, et toi tiätyst ne rajotukse ymmärtäis, jos tässä jotenki pärjäis muuten, mutko se on nii tiukal menny nykyä, et..." (2231)

Kalastajan tulevaisuuden uhat ja vaihtoehdot

Säätely himmensi hyvin monen kalastajan henkilökohtaisia tulevaisuuden näkymiä. Kalastajien arviot omasta tulevaisuudesta jakaantuvat. Osa käsitteli asiaa yleisemmällä tasolla ja osa eritteli säätelyn vaikutusta kalastuksen käytäntöihin. Pääasiassa kalastajat kokivat säätelyn tekevän tulevaisuutensa hyvin epävarmaksi, osa pelkäsi joutuvansa lopettamaan kalastuksen. Eräs kalastaja totesi tämän näin yksiselitteisesti:

Haastattelija: *"Har dom här regleringarna, ha de påverkat din verksamhet?"*

Kalastaja: *"Ja de ha o tack vare dom här regleringar, vi e tvungen att slut." (2339)*

Kyse on pohjimmiltaan kannattavuuden heikkenemisestä.

Haastattelija: *"No entäs, jos sinä lopettasit ja joutusit lopettamaan, ni minkä takia..?"*

Kalastaja: *"No se on lähinnä tuo huonon kannattavuuden takia, ei siinä oikeastaan muuta oo. Ei se..niinkö minäki nyt kahen viime kesä saaliilla, ni niillä ei oo palijo ollu merkitystä."*

Haastattelija: *"Johuko se siitä saalii vähhyvestä vai rajoituksista vai..?"*

Kalastaja: *"Saalii..sekä että, että kyllä se rajoitukset vaikutti siihen kaikesta eniten, mutta kyllä se oli se saaliin määräki, ni se oli meleko pieni". (1417)*

Kaikki kalastajat, jotka mainitsivat säätelyn vaikutuksesta kalastuksen kannattavuuteen olivat sitä mieltä, että säätely on vähentänyt kalastustuloja huomattavasti. Varsin monet korostivat sitä, ettei korvauksia ole maksettu riittävästi tai ei lainkaan. Osa kalastajista ei eritellyt kannattavuuden heikkenemistä, mutta jotkut arvioivat, kuinka kannattavuuden heikkeneminen tulee vaikuttamaan heidän kalastukseen.

Suurin osa säätelyn vaikutusta kalastuksen kannattavuuteen kommentoineista kalastajista totesi, että säätelyn vuoksi kannattavuus on niin heikko, että he saattavat joutua lopettamaan kalastuksen kokonaan.

Kaksi kalastajaa sanoi, että heidän oli säätelyn aiheuttamien menetysten vuoksi hankittava muualta toimeentulonsa, mutta kalastusta he eivät aio lopettaa. He ovat rannikkokalastajia Perämereltä, joiden lohenkalastuskausi jää hyvin lyhyeksi.

Lopettamisesta puhuttaessa on myös kyse retoriikasta, jolla kalastajat korostavat säätelyn aiheuttamia ongelmia.²¹ Varsin monet kalastajat sanoivat, että säätelyssä ollaan tultu niille rajoille, joiden yli ei enää päästä.

²¹ Tällä en tarkoita sitä, että kalastajien ahdinko ei olisi todellinen. Lopettamispuheet säätelyn yhteydessä alleviivaavat säätelyn aiheuttamia ongelmia ja vahingollisuutta kalastukselle. Säätely ei ole ainoa tekijä, joka on heikentänyt kalastuksen kannattavuutta. Lohen hinnan raju putoaminen on yksi tärkeä tekijä, jonka kalastajat tuovat haastatteluissa esiin. Kalastajat mainitsevat hinnan putoamisen syiksi mm. tuontilohen, kirjolohen ja muuttuneet kulutustottumukset. Kalastajien käsityksiä kalan hinnanmuodostuksesta ovat tarkemmin analysoineet Vesala ym. (1996).

"Et kuinka paljon nää rajoitukset on esimerkiksi mejän kalastusta tehneet elikkä ne on käytännössä niinku voi sanoa, että tää kohta alkaa oleen plus miinus nolla. mikä on varmastikin tämän valtiiovallan tarkoituksin, että täällä sitte automaattisesti ihmiset lopettas tätä pyyntiä." (1412)

Yleistäen voidaan sanoa, että kalastajat ovat kaikissa kalastuskulttuureissa hyvin sitoutuneita kalastukseen ja luopumiskynnys on korkea (Acheson 1981: 295, Salmi P. ja Salmi J. 1995: 17). Lomakehaastatteluiden perusteella lohen avomerikalastajista 82 prosenttia ja rannikkokalastajista 65 prosenttia ei aio luopua kalastuksesta lähimmän viiden vuoden aikana. Monella ei ollut taloudellisia mahdollisuuksiakaan lopettaa. (Salmi J. ym. 1996b: 38-39.) Ainakin yksi kalastaja aikoo jatkaa kalastustaan joka tapauksessa:

Haastattelija: "No ootko sinä koskaan ajatellu lopettaa kalastusta ja siirtyä ihan muuhun ammattiin?"

Kalastaja: "En ole..ajatellu lopettaa ja tuskinpa lopetankaan, ens kesä kö tullee ni pyy'öt pane vetteen, se on aivan sama kuka tulee kieltämää...saattaa olla että kähinät tullee mutta ei, minkäs sille voipi, se katotaa taas kesä kerrallaan että mitä tapahtuu, pankkoo vaikka pallo jalakaan ei mua pois sieltä saa."

Osa kalastajista eritteli säätelyn vaikutusta omaan tulevaisuuteensa käytännöllisellä tasolla. Säätelyn aiheuttaman epävarmuuden vuoksi kalastajat eivät juurikaan uskalla investoida kalastukseensa. Kalastuksen kehittäminen koetaan mahdottomaksi ja jopa nykyisten pyydysten ja alusten huoltaminen jää monelta tekemättä. Erityisen voimakkaasti kalastajat arvostelevat sitä, että viranomaiset tiedottavat rajoituksista aivan liian myöhään keväällä (kts. myös Lammi 1993: 87).

"...eli tällainen epävarmuus tästä kalastuksen tulevaisuudesta niin tietenki on aiheuttanu sen, että ei oo, ei oo siis uskaltanu investoida elikkä pyydykset ei ole hyvässä kunnossa tällä hetkellä. Ne on vanhoja pyydyksiä alkaa olemaan, koska tuota, on aina tosiaanki niinku aikaisemminkin totesin, että .. toukokuun lopussa vasta on ehkä saanut tietää sen tai toukokuun alussa, että millä vehk., millä kalastusverkkokoolla, silmäkoolla, minkälaisilla pyydyksillä ja mihinkä aikaan sitä saa kalastaa niin täähän, on ollu täydellinen epävarmuus, ettei oo voimu niinku investoida, koska kyllä se pitäis voida jo syksyllä alkaa näitten ka.. eh.. rysien ja loukkujen uusiminen, että tuota ehtii nää toteuttaa ennen kevättä. Siinä jos paria viikkoa ennen kalastuksen alkua sanotaan että minkälaisilla pyydyksillä saa kalastaa niin sehän on täysin naurettavaa, että sitä on näin pitkälle vitkutettu, koska eihän siinä kukaan enää voi pyydyksiään muuttaa joksikin erilaisiksi ja muuten. Tää, tää epävarmuus on niinku se pahin tekijä minkä takia ei oo uskaltanu investoida näihin." (1412)

Suurin osa haastatelluista kalastajista suhtautuivat kielteisesti lainanottamiseen uusia investointeja varten. Monet näistä kalastajista mainitsivat syyksi säätelyn aiheuttaman epävarmuuden.

Haastattelija: "Entäs mimmone suhtautumine sul niinko velkoje ottamiseen kalastusta varte on?"

Kalastaja: "No, mul ol oikee hyvä suhtautumine täl hetkel, ei pennikä, ei yhtä, ei hiukkaka. Et se, jos vanhoist selkke jollain taval, ni vaik kyl ain

näyttä silt, ettei hiukkaka selkke, ko ain kielletä ja rajoteta sopivaisest, ko juur, ko meinaa saar vähä velkojas maksettuu, ni ei, ko kyl joku helveti rajotus pistetää ja sillä siisti. Mutta ei, ei uutta velka, ei kyl. Kyllä se tiä on käyty niinkon päähä." (2233)

Kalastajilla on erilaisia strategioita sopeutua säätelyyn (kts. sivut 25-28) ja muihin ulkopuolelta tuleviin muutospaineisiin. Toiset muuttavat kalastuksensa tehokkuutta ja toiset laajentavat toimintastrategiaansa (kts. myös Toivonen 1997: 98-99). Varsinkin kalastajan valitsema pyyntitapa vaikuttaa keinoihin, joilla kalastajat yrittävät sopeutua. Kannattavuuden heikkeneminen on pohjimmiltaan syynä siihen, että kalastajien on muutettava kalastusstrategiaansa. Jotkut vähentävät kalastustaan ja toiset katsovat olevansa pakotettuja lisäämään sitä. Siteeraan kahta kalastajaa:

"...jos se nuo rajotukset mennee tuolle mallille nii se ei paljon, paljon silloin kannata muuta ko yhdellä loukulla pyytää, koska siinä on, siinä on melkonen työ, siinä se kaks viikkoa kytätään yötä päivää, että millo on tyventä ja millo on reimari pystysä ettei oo virtaa, että ne saahaan sinne vetteen .. niin tuota ja tehään sitä tyhjää työtä, tehään paljon, että siihen, siihen ei kovin isosti kannata alkaa ko ne pyyntitulot on niin pienet." (1421)

"...siis mä en oo semmost kalastajaa vielä tavannukkaa, onha niit ny kaikellaisii, mut siis sanotaa niinku keskimäärin, ni ei o ollenka semmosii, etteikö ymmärtäs sitä, että kalastustehokkuude ja tämmöse täytyy ol jossai suhtees ja tua silloha se, kyl semmost niinku itsesäätely tapahtuu kummin-ki, että ei kalastajat oo nii ahneita, et jos rahaa tulee, nii että pärjätää, ni sillo niinku sitä lähtemiskynnystä vaa nostetaa tai se nousee automaattisesti, että ei siis niinko semmosta ahneut o, et niinko väkisi ollaa ja mennää niinko nyt, siis ainoo, mikä sitä teettää, ni on just tää säätely elikkä nyt, ku siis esimerkiks ens vuosi siis tulee oleen niinko siis todennäkösesti ihan ihmeelline, että kerra nyt on taas se Suome kiintiö tulee ens vuode alusta ja ku Suomi on EU:ssa, ni siel o valvonta sitä kiintiöä kohtaa erilaine, et ne ja nyt kolmena viimisen kiintiövuoten se kiintiö o täyttyny kesäkuussa ja tää tieto ny kaikil kalastajil kertoo, et ens syksyn ei kalasteta lohta tai ei ens ke-sänäkää, ei ees rysillä todennäkösesti, ni se o ihan pakko koko ens talvi ja kevät kalastaa jotaki siis niin paljoko pystyy ja ehtii, kuluista välittämättä, riskeist välittämättä..eli siis onks se kalastajien vika. Se ei missään nimes oo kalastajien vika siis kukaan ei voi sitä sanoo, kerra se on aivan pakko." (2235)

Ensimmäinen sitaatti on rannikkokalastajalta, jonka kalastustulot ovat vain 10 prosenttia kokonaistuloista. Hänellä oli vielä edellisenä kalastuskautena ollut pyynnissä viisi lohipaunetta tai -rysää. Toinen siteerattu kalastaja on avomerikalastaja, joka on ilmoittanut kalastustulojensa osuudeksi 79 prosenttia.²² Kummankin toimijan arvio siitä, mikä on lähitulevaisuudessa (seuraavalla kalastuskaudella) rationaalisin tapa toimia, määrittyy heidän omasta lähtökohdastaan. Heidän taloudellinen riippuvuutensa kalastuksesta eroaa toisistaan, mutta myös eri kalastustavat ja niiden asettamat ehdot ja mahdollisuudet johtavat näiden toimijoiden erilaisiin elämismäälimoihin, joissa

²² Tiedot perustuvat lomakehaastattelussa kerättyihin tietoihin. Avomerikalastaja on merkinnyt kalastustulojen osuudeksi 50-79 prosenttia ja muiden tulojen tulojen osuudeksi 21 prosenttia, joten tulkitseän hänen tällöin tarkoittavan, että kalastustulojen osuus on 79 prosenttia.

toimijoiden rationaliteetit määrittävät (kts. sivut 18-23). Kalastajien reaktiot viranomaisten toimiin ovat siis hyvinkin erilaisia.

Ammattikalastuksen tulevaisuus

Kuten edellä olevasta voi päätellä, kalastajien näkemysten mukaan säätelyn aiheuttama epävarmuus synkentää myös koko ammattikalastuksen tulevaisuutta. Yleisesti kalastajat totesivat ammattikalastuksen tulevaisuuden riippuvan säätelystä. Varsin monet katsoivat, että ammattikalastus tulee vähenemään tuntuvasti tai jopa loppumaan lähivuosina.

"...jos edelleen kalastetaan jotakin kiintiö lohessa, ni ehdottomasti pitäis välittömästi tehdä kialto, että ei yhtää uutta kalastajaa, ja sen jälkeen ruveta sopeuttaa kalastajien määrää siihen kiintiö tasolle. Eihän siis, tästä ei seuraa mitään muuta, ku umpikuja. Viis vuatta tilanne jatkuu tämmösenä, että tua, ei anneta kalastaa sillon, kun on kalastuksen aika, esimerkiksi tääl rannikolla, ni se tuatto on niin heikko, että täälä viiden vuaden päästä ei o näitä rannikkokalastajia ja se kalastus on loppunu." (1204)

Myös ammattikalastuksen rakenteeseen tulevia muutoksia arvioitiin. Erityisesti avomerikalastajat olivat sitä mieltä, että kalastuksen rakenne tulee muuttumaan. Monet sanoivat, että säätelytoimet tulevat siirtämään lohenkalastuksen rannikolle tai avomerikalastus tulee jatkumaan pienemmillä aluksilla lähempänä rannikkoa. He perustelivat väitteensä näiden kalastustapojen pienemmillä kustannuksilla. Toiset sen sijaan arvioivat, että kalastus tulee jatkumaan vain isoilla aluksilla.

"...mutta kyllä se ylpeys on kadonnu, kadonnu, tua, aikaa jo."

Kalastuksen säätely on muuttanut kalastuksen monia käytäntöjä ja kalastajien strategioita. Kuitenkin kalastuksen tulevaisuuden kannalta hyvin ratkaiseva muutos on se, että kalastajien ammattiyylpeys on heikentynyt.

"...aikasemmi ni mä ole ollu ammatistani nii paljo ylpee, mutta kyllä se ylpeys on kadonnu, kadonnu, tua, aikaa jo, ko on nähny näitä velvotteita, mitä aina lisätää kalastajaa kohtaa ja silti, silti tua tullee kialto, ettei saa kalastaa. Lähtökohdat olis ihan erilaiset, jos sais vappaasti kalastaa. Ei tua, ei, ei, ne olis iha toisennäköset, lähtökohdat. Kyllä mä sillo, sillo nuarempana kovinki aktiivisesti pyrei, oli pyrkimys kalastaa ja kalastaa ja kalastaa, mutta tehokkaasti on viranomasten taholta kyllä sitä kalastusta estetty kalastuskiallolla." (1204)

Erityisesti kalastajat kokivat ammattiyylpeyttään nakertavan sen, että heidän kalastustaan määrätään muualta. Itsenäisyys on kalastuskulttuureissa yleensäkin arvostettu ominaisuus (Acheson 1981: 296-297). Niin myös Suomessa. Ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen lomakehaastatteluiissa merialueen ammattikalastajista 54

prosenttia ilmoitti työn itsenäisyyden olevan ammatin paras puoli. Lohen avomerikalastajista 57 prosenttia vastasi samoin. Rannikkokalastajistakin ehdottomasti suurin osa (44 prosenttia) korosti ammatin itsenäisyyttä. (Salmi J. ym. 1996b: 16 ja liite 2.)

Haastattelija: *"Onko su käsitykses kalastusammattist muuttunu sinä aikan, ko sä olet kalastanu?"*

Kalastaja: *"No on se tiätysti muuttunu aika lailla, aika lailla siitä, ettei kukkaa puhunu ainakaa siitä, ettei niinko sais men kalastamaa ja muuta sillo alku aikoin, eikä ol mu isänikää aikan ja sillai, et mitä enemmän o saanu kaloja ja mitä enemmän o kalastanu, sitä parempi o tullu toimeen, mut nyt se, nyt se sanotaa kyl tuuli aika laill ylhäältä taholta, et jo, eikä ihan pelkästää Suomes, et se tulee jo jostai Varsovast saakka kialto, et nyt ei kalasteta ja nyt kalasteta just sen verra, et pärjää tai et pärjää." (2232)*

Kalastusperinne ei jatku seuraavassa polvessa

Ammattiylpeyden ja kalastuksen kannattavuuden heikentyessä kalastajien lapset eivät aio jatkaa suvussaan perinteistä ammattia. Monet kalastajat toivoisivat perinteen jatkuvan, mutta eivät silti suosittele kalastajan ammattia lapselleen.

Peräti 52 prosenttia lohen rannikkokalastajista ilmoitti kalastajaksi ryhtymisen tärkeimmäksi motiiviksi ammatin periytymisen suvussa. Avomerikalastajista 20 prosenttia ilmoitti sen tärkeimmäksi motiiviksi. (Salmi J. ym. 1996b: 15) Kuitenkin kalastajien tämänhetkisten tunnelmien vallitessa hyvin harvassa kalastajasuvussa ammatti tulee jatkumaan.

Haastattelija: *"Entäs, jatkuuko tuo kalastusperinne su perheessä viä sen jälkee, ko sä ehkä lopetat kalastamise?"*

Kalastaja: *"No, mitä nyt on näil näkymil, ni ei kyl jatku, kyl jatku, mut tiätyst tua nuarempi poika on nyt vast kyl kahdentoist on, että mutta kyl se tosiaan niinko tos oli noit ministeriötason ja ministerilleki Esa sanoi, ni kyl se vähä semmosee tämä homma o ajettu, ainaki tää lohikalastus ny, et ei kehtaa kyl enää lainka pojille niinko sil taval esittääkää niinko ammatti jatkamista, vaik niinko täst ny jo ossaa sanoo, et kalastusammattin arvostus yleensä on mun mielestäni jonkunlaista, mut kyl, ko sillo joutuu ajatteleen tätä rahallist puolta kans, ko ruppee muksuille puhumaa, että ja sitä, että on kyl, epäilen täl hetkel ainaki vahvasti." (2230)*

4.3. Kalastajien arvioita toteutetusta säätelystä

Edellisessä luvussa käsittelin kalastajien kuvauksia säätelyn vaikutuksista kalastajan ammattiin. Tässä luvussa ei liikuta enää yhtä käytännöllisellä tasolla. Esittelen tapoja, joilla kalastajat ovat haastatteluissa arvioineet toteutettua säätelyä. Onko säätely kalastajien mielestä onnistunut? Kuinka säätely on kohdentunut eri kalastajaryhmiin? Tarkastelen myös kalastajien antamia säätelyehdotuksia ja tuon esiin joitakin kalastajien esittämiä periaatteellisia näkemyksiä säätelystä. Voiko säätelyllä vaikuttaa kalakantoihin? Onko kalastukselle muita rajoituksia kuin viranomaisten määräykset?

4.3.1. Arvioita ja arvosteluja

Toteutettua säätelyä kommentoitiin luonnollisesti hyvin paljon. Näissä kommenteissa käsitellään lähes pelkästään 1980-luvulla tehtyjä säätelypäätöksiä. Kommentit voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäisessä on kalastajien arvioita säätelyn onnistumisesta ja toisessa säätelyn kohdentumisesta.

Arvioita säätelyn onnistumisesta

Kalastajien haastatteluissa oli kommentteja sekä säätelyn onnistumisesta että epäonnistumisesta. Kalastajat arvioivat sitä, toimiiko säätely niin kuin sen pitäisi. Kalastajien näkemysten mukaan säätelyn tarkoitus on joko suojella lohta tai vaikuttaa saaliin jakautumiseen. Näitä kahta seikkaa ei ole aina helppoa erotella toisistaan, sillä haastatteluissa säätelyn merkitys saaliin jakautumiselle on korostetummin esillä kuin säätelyn luonnonsuojelulliset tavoitteet (vrt. Nybacka ym. 1991: 192). Toisaalta suojelutavoitteita voidaan pitää myös yrityksenä taata itselle suurempi osuus lohisaaliista.

Säätelyn onnistumista kommentoitiin kahdella tavalla. Toiset mainitsivat itseään kohdanneen säätelyn lisänneen saaliita muualla. Esimerkiksi vuoden 1986 Satakunnan rannikkokalastusta koskevan rajoituksen todettiin lisänneen saaliita pohjoisessa. Toiset puolestaan totesivat säätelyn lisänneen omia saaliita.

"Jos Itämerellä tätä lohenpyyntiä vähennetään huomattavasti, sitä lohta kyllä riittää näille rannikkovesille ja samaten myös jokiin. Sehän on ihan selvästi osoitettu niinku 90-luvun alussa ja 80-luvun lopussa ihan ku sitä lohta tosiaan pääsi tänne rannikolle ja sitä myös oli sillon joissakin."
(1412)

Jotkut kalastajat totesivat harmikseen alueellisten aikarajoitusten (kts. sivu 10) olevan onnistunut säätelymenetelmä. Varsinkin Perämeren kalastajat totesivat tämän negatiivisena seikkana, sillä lohta ei saanut enää sitten, kun sai laskea pyydykset. Tiheämmillä loukuilla kalastaneet olivat saaneet lohia hyvin vielä muutama päivä ennen rajoitusten päättymistä. Eräällä lohienkalastajalla oli alueellisten aikarajoitusten onnistumisesta näin vahva näyttö:

Kalastaja: *"Se oli vain se kato nyt ku neljätöistäpäivä ois saanu panna rysä vettee."*

Haastattelija: *"Nii'i"*

Kalastaja: *"Minä panin neljäspäivä ku minä sen ykkösen unoheruti."*

Haastattelija: *"Nii justiin heh heh heh"*

Kalastaja: *"Heh heh heh perhana ja neljätöistäpäivä ku tuli ni minä en sen jälkeen saanu yhtään kallaa."*

Haastattelija: *"Mm'm"*

Kalastaja: *"Minä aattelin piti olla perkeleen tuuri, että minä katon väärin tuon ajjan."*

Haastattelija: *"Heh heh heh heh joo."*

Säätelyn epäonnistumisista oli enemmän kommentteja. Eräs tapa jolla kalastajat kertoivat säätelyn epäonnistumisista on se, että säädöksiä ei noudateta. Esimerkiksi kalastusrajoituksia kierretään muuttamalla pyydysten rakennetta. Erityisesti tämä koskee tiheäsilmaisia loukkuja.

"Et se oli yks simmonen paha haitta, mikä on viimevuosina ollu elikkä näillä silmäkoolla on pystytty niinku pelleilemään ja laittamaan lohipyödyksiä näillä tiheäsilmaisilla havaksilla. Lakia on sillä tavalla niinku kierretty. Se on ihan selvä asia." (1412)

Jotkut kalastajat sanoivat toisten suorastaan rikkovan rajoituksia esimerkiksi kalastamalla kieltoaikoina.

Haastattelija: *"Onko sun käsitys jollain tavalla ja millä tavalla muuttunu tästä kalastusammattista?"*

Kalastaja: *"No kyl se ny hiuka huanommalt on varsinki tässä vuode sisäl näyttäny. Kyllä."*

Haastattelija: *"No mikä siihen on vaikuttanu sitte?"*

Kalastaja: *"No tai sanotaa, et ehkä hiuka pidemmäki aikaa, mut nyt tuntuu, et se ol. viime syksy oli semmone aika paha, ko oli se kialto ja sillon tuntui, ko kuitenkin huhut kertoi, et muutamii kävi tosa merel ja saiva kolme kala lenki mukavasti."* (2231)

Avomerikalastajien haastatteluissa säätelyn epäonnistumisesta on kolmenlaisia kommentteja. Varsin monet totesivat eräiden säätelymenetelmien epäonnistuneen. Ensinnäkin todettiin, että Ahvenanmaan neljän mailin rajan sisäpuolella on kieltoviikkojen aikana todella paljon kalastusta. Tällä alueella kalastus on ollut sallittua ja kalastuskapasiteetti nousee liian suureksi.

Haastattelija: *"Så de du vill int ha de (kieltoviikko) ett är till int."*

Kalastaja: *"Int på samma sätt som de ha vari nu int, näj för de de haft den dens att de här båt antale ha ökat från år ti år att de blir fler o fler båtar, jo så de å de främmande båtar."*

Haastattelija: *"Hur många va di?"*

Kalastaja: *"Då förr?"*

Haastattelija: *"Där i ja ja förr ska vi säga då."*

Kalastaja: *"Jo de va de kunna de de ibland såg vi int nå båtar heller på våren att de va såpass lite då att de var så stora avstånd i mellan båtarna. Men att nu e de ju ja menar nu har du ju båtar in på dej hela tiden, å de går int å fiska nu utan att utan radar å så där int de sku omöjlit de för att, man ser ju bra i radar hur hur dom här näträdarna går att där finns de kanske en lucka att få ut dina nät, men har du en radar så klarar man då sej de helt säkert de."* (2127)

Toisaalta neljän mailin rajan noudattaminen alueelle tyypillisissä voimakkaissa ja vaihtelevissa virtauksissa on hyvin hankalaa.

"Siäl oli kauhia merivirtaukse, ne veivä niit, et ei pystyny vahtimaa lainkaa. Se ol se neljä maili rajotus, sillon ne neljä viikkoo tai mää menin sin vast sillai, et mää olin siäl kaks semmost viikkoo ja tiätyst tuntu, et se kala olis ehkä hiuka ulompan ollu, et siäl se neljä mailii oli semmone, et kaikki katto sin rajal viäl, sattuu olemaan merivirtaa hiuka ja just siinäki miäles, et siäl ol niit karikkoi sit aika lähel, et jos oli virta rantaa päin, ni sit o pakkoki mennä sin raja tuntumaa ja sit saatto olla, et meni viis tuntii, ni sit se virta kääntys ja kaik läksi ulospäi ja paraski oli, et 8 mailii nostettii siält ulkopualt, vaik ol sisäpual rajal asti, ni kyl se ol pitkä matka, ko verkot kulkee puales vuorokaudes." (2231)

Toiseksi avomerikalastajat toivat esiin, että kieltoviikot ja TAC -järjestelmä lisäävät kalastuksen tehoa, vaikka niiden olisi tarkoitus vähentää sitä (kts. sivu 25). Joissain kommenteissa TAC-järjestelmää pidetään nurinkurisena, koska niinä vuosina, kun kalaa on paljon, kalastus kielletään kiintiön täyttymisen vuoksi aikaisin, mutta silloin, kun kalaa on vähän, saa kalastaa vaikka koko vuoden.

Kolmanneksi avomerikalastajat korostivat myös sitä, että nykyinen säätely ei voi onnistua suojelemaan lohta, koska joissa ja jokisuiissa kalastetaan liikaa. Erityisesti tällä viitataan kalastukseen Tornionjoella ja jokisuussa.

Rannikkokalastajien kommentit säätelyn epäonnistumisesta koskevat pääasiassa liian tehokasta avomeripyyntiä ja sen rajoittamisen epäonnistumista.

Haastattelija: "Mitäs, koska se ajoverkoille sitte, että .. Pitäskö se lopettaa kokonaan vai .. vai pitäskö se jonkunlainen verkkorajoitus?"

Kalastaja: "No ei .. Se on.. Kuka ne valvoo jos panna joku... Sehän on mahottomuus valvoo, kun ei niitä pysty siellä... valvota nytkään missään koko merialueella niin ne on aivan turhaa missää valvota. Rajoituksia, semmosia valvontahommia panna, kun ei ne toimi kuitenkaa siellä." (1419)

Myös liian voimakas jokisuu- ja jokipyynti ovat esillä rannikkokalastajien haastatte-
luissa.

"Että siinä mielesä se on iha, iha oikein tämä rauhotushomma, mutta se vaan, ... kyllä se tietenk, mutta se on tietenk vaikia asia sitte suojeella Torniojoenlohta, että .. jonkunlaista. Kumminki pitäs tuo jokisuu jotenki aukasta, että pääsee luonnonlohi sinne. Tämä jakokunnan, jakokunnan vesi ollu kaikki rysät pois siitä vain, että..." (1421)

Jotkut rannikkokalastajat totesivat myös, että rannikkokalastuksessakin kierretään sääädöksiä, minkä vuoksi säätely ei toimi.

Kalastajat arvioivat joitain säätelymenetelmiä periaatteellisellakin tasolla. Avomerikalastajat totesivat erityisesti kieltoviikkojen olevan sopimattomia kalastukselle, koska ne ovat 'kalenterista vedettyjä'. Kello ja kalenteri eivät ole kalastajien mielestä sopivia välineitä kalastuksen jaksottamiseen (kts. sivut 58-61). Kalastajien on sopeuduttava

luonnon ja kalojen rytmiiin. Rannikkokalastajat mainitsevat alueellisten aikarajoitusten olevan kalastukselle vieraita.

Myös kokonaiskiintiöjärjestelmä perustuu kalenteriin, sillä kiintiötä aletaan laskea vuoden alusta. Mikäli kiintiö täyttyy, on kalastus lopetettu yleensä syksyllä. Tämä merkitsee sitä, että kalastajat menettävät tärkeän joulusesongin, jolloin perinteisesti on myyty paljon lohta. Eräs kalastaja ehdotti, että kiintiön laskemista ei pitäisi aloittaa tammikuun alusta, vaan myöhemmin keväällä, jotta joulumyynti varmistettaisiin.

Säätely ei ole tasapuolista

Kalastajien mielestä toteutunut säätely ei ole ollut tasapuolista. Jotkut kokivat, että toiset kalastajat hyötyvät nykyisestä säätelystä. Toiset taas korostivat sitä, että he ovat kärsineet kohtuuttomasti säätelystä. Monissa kalastuskulttuureissa tasa-arvoisuutta korostetaan, joten kalastajien välistä eriarvoisuutta ei suvaita. (van Ginkel 1991: 700). Myös Suomessa on tämän tapaisia piirteitä havaittavissa.

Haastattelija: *"Minkälainen tähän ois ratkaisu sinun mielestä, tähän lohien saantiin?"*

Kalastaja: *"No, kyllä siinä jonkunlainen kohtuullisuus ja oikeudenmukaisuus pitäis saaha aikuseks, että nii tuota niitä pitäis vähentää niitä lupia, jolla paljo on ja tai jotenki oik. tasapuolisemmi jakkaa ne pyyntipaikat. Ko se on justii, justii pitäis sitä kaikilla olla jonkulaine toimentulomahollisuus."* (1418)

Kuitenkin on huomattava, että tasa-arvoisuuden korostaminen ja todellinen tasa-arvo tai edes halu tasa-arvoon eivät ole sama asia (mts. 700). Kyse on siis kulttuurisesta mallista, joka korostaa kalastajien välistä tasa-arvoa ideologian tasolla.²³ Esimerkiksi edellä siteerattu kalastaja toteaa vain hieman myöhemmin:

Haastattelija: *"Oisko se tuota nuo joilla on muu ammatti ja työtä, niiltä vähentää vai ..?"*

Kalastaja: *"No, ilman muuta ja ko EU:sa ollaa nii siellähä ei saa kalastaa lohta tämmöne ollenkaa, joka on muualla töisä, että .. ei siellä ole mittää kahenkymmenen prosenttia kalastajia, että se on sillo oltava siintä ne tulot, joka siellä kenellä on. ... En minä sitä sano, että kaikki luvat poies, mutta jonkunlainen kohtuus, ko täällä on justiin päinvastoin tämä homma; että ne, jotka on muualla töisä nii niillä on parhaat pyyntipaikat ja sitte jotka sillä työllä on, nii niillä on kaikista huonoimmat paikat, että .. se pitäis jotenki jakkaa, jakkaa oikialla lailla, nii että..."* (1418)

Siteeratun kalastajan näkemyksen mukaan ammattikalastajilla pitäisi olla sivutoimisia kalastajia suurempi oikeus kalastaa lohta. Tämän tapaiset kommentit ovat varsin yleisiä

²³ van Ginkel viittaa Cohenin tapaan lähestyä tasa-arvoa ihmisten puheessa. Cohen erottaa toisistaan tasa-arvon ideologiana ("Meidän kaikkien pitäisi olla tasa-arvoisia."), retoriikkana ("Me olemme kaikki tasa-arvoisia.") ja pragmaattisuutena ("Me käytäydymme ikään kuin olisimme tasa-arvoisia.") Hypoteettiset esimerkkilauseet kuvaavat ihmisten kuvauksia oman yhteisönsä tasa-arvoisuudesta. Cohen korostaa, ettei näitä kolmea erityyppistä tasa-arvoisuuden kuvausta pidä kuitenkaan luulla todellisten sosiaalisten suhteiden kuvaukseksi. (van Ginkel 1991: 700.)

haastatteluissa. Myös toisten ammattikalastajaryhmien kalastusta halutaan vähentää monessa haastattelussa.

Onko säätellyllä vaikutusta kalakantoihin?

Käsittelen tässä luvussa kalastajien näkemyksiä siitä, kuinka säätely vaikuttaa kalakantoihin. Onko säätellyllä periaatteessa mahdollista vaikuttaa kalakantoihin vai onko säätely tässä mielessä peräti turhaa?

Varsin yleisesti haastatellut kalastajat olivat sitä mieltä, että säätellyllä voidaan suojella lohikantoja. Monet pitivät säätelystä lohikantojen kannalta jopa välttämättömänä. Varsinkin perämörien kalastajat pitivät luonnonlohen säätelystä erityisen tarpeellisenä.

Haastattelija: *"Suojaus, onko tarpeellista?"*

Kalastaja: *"Mielestäni siitä hyötyy kaikki. Totta kai se on yhtä tärkeää kalastajille ku kenelle tahansa kalastusta harjoittavalle, että luonnonlohikanta säilyy, mut se on juuri se, että millä keinoilla se; siitä ollaan niin eri mieltä. Jos Itämerellä tätä lohenpyyntiä vähennetään huomattavasti, sitä lohta kyllä riittää näille rannikkovesille ja samaten myös jokiin." (1412)*

Jotkut kalastajat epäilivät luonnonlohen jo hävinneen, koska istukkaat ja luonnonlohet ovat sekoittuneet toisiinsa, joten heidän mielestään luonnonlohen vuoksi ei säätelystä tarvita. Etelässä epäillään enemmän luonnonlohen suojelun perusteita kuin pohjoisessa. Yksi syy tähän on se, että etelämpänä avomerellä sekakantoja kalastavat eivät pysty tunnistamaan luonnonlohta istukkaasta, ellei istukasta ole merkitty. Pohjoisessa jotkut kutujokien lähellä asuvat kalastajat pystyvät tunnistamaan eri lohikantoja kalojen muodosta ja muista ominaisuuksista.

"...sitte ko Venäjältä tuotiin sitä Nevan lohta...siel on, siel on viienlaista lohta on olemassa täällä Perämerellä. On pyöriäpäistä, joka on valkiaan, sitte on tämä Torniojoen kanta tai Perämeren kanta, joka on tämmöne ohut, pitkä kala, se on puhas." (1421)

Felt (1994: 262-263) kirjoittaa samanlaisesta tilanteesta Kanadassa. Kutujokien lähellä asuvat kalastajat pystyvät erottamaan eri jokien lohikantoja toisistaan, mutta kaukana jokisuista sekakantoja pyytävät eivät. Pohjois-Suomessa kalastajat pystyvät havaitsemaan säätelyn vaikutukset selvemmin, koska tiettyyn jokeen istutetut tai siellä syntyneet lohet palaavat sinne takaisin ja muutokset saaliissa ovat helposti havaittavissa ja muutoksen syyksi voidaan tulkita onnistunut säätely. Vastaavasti etelässä sekakantoja kalastavat eivät pysty arvioimaan eri lohikannoissa tapahtuneita muutoksia.

Toinen syy, jonka vuoksi jotkut etelän kalastajista vähättelevät luonnonlohensuojelua on se, että he pitävät sitä tekosyynä kalastuksenrajoituksille, joiden tarkoitus on siirtää lohisaalis pohjoiseen. Tosin monet kalastajat etelässä vetoavat luonnonlohen säätellyyn, kun he vaativat tiukempaa säätelystä pohjoisen jokisiin ja jokiin.

Kaikki eivät pitäneet säätelystä kalakantojen vuoksi edes tarpeellisenä. Varsin yleisesti tätä perusteltiin sillä, että suurin osa kaloista oli istukkaita, jotka kuuluukin kalastaa

pois merestä. Toisaalta esitettiin myös väitteitä, että kalastuksen pitää olla vapaata ja liian voimakas kalastus säätelee itse itsensä, koska se aiheuttaa kantojen heikkenemisen ja kalastuksen kannattavuuden putoamisen. Romahtanut kanta elpyy jälleen ja kalastus alkaa uudelleen (kts. sivut 40-41). Toisin sanoen nämä kalastajat näkevät lohipopulaatioiden dynamiikan syklisenä, jolloin ihminen ei pystyisi aiheuttamaan pysyviä muutoksia lohikantoihin.

Muutamat kalastajat pitivät kalastuksen säätelyä luonnonlohen kannalta jo myöhäisenä, koska kaloilla ei ole kutumahdollisuuksia.

Haastattelija: *"Va säger du om regleringar då me naturlaxen hu ska man försöka rädda den?"*

Kalastaja: *"Ja vet int va me men ja brukar no säg så att egentligen e de ju vansinne att man pratar om naturlax som vi ska int fiska här men sen opp i älvarna så ha man byggt ut dom så att dom knappast får komma på leka å går dom opp i sina laxtrappor hur går dom ner då hur kommer dom ner från älvarna går dom ner för trapporna å eller går dom rätt genom turbin eller hu gör dom. hahaha." (2142)*

Yksi kalastaja sanoi, että syyt kannanvaihteluihin ovat luonnollisia ja täysin riippumattomia ihmisten toiminnasta. Samansuuntaisia väitteitä - joskaan ei aivan yhtä ehdottomia - ovat esittäneet jotkut kalapopulaatioiden dynamiikkaa tutkineet tutkijat (kts. Townsend ja Wilson 1987: 321-323).

Kalastus säätelee itseään

Jotkut kalastajat mainitsivat, että kalastukseen sisältyy tekijöitä ja mekanismeja, jotka rajoittavat kalastusta. Näitä ovat erityisesti luonnon asettamat rajoitukset eli sääät ja kalakannat. Muutamat kalastajat sanoivat, että valtion maksamat tukiaiset sotkevat kalastukseen sisältyviä rajoittavia mekanismeja, mistä seuraa kalastuksen liikakapasiteetti.

Viranomaisten asettamat rajoitukset ovat vain osa kalastusta rajoittavista tekijöistä. Monet kalastajat korostivat, että luonto säätelee kalastusta. Jäät ja kovat tuulet rajoittavat kalastusta joinakin vuosina hyvinkin paljon. Kalastajien näkemysten mukaan luonnon asettamat rajoitukset ovat hyväksyttävä riski ja ne kuuluvat olennaisena osana kalastukseen. Viranomaisten asettamat rajoitukset eivät sen sijaan ole hyväksyttäviä.²⁴

"Att egentligen tycker ja att att de nog sku va onödit helt å hållet me dom begränsningsveckorna, för vädre gör ju de ändå begränsar ju fiske, de släpp nu i höst ha de ju bläst hela tiden int många dagar de ha ju bläst mera än va de ha vari vackert, å då ligger ju båtarna stilla i Korvik e ju nu å då för fiskebåtar så de de större begränsning där så." (2127)

Luonnonolosuhteet ovat tekijä, johon kalastuskulttuurin on sopeuduttava. Sopeutumisesta tulee osa paikallista kulttuuria ja sen myötä osa toimijoiden elämismaaailmaa.

²⁴ Myös lomakehaastattelut vahvistavat tämän väitteen. Lomakehaastattelussa kalastajilta kysyttiin ammatin huonointa puolta. Lohen ajoverkko ja -siimakalastajista 7 prosenttia valitsi vastausvaihtoehdon 'liiaksi luonnon armoilla' ja 78 prosenttia valitsi vaihtoehdon 'kalastuksen säätely'. Lohen rannikkokalastajien vastaavat prosentit ovat 4 ja 54. (Salmi J. ym. 1996b: 31, taulukko 16.)

Voidaan sanoa, että luonnonolosuhteet ovat osa toimijoiden elämismailmaa. Toimijoille ne ovat siis eräs tekijä, joka rajoittaa tai lisää toimijan mahdollisia valintoja. Tässä tapauksessa, kun toimijat ovat kalastajia, luonnonvoimat ovat hyvin keskeinen tekijä. Kovat tuulet rajoittavat kalastusta. Varsinkin ajoverkkokalastus on vaikeaa kovalla tuulella. Ajosiimakalastus on mahdollista kovemmassa tuulella kuin ajoverkkokalastus. Rannikkopyynnissä kova tuuli estää pyydysten kokemisen, aiheuttaa pyydysten rikkoutumista ja saattaa jopa irrottaa pohjaan ankkuroidun pyydyksen.²⁵

Tuuli ei ole pelkästään huono asia. Kalastajien kokemuksen mukaan sopiva tuuli saattaa lisätä saaliita. Pitkään jatkunut tuuli mereltä tuo kalat lähelle rantaa ja rannikkokalastajien pyydyksiin. Myös avomerellä sopivan kova tuuli on hyväksi, sillä lohet uivat tuulisella säällä päivisin lähempänä pintaa. Lisäksi lohet eivät merenkäynnissä erota verkkoja, millä on myös merkitystä kalastettaessa päivällä ja alkukesän valoisana aikana. Eräs ahvenamaalainen kalastaja sanoi, että 8-10 m/s on paras tuuli päiväkalastukseen.

Sopeutuminen luonnonolosuhteisiin on aina ollut osa kalastuskulttuureita (Tuomi-Nikula 1982). Viranomaisten asettamat rajoitukset ovat uusi ilmiö kalastuksessa varsinkin, kun kalastajien haastatteluissa puhe säätelystä tarkoittaa lähes pelkästään 1980-luvulla tai sen jälkeentehtyjä päätöksiä. Myös vanhat jo vakiintuneet säätelykäytännöt ovat osa kalastuskulttuureita. Uusi säätely on paikallisesta näkökulmasta ulkopuolinen tekijä, joka ei 'kuulu' kalastukseen. Vieras elementti, jonka alkuperä ja monet ominaisuudet ovat toisenlaisesta kulttuurista istuu huonosti kalastajien elämismailmaan. Säätely aiheuttaa kalastajille taloudellisia menetyksiä, mikä on tietenkin suurin syy siihen, että sitä vastustetaan, mutta myös monet säätelyn yksityiskohdat ovat vaikeita toteuttaa käytännössä. Esimerkiksi saalisilmoitusten tekeminen on sinällään työlästä ja varsinkin 1995 voimaan astunut käytäntö, jonka mukaan saalisilmoitus pitää tehdä 48 tuntia saaliin rantautuksen jälkeen oli erittäin vaikea toteuttaa rannikkokalastuksessa. Varsinkin sellaiset kalastajat, jotka asuivat kalastuskauden kaukana postilaatikoista kokivat sen erittäin hankalaksi.

Jotkut kalastajat korostivat myös, että kalastus säätelee itse itseään. Heidän mukaansa kalakannat määräävät kalastuskapasiteetin. Liikakalastus aiheuttaa kantojen romahduksen, jonka seurauksena kalastus ei ole enää kannattavaa. Muutaman vuoden kuluttua kannat elpyvät ja kalastus jälleen kannattaa. Tämän tapaisilla näkemyksillä perusteltiin sitä, että ihmisten tekemä säätely on turhaa, koska kalastus tulee muutenkin säädellyksi.²⁶

Haastattelija: *"No, mitä sille pitäis tehdä, että sitä alkaa saamaan taas?"*

Kalastaja: *"Ei kai sille voi tehdä mitään, jos..."*

Haastattelija: *"...onko mitään lääkettä esittää?"*

Kalastaja: *"...kala loppuu nii pyynti loppuu ja sitte se taas alkaa nousemaa kalakannat siitä kun pyynti loppuu nii." (1418)*

²⁵ Tosin pyydyksen irtoaminen kovassakin tuulella tulkitaan helposti ammattitaidon puutteeksi. Jotkut kalastajat yrittävät pienentää kalastuskustannuksia, eivätkä sen vuoksi hanki riittävän järeitä köysiä ja ankkureita.

²⁶ Tämän tapaisten kommenttien yhteydessä kalastajat eivät arvioineet istutusten vaikutuksia kalakantoihin. Tosin istutustenkin aikana saaliissa on ollut suuriakin vuotuisia vaihteluita ainakin paikallisesti (MMM 1995: 55-56), mikä tukee kalastajien käsityksiä vaihtelevista kalakannoista. Varsinkin vuoden 1994 saaliit olivat huonot verrattuna vuosikymmenen alkuun.

Jotkut kalastajat vastustavat kalastukselle maksettuja tukiaisia. Ne mahdollistavat kalastuksen myös siinä tapauksessa, että kalastus ei ole kannattavaa. Toisin sanoen kalastuskapasiteetti on liian suuri, koska kalastukseen itseensä sisältyvä kapasiteettinsäätelymekanismi ei toimi, jos tukia maksetaan.

Kalastaja: *"Ensimmäisenä sinne mihin on tehty tämä suuri kalastuslaivasto, niin .. Halvemmaksi se tulee, vaikka niille maksaa .. vehkeet ja pensselit ja .. monta ministeriötä, siellä on työvoimaministeriö ja maatalousministeriö, kaikki syytäneet rahhaa sinne. Eikä se oo mikään pikku summa, mikä sinne on laitettu."*

Haastattelija: *"Pitäskö nyt tuota... romuttamiskorvauksena vaikka maksaa taikka tämmösenä?"*

Kalastaja: *"Niin. Romuttamis... tai sitten tuota ... lähettää niitä semmosia, jotka siellä tulee omillaan toimeen niin .. sinne ja maksaa nämä muut pois sieltä, jotka vain avustuksilla pellaat siellä." (1419)*

Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että kalastukselle maksetut tukiaiset ovat tärkeä syy liikakapasiteettiin (Symes 1996: 146). Suomessa on maksettu monenlaisia tukia lohenkalastukseen, mikä on lisännyt kalastuskapasiteettia (MMM 1991: 23-27). Tukiaiset tekevät investoinnin kalastukseen houkuttelevammaksi kuin kalastuksen kannattavuus sinänsä edellyttäisi. Toimija punnitsee asioita ensisijaisesti omasta näkökulmastaan, eikä hän ajattele esimerkiksi kalastusta kokonaisuudessa. Eikä kalastajilla ole edes tarvittavaa tietoa koko Suomen kalastuksesta, joten monen kalastajan itsenäisen päätös investoida kalastukseen kumuloituu liikakapasiteetiksi. Haastatteluissa kalastajat näkivät tukien maksamisen johtaneen liikakapasiteettiin, mutta tällöin viitattiin toisille kalastajille maksettuihin tukiin, kuten edellisessä sitaatissa.²⁷

Tukiaisten vuoksi viranomaisten toimintaa pidetään ristiriitaisena. Tukiaiset houkuttelevat lisää kalastajia lohenkalastukseen ja samaan aikaan säätelyä kuitenkin tiukennetaan. Monessakaan haastattelussa viranomaisia ei erotella tukia maksaneisiin ja kalastusta rajoittaneisiin, vaan niihin viitataan yleisesti vain 'viranomaisina' tai 'valtiona'. Joissakin haastatteluissa tätä erottelua tehdään ja viranomaisten todetaan toimivan ristiriitaisesti. Kalastajat olettavat, että eri viranomaisten toiminnan pitäisi olla yhteensopivaa.

Kalastaja: *"Istutukset onnistus, meni hyvi ja..ja se tietenki tekiki sen, et äijii tuli lisää ja paatei tuli lisää, mut siin vaihees sit, siin vaihees olis sit joku tiadotus mennä peril, et joka tapaukses, ni rajotuksii tulee ja kiintiöt tulee ja kaikki tulee. Aivan turhaan se tulee se homma, liian paljon jakajii on sitte."*

Haastattelija: *"Että tässä vaiheessa niinkun olis tän hallinnon pitäny ottaa tutkimuksesta selvää, että mikä, missä mennään ja tehdä sen mukaset johtopäätökset, neuvontajärjestöjen antaa tiatoo sitte taas kalastajille."*

Kalastaja: *"Juu ei ainakaan valtion avustuksel yhtään paattii enää lisää." (2525)*

²⁷ Lohta ajoverkoilla ja -siimoilla kalastavista kalastusyrityksistä 8 prosenttia oli saanut investointiavustuksia ja 28 prosenttia viranomaisten taholta tuettuja lainoja. Tukimuotojen osuus tässä kalastaja ryhmässä oli 14 prosenttia. Rannikkokalastajista 7 prosenttia oli saanut avustuksia ja 23 prosenttia tuettuja lainoja. Tukien osuus liikevaihdosta oli 8 prosenttia. Nämä prosenttiluvut koskevat koko segmenttejä. (Salmi J. ym. 1996b: taulukot 12 ja 14.)

Vaikka tukia monet vastustivatkin, niin säätelyn vuoksi maksettavia korvauksia kalastajat pitivät välttämättöminä. Yhdessä haastattelussa korvauksia vastustettiin periaatteessa kalastuskulttuuriin sopimattomana, vaikka ne olivatkin nykyisessä tilanteessa välttämättömiä.

"...ainaki mun mielestä se, että siis että tommoset niinko rauhotusajat sunmuut, mistä sit niinko lasketaan jotai korvauksii, ni se ei, se ei ainaka kalastuksee kyl sovi ollenkaa, että kyl mun mielestä sillo pitäis tehdä se, kun jossain Tanskassa on aikanaan tehty, et siel ei oo rauhoitettu, vaan siel on ostettu se kapasiteetti niinku pois elikkä ne, jotka kalastaa, ne saisi kalastaa, eikä niinko miettii sitä, et saadaanko me ny jostai korvauksii, et se on niinko, sitä välttämät monet ei..ei niinku sillai tiedosta sitä asiaa semmosena, vaan niinku ihan varma siitä, et siitä on aika laill semmoset kauaskantiset seuraukset". (2235)

Viranomaisten toimet - kuten luonnonolosuhteet - ovat kalastusta rajoittavia tai kalastusmahdollisuuksia parantavia. Kalastajien toiminta ratkaisee viimekädessä sen millaiseksi viranomaisten toimet muodostuvat. Kalastaja voi muuttaa kalastusstrategiaansa säädösten sallimissa puitteissa tai hän saattaa olla noudattamatta säädöksiä. Joku saattaa investointiavustuksen houkuttelemalla ostaa isomman lohenpyyntialuksen, jotta voisi kalastaa myös huonoissa olosuhteissa. Näin viranomaisten ja luonnon asettamat rajoitukset ja mahdollisuudet myös limittyvät toisiinsa.

Oleennaista on se, että ulkopuoliset tekijät, esimerkiksi viranomaisten toiminta suhteessa kalastukseen, määrittävät konkreettisesti vain paikallistasolla (kts. sivut 22-23) Esimerkiksi lohiloukkua koskevat rajoitukset Satakunnassa ja samaan aikaan avomerikalastukseen maksetut tuet konkretisoituivatkin joidenkin toimijoiden kalastusstrategian muutoksen vuoksi ajoverkkopyynnin lisääntymisenä 1980-luvun lopulla (Salmi P. ja Salmi J. 1993: 107, Nybacka ym 1991: 192). Myös tiheäsilmaisten loukkujen käyttöä voidaan pitää reaktiona lohipyödysten rajoituksiin.

Kalastaja: *"Se on kuule vain semmonen lainkiertopykälä tuo, että kaheksantoistamillin silakkarysä saa panna ja kukkaan ei pyy silakkaa."*

Haastattelija: *"Joo'o"*

Kalastaja: *"Ko pyytää vain lohta."* (1413)

4.3.2. Kalastajien säätelyehdotuksia

Vaikka kalastajat eivät yleensä hyväksykään itseensä kohdistuvia säätelytoimia, heillä oli monia ehdotuksia säätelyn parantamiseksi. Monet kalastajat pitivät sinänsä säätelyä tarpeellisenä. Sen katsotaan suojelevan lohta ja toisaalta se ratkaisee lohisaaliin alueellisen jakautumisen, joten säätely on myös eräs väline kalastajien välisessä kilpailussa. Säätelyehdotukset ja yleensä puhe säätelystä ovat ainakin osittain pyrkimystä sosiaaliseen vaikuttamiseen.

Lomakehaastattelussa kysyttiin parasta ja huonointa säätelymenetelmää.²⁸ Ehdottomasti huonoimmaksi vaihtoehdoksi valittiin aikarajoitukset. Neljä viidestä lohen rannikkokalastajasta piti sitä huonoimpana. Lähes yhtä moni avomerikalastaja oli valinnut sen huonoimmaksi vaihtoehdoksi. Annetuista vaihtoehdoista halutuimman säätelymenetelmän kannatus jakautui tasaisemmin. Lohen avomeri- ja rannikkokalastajista yli puolet piti joko pyydysrajoituksia tai saaliskiintiötä parhaimpana ratkaisuna. (Salmi J. ym. 1996b: 32-33.)

Myös tocmahaastattelussa kalastajilta kysyttiin heidän näkemyksiä siitä, kuinka säätely pitäisi toteuttaa. Kalastajilta tuli ehdotuksia sekä säätelymenetelmistä että säätelyn kohdentumisesta, jotka monessa tapauksessa olivat sama asia. Yleisimmin kalastajat ehdottivat toisten kalastajien säätelyä ja monessa tapauksessa ehdotettiin myös sopivaa menetelmää.

Toisten kalastuskapasiteetti on saatava pienemmäksi

Kapasiteetin vähentämistä vaadittiin varsin yleisesti. Varsinkin pohjoisen rannikkokalastajat vaativat avomeripyynnin kapasiteetin tuntuvaa vähennystä tai jopa kieltä. Myös kapasiteetin vähentämistä ehdottaneet avomerikalastajat vähentäisivät toisten kalastusta. Yleisimmin esillä oli jokisuu- ja jokipyynnin vähentäminen. Varsinkin ahvenanmaalaiset kalastajat ehdottivat myös ajoverkkokapasiteetin vähentämistä Ahvenanmaan vesialueella.

"Ja, ja tycker att att att de sku bords ta bort en mas massa fiskare me ja, både nätbegränsning å bort me fiskbåtar här ju då de de finns int utrumme på dom här vattnen int efter 15 juni när de 4 bums gräns, så e de för för små ytor de så mycke trafik me färjor å andra båtar där så att, att de finns ju inga någo lucka för dom å gå igenom när de nät över allt." (2127)

Muutama kalastaja ehdotti, että kalastus voitaisiin kokonaan kieltää joksikin ajaksi. Näin kalakannat pääsisivät elpymään. Yksi kalastaja perusteli ehdotustaan sillä, että näin nähtäisiin, onko rajoituksilla todellista merkitystä.

Pääasiassa kapasiteetin vähentämistä vaatineet kalastajat maksaisivat korvauksia niille, joiden kalastus lopetettaisiin. Tärkeää olisi, että kalastajalle ei jäisi velkoja kalastuksesta. Myös romuttamiskorvaukset olivat joissain haastatteluissa esillä. Eräs kalastaja vaati, että alus on kirjaimellisesti romutettava, jotta sitä ei myytäisi muualle Itämeren alueelle, kuten tanskalaiset myivät aikoinaan aluksensa Suomeen ja saivat vielä romuttamiskorvauksen.

Kalastaja: "Något så där, som stor i proposition ti, att i varje fall får dom, som har, att dom kan lämna ifrån de då yrke skuldfria. Till minskningen, till minskningen, att dom kan gå skuldfria från de. Så å skrotningsbidra, att dom komma skrots. ... mycket av dom då båtarna, som finns nu, som å gamla o dåliga, som. En köptes från Danmark på skrotningsbidra (hah-hah-hah)".

²⁸ Kalastajia pyydettiin valitsemaan paras ja huonoin säätelymenetelmä. Vastausvaihtoehdot olivat: aikarajoitukset, alueelliset rajoitukset, pyydysrajoitukset, saaliskiintiöt, kalastusmatkakiintiöt, kalastusalusten romuttamiskorvaukset, kalastukseen tulevien määrän rajoittaminen ja muu.

Haastattelija: *"Ha någon gått till Estland nu?"*

Kalastaja: *"Ja, men en djävla karusell de då därför, att dom då danskarna betalar utskrotningsbidra på 45 procent på dom hä båtarna. Dom säger, en dansk, som gör en miljon för sin, så fick dom 45 procent skrotningsbidrager, då sålde sig ut för 5,5 hit, femhundra femtitusen alltså." (1101)*

Välineitä muuttamalla kalastus tulisi säädellyksi

Myös kalastusteknisiä rajoituksia ehdotettiin.²⁹ Jotkut Perämeren rannikkokalastajat vaativat rysien ja pohjaverkkojen silmäkoon kasvattamista, jotta istukkaat ja kalanpoikaset säästyisivät. Yleisimmin oli esillä kuitenkin ajoverkkojen silmäkoon kasvattaminen. Pääasiassa ehdotukset tulivat Perämereltä, mutta myös jotkut ajoverkkokalastajat olisivat valmiita siihen ja toisaalta jotkut ajoverkkokalastajat ehdottivat ajoverkkojen korkeuden pienentämistä rajoituksilla.

"...et kyl sitä säädellä täytyy ja voishan sitä säätely muuttaa viäl sil taval, et esimerkiks niinko ain on ol puhet, et se ois yks hyvä keino, mut emmä tiä, mitä sekän sit vaikutta, mut johonki luannonkalaa se vaikuttaa, jos o isompa silmäkokoo verkko, mut jos kiintiö on kuitenkin sama, niin mitä se tämmöst meikäläist kalastajaa autta yhtikä mitää..luannonkalaa se pitä auttaa. Tarpeeks isosilmästä verkkoo, ni sinne kaikki menee läpi tonne noi. Emmä tiä kui monta vuatta siin menis ennen, ku se alkais, sanotaa, et jos sitä tarpeeks suurennetaa. Mul ol nimittäi satamillisii, ei sekään ny mikkään kauhia, mul on yks lenkki satamilline, mää tiärän, se täytyy olla, jos se kala siin on niinko normaalisti kiinni, ni semmost viis, viis ja puol kiloo se täytyy olla, muuta siihe ei jää, sit ne o kaikki läpi." (2525)

Sivutoimisia kalastajia on liikaa

Myös ammattikunnan rakenteeseen liittyviä säätelyehdotuksia tehtiin. Varsinkin sivutoimista kalastusta haluttiin vähentää. Pohjoisessa koettiin, että sivutoimisia loukkukalastajia on liikaa ja heillä on muutenkin parempi asema esimerkiksi pyyntipaikkoja jaettaessa. Tämä koskee niin lohen- kuin siiankalastusta. Myös siiankalastuksessa on paljon sivutoimisia kalastajia, jotka kilpailevat lohen ammattikalastajien kanssa. Monilla lohenkalastajilla on myös siikaan erikoistunut kalastus yhtenä tulo-

²⁹ Acheson ja Wilson (1996) kirjoittavat, että yleensä maailmalla kalastajien itsensä toteuttamissa säätelyjärjestelmissä rajoitetaan sitä *kuinka* kalastetaan. Tämä sopii paremmin kalastajien näkemyksiin kalakannoista ja niiden dynamiikasta. Länsimaissa toteutetut bio-ekonomiseen ajatteluun pohjautuvat säätelymenetelmät keskittyvät ennen kaikkea rajoittamaan sitä *kuinka* paljon kalastetaan. Acheson ja Wilson (1996) kannattavat kaaosteoriaan pohjautuvaa näkemystä kalakantojen vaihteluista ja eri lajien vaikutuksesta toisiinsa. Heidän ehdottamansa 'parametric management' keskittyisi rajoittamaan sitä, *kuinka* kalastetaan, eikä sitä, *kuinka* paljon kalastetaan. Näin toteutettu säätely kohtaisi vähemmän vastustusta kalastajien taholta.

lähteenä ja loukku- ja rysäkalastuksessa siikaa ja lohta voidaan kalastaa samallakin pyydyksellä.³⁰

Sivutoimisten kalastajien nähtiin olevan monessa suhteessa paremmassa asemassa. Ammattikalastajien mukaan heitä ei valvota, he eivät maksa veroa ja heidän ei tarvitse välittää kalastuksen kannattavuudesta, joten he voivat myydä halvemmalla ja huonolaatuista kalaa. Jotkut kalastajat kokevat viranomaistenkin olevan sivutoimisten kalastajien puolella.

"...ja valtio heittäis sitte vuokraamasta vielä eläkeläisille ja näille muille, ni valtion pyyntipaikkoja..nythän ne on antanu aivan niinko tässäki Perämere perukasa niin summinpäin, että sano mie tahon tuosta paikan niin mie olen saanu, siel on joku eläkeläinen tullu, sivuammattilainen, teh.. tehastyöläisiä, ketä niitä on, ne on saanu sen paikan ja jos ammattikalastaja mennee hake-maan ja kyselemmää että saiskos siitä paikan, ei sit oo saanu, niit ei ainakkaa ole saanu." (1415)

Myös etelässä sivutoimiset siian ajoverkkokalastajat koettiin ongelmaksi.

Haastattelija: *"Pitäskö tota siia kalastus sun miälestäs rajottaa jollaki taval?"*

Kalastaja: *"No kyl se niinko se ajoverkkokalastus saisi jäädä vaa semmoseks, mitä saa ansios siitä, kyllähä sitä ny kai hiukan kuitenkin kesäl rajotti, mut emmää tiä vaikuttiks se oikee mittää, ku mun miälest paatei ol yht paljo, ko ennenki ja et siihen tarttis tulla selvemmät määräykset, et ne, ketä kalastaa ammatikses, ne laskettas tää verko ja harrastelijat saisi nii paljo piänemmä määrä, et se pystytäs rajaamaha se." (2236)*

Ammattikalastajalisenssi tuotiin myös esille. Näissä ehdotuksissa täysammattilaiset saisivat kalastaa vapaammin tai jopa täysin vapaasti. Jos kalastaja saa muitakin tuloja, hänen kalastustaan rajoitetaan enemmän. Muutenkin haastatteluissa korostettiin, että ne, jotka saavat toimeentulonsa kalastuksesta ovat enemmän oikeutettuja kalastukseen, kuin sellaiset, jotka kalastavat vapaa-aikanaan.

Mielipiteet uusien kalastajien tulemisesta alalle ovat ristiriitaisia.

"Kyllä mä periaattees olen sitä mieltä, että kalastukse parrii täytyys tulla uutta verta sillai tiäks, että uusi kalastajia tulla, mutta millä muadolla, misä, että sillo täytyy joku toine luapuu." (1204)

³⁰ Kyseessä on myös kalastajien keino sopeutua lohenkalastuksen rajoituksiin, sillä siikaloukkuja ja -rysiä eivät kalastusrajoitukset ole koskeneet yhtä voimakkaasti lohenkalastusta (kts. luku 2.5.). *"... ja muullonha se on ollu, ollu se aikarajotus, mutta nii, se on, ko sitä on kierretty näillä siikaloukkupyynteillä sitä, että siitä huolimatta on pyynti ollu, ollu päällä." (1418)* Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka toimija voi käyttää hyväkseen havaitsemiaan resursseja (mahdollisuus kalastaa tiheäsilmäisellä loukulla) tilanteessa, jossa joku toinen resurssi (mahdollisuus kalastaa lohiloukulla) on heikentynyt. Jos tarkastellaan asiaa kalastajien näkökulmasta, voidaan ajatella, että viranomaisten toiminta määrittää kalastajien käytössä olevia resursseja. Viranomaiset päättöksillään synnyttävät resursseja ja köyhdyttävät joitain toisia. Kuitenkin kalastajien resurssit määrittyvät viime kädessä kalastajien elämismaailmoissa. Voitaisiin sanoa, että viranomaisten päätökset saavat käytännöllisen muotonsa kalastajien elämismaailmassa. (kts. luku 3.5.4.) Käytännön seurauksissa tällä on merkitystä, koska säätelyn todellisen toteutumisen kannalta kalastajien valinnat ovat olennaisia.

Siis periaatteessa uusia kalastajia tarvitaan, mutta nykyinen tilanne ei kestä kalastajien määrän lisääntymistä. Pääasiassa kalastajat ovat sitä mieltä, ettei uusia kalastajia saisi tulla. Ainakaan uusille kalastajille ei saisi antaa tukea valtion taholta.

Valvontaa tulisi tiukentaa

Joissakin haastatteluissa vaadittiin tiukempaa valvontaa.

"Että kyllä siinä pitäs niinko tarkka, tarkka säätely olla ja sitte mikä on toinen juttu nii valtiolla ko on noita vehkeitä niin enempi valvontaa ja se, joka rikkoo nii ei muuta ko maalle ja viien vuojen pyyntikielto, niinhän se on kaikisa muissakin ammateissa, että .. siinä menettää luvan." (1421)

Erityisesti korostettiin toisten kalastajien tiukempaa valvontaa. Hyvin monet kalastajat toivoivat, että sivutoimisten kalastajien valvontaa tiukennetaan nykyisestä. Monet kalastajat ehdottivat yleensäkin tiukempaa kalastuksenvalvontaa, siis myös valvontaa, joka koskee heitä itseäänkin. Avomerellä kalastavat kehuivat esimerkiksi Ruotsin tiukkaa valvontajärjestelmää hyväksi. Se on selkeä ja siitä ei ole kalastajille niin paljon vaivaa kuin Suomen järjestelmässä, koska Ruotsissa valvonta perustuu varsin paljon radioliikenteeseen. Tiukka valvonta sopii hyvin kalastuskulttuuriin, joka korostaa tasa-arvoisuutta. Kalastaja, joka noudattaa vapaaehtoisesti rajoituksia, ei koe olevansa huonommassa asemassa kuin toiset, koska hän voi luottaa siihen, että tiukka valvonta estää salakalastuksen.

ITQ -järjestelmä - puolesta ja vastaan

Henkilökohtaiset myytävissä olevat kiintiöt (ITQ) olivat myös haastatteluissa esillä. Tästä säätelyjärjestelmästä on ollut Suomessakin puhetta. Esimerkiksi 'Lohityöryhmän muistion' (MMM 1991) liitteessä ehdotetaan sen käyttöönottoa. Monissa kalastajien haastatteluissa tätä järjestelmää arvioitiin. Suurin osa kommenteista oli myönteisiä, koska se lisäisi kalastajien päätösvaltaa ja itsenäisyyttä.

"Tro ja, att de (ITQ) ä den enda, enda rak, om man kommer till rättvis system på de, fö då fiskar hä bestämma, när, var o hur." (1101).

Jotkut kalastajat vastustivat ITQ -järjestelmää lähinnän käytännöllisillä perusteilla.

"Ikänä ei tul onnistumaa täälä, täälä tua semmone, että joka kala ruvetaa laskemaa. Se menestyy josaki, josaki, misä kalastus on toisen tyyppistä eli tullaa jonneki kalasatamii ja mitää rannikkokalastusta ei ol eikä minkäänäköstä, mutta koska, koska täälä on tämä hajautunu nii pitkälle, o pitkät matkat kalasatamii, ni sitä ei voida sillai tehdä tai sitte kiältää valla tää rannikkokalastus. Ni täältä esimerkiks mulla on Reposaarelle ja todennäkösesti ny tulevaa Kasalan keskuskalasatamaan niin pitkä matka, että mää en sinne koskaan lähde kalojani viemään eli mä tuan sen tänne rannalle. Ja vaikka mulla mennee kala kaikki tuanne tukkuu, ni paljo tullee kalastajia, joittenka kalat ei men tukkuu 1.1.:kään jälkeen, eikä niitä laputeta koskaan ja sillon sitte kato on sillai, että jos on kalastajia, toinen

laputtaa joka kalan ja toinen ei laputa ja tämä naapuri tiittää, ettei se laputa. niin tämä aiheuttaa sit jo krännää, ruppee se toinenki kiärtämää, sitte se repsahtaa käsistä. Ei tul onnistumaa, se on siis aivan väärä lähtökohta." (1204)

4.4. Kalastajien puhe säätelyn taustoista

Käsittelen tässä luvussa kalastajien käsityksiä säätelyn taustalla vaikuttavista toimijaryhmistä. Ketkä kalastajien mielestä ajavat säätelyä? Ovatko näiden tahojen esittämät perustelut säätelylle hyväksyttäviä? Millaisin motiivein säätelystä päätetään?

Säätelyn taustoilla tarkoitan tekijöitä ja toimia, jotka johtavat säätelyyn ja sitä koskeviin päätöksiin. Arvoitellessaan tehtyjä säätelypäätöksiä kalastajat perustelivat väitteitään monella tavalla. Näitä perusteluja voidaan tarkastella myös kalastajien luonnehdintoina kalastuksen taustoista. Kalastajien näkemyksen mukaan säätelyyn vaikuttaa kolme toimijaryhmää: viranomaiset, tutkijat ja toiset kalastajaryhmät.³¹ Tarkastelen tässä kalastajien näkemyksiä viranomaisten ja tutkijoiden roolista ja toimista säätelyn taustalla.

4.4.1. Viranomaiset

Kalastajien näkemyksissä viranomaiset ovat luonnollisesti keskeinen toimijaryhmä säätelyn taustalla. Kritiikki säätelyä kohtaan on usein myös kritiikkiä viranomaisia kohtaan. Kalastajat arvostelevat kalastuspolitiikkaa linjattomaksi, mutta myös viranomaisten ammattitaito ja jopa etiikka kyseenalaistetaan.

Säätely on linjatonta ja tiedotus huonoa

Säätelyä ja kalastuspolitiikkaa pidettiin haastatteluissa yleensä linjattomana. Myös Nybacka ym. (1991: 194) tuovat artikkelissaan esiin sen ongelman, että lohenkalastuspolitiikalta on puuttunut kokonaislinjaus ja selkeästi eksplikoitu tavoite kalastuksen alueellisen kehityksen suhteen. Haastatteluissa monet kalastajat haluaisivat pidempiaikaisia säätelypäätöksiä, jotta heidän ei joka vuosi tarvitsisi varautua

³¹ Toiset toimijat määrittelevät varsin pitkälle sosiaaliseen tilanteeseen osallistuvat toimijat. Jopa toimijoiden identiteetti eli tapa olla mukana sosiaalisessa tilanteessa on toisten toimijoiden määrittelyn kohteena. Luonnollisesti toimijat voivat itsekin pyrkiä vaikuttamaan siihen, kuinka heidät määritellään, mutta viime kädessä se on heidän ulottumattomissaan. (kts. Callon 1986.) Esimerkiksi kalabiologi saattaa tulla tahtomattaankin määritellyksi jonkin kalastajaryhmän etua ajavaksi toimijaksi. On huomattava, että sosiaaliset tilanteet, kuten lohenkalastuksen järjestäminen, ovat dynaamisia. Määrittelyjä ja uudelleenmäärittelyjä tapahtuu jatkuvasti. Kyseessä ei siis ole asemasota, vaan toimijoiden näkemykset toisistaan muuttuvat ja niitä pystytään muuttamaan. (Lohenkalastuksen järjestämisen toimijaryhmistä kts. myös Turunen 1994: 35-39.)

uudenlaiseen tilanteeseen. Osa kalastajista ehdotti viiden vuoden periodeja. Jotkut kalastajat ovat myös sitä mieltä, että viranomaiset tahallaan viivyttelivät päätösten-
koa, jotta kalastajien elämä vaikeutuisi ja kalastajat siirtyisivät toisiin ammatteihin.

*"Et kuinka paljon nää rajoitukset on esimerkiks meidän kalastusta tehneet
elikkä ne on käytännössä niinku voi sanoa, että tää kohta alkaa oleen plus
miinus nolla, mikä on varmastikin tämän valtiiovallan tarkoituskin, että
täällä sitte automaattisesti ihmiset lopettas tätä pyyntiä." (1412)*

Jotkut epäilivät myös sitä, että jättämällä päätökset viime hetkiin viranomaiset välttyvät kalastajien protesteilta, koska kalastajilla on kova kiire valmistautua uuteen kalas-
tuskautteen. Erityisesti tämä koskee rannikkokalastajia, joiden pyydysten rakentaminen ja pyyntinasettaminen kestää pitkään. Toisin sanoen liian myöhään tulevat päätökset vaikeuttavat kalastuksen suunnittelua (kts. sivu 30).

Erityisen loukkaavana kalastajat pitävät sitä, että he eivät saa henkilökohtaista tietoa säätelystä, vaan niistä saattaa olla pikku-uutinen sanomalehdessä.³² Kuitenkin viran-
omaiset lähettävät kalastajille kalastuksen ja saaliiden seurantaan liittyvää materiaalia postitse, joten tietoa rajoituksista voisi kulkea siinä yhteydessä. Epätietoisuus antaa tilaa monille huhuille ja kalastajien omille tulkintoille. Joskus omat tulkinnat ovat kalastajille välttämätöntä, koska tieto rajoituksista ei ole saavuttanut heitä.

*"Då e man ju oftast få diskutera i Korvik (Maarianhaminan kalasatama) me
fiskarna om de nån som vet om man få fara ut eller int." (2141)*

Viranomaisten ammattitaito ja etiikka kyseenalaistettiin

Monet kalastajat epäilivät viranomaisten toiminnan perusteita. Tämä kritiikki oli kahdenlaista. Osassa kriittisistä kommenteista arvosteltiin viranomaisten ammattitaitoa tai korostettiin sitä, että he eivät tiedä asioista riittävästi. Jotkut arvostelivat esimerkiksi säätelypäätösten yksityiskohtia.

*"...tai siinähan oli määrätty raja-alue. Satuttiin nyt niihin onnellisten
puolelle, jotka oli sisäpuolella, että .. Väärin se on sekin, että niin tuota,
joka li., lijoen lohta on pyytäny., niin se kuitenkin tuota raja veetään vain
kirjoituspöydän takana siellä, tietämättä asioista yhtään mittää muuta ko ..
sanotaan, vaan, että kun sen vein, niin vein... että siinä se kulkee. Siin ei oo
mittää järkeä mienkään kirjoituspöydällä vain veetään, että pannaanpa se
nyt tuosta menemään ja tuosta menemään." (1419)*

³² Joskus lehdissä esiintyy jopa vääriä tietoja säätelypäätöksistä, mikä entisestään sekoittaa asioita. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa oli 27.4. 1996 uutinen, jonka mukaan Ahvenanmaan maakuntahallitus oli 26.4. 1996 alkaen kieltänyt lohenkalastuksen vuodeksi Ahvenanmaan vesialueella. Keskustelin asiasta ahvenanmaalaisen kalastajan kanssa silakkamarkkinoilla Helsingissä. Hän ei ollut kuullutkaan tällaisesta kiellosta. Lohenkalastus oli ollut kielletty 26.4. - 20.6.. Sen jälkeen kalastus oli sallittu 4 meripeninkulman rajan sisäpuolella. Syyskuun loppupuolelta alkaen kalastus oli sallittua tämän alueen ulkopuolellakin.

"Eikä sitä (kalastusta Norjassa) ohjail just jostain ministeriön kirjoituspöydän takaa (kuten Suomessa). Ja pan niinku rauhotusviikkoi, tiäks, että tää viikko vedetään yli, rauhotus alkaa kello kakstoist yällä. Se on aivan naurettavaa, siis että millai helvetissä kello kakstoist yällä. Alkais ny vaik johonki semmosee aikaa, kun voidaan miettii, että ees on kalastus loppunu. Kun verkot on yällä ollu ja vedetään ylös, ni sen jälkeen alkas, mut ku ei: se on kalenterista vedetty. Se on pikkujuttu, mut se osottaa sen kui ulkona virkamiehet on tästä käytännöstä. Aivan tämmöistä näinki pikkuasiasa myöte. Ei ollenkaa olla hajulla." (2235)

Haastatteluiden perusteella voi sanoa, että kalastajat yleensä ovat sitä mieltä, että viranomaiset tietämättömyyttään tekevät virheitä. Syyt viranomaisten epäonnistumiseen ovat samoja kuin syyt tutkijoiden epäonnistumiseen eli tiivistetysti: viranomaiset ovat liian etäällä kalastuksen todellisuudesta. Lisäksi he eivät kuuntele kalastajia. Kalastajien mielestä vain käytäntö antaa 'oikeaa' tietoa ja heillä sitä on, mutta viranomaiset ja tutkijat eivät kysy kalastajilta. Käsittelen kalastajien näkemyksiä tutkijoiden ja viranomaisten virheiden syistä tarkemmin myöhemmin (kts. sivut 58-61)³³

Viranomaisten ammattitaidon lisäksi myös heidän toimintansa etiikka kyseenalaistettiin. Suuri osa kalastajista epäili poliittisten syiden olevan säätelyn taustalla eikä väitetty lohensuojelu.

"...mutko sit tarttis tasapualisest, ettei tätä pelkkää verkkokalastust kiällettäis, ko ne kuitenkin saa rysyl siäl ain enemmän siäl pohjoses, ko tääl rajotetan, ni saaliit nouse siält..se oli tosa kokoukses puhet nii paljo näist asioist. Se o semmost tulosiirto." (2231)

Jotkut kalastajat olivat sitä mieltä, että toiset kalastajaryhmät voivat vaikuttaa viranomaisten työskentelyyn esimerkiksi poliitikkojen välityksellä. Viranomaistoiminnan puolueellisuuden vuoksi säätely ei ole tasapuolista.

Kalastaja: *"...ja maksettas ne kalastajat ja yhtenä kesänä kohtuukorvaukset, että kaikki olis ylhäällä ja katottas kuinka paljo se lohi nousee ja kuinka paljo se iskee."*

Haastatteliija: *"...vain Perämerellä, että ettei tuolla etelämpänä enää?"*

Kalastaja: *"No, samalla lailla siellä, mutta se ei siellä mene läpi, siel on poliitikot on niin, niin tuota kieroja ko ne on, ne lähtee sieltä kylältä niin ne on varmasti iskostettu niin täyteen, että ne ei ommaa, ne pittää oman kylänsä etuja." (1421)*

Vuonna 1993 julkaistussa haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessa Satakunnan rannikon kalastajilla oli käsitys, että säätelyn taustalla on aluepolitiikka eikä lohensuojelu. He katsoivat, että Perämeren kalastajien asioita ajavat poliitikot ovat ajaneet kotiseutunsa asioita hyvin. (Lammi 1993: 88-89)

Jotkut kalastajat kokivat viranomaisten toiminnan olevan ammattikalastajia kohtaan vihamielistä ja jopa törkeää. Seuraava pitkä sitaatti kertoo erään kalastajan kokemuk-
sista yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Siteerauksen pituus on perusteltua, koska

³³ Kalastajien haastatteluissa tutkijat ja viranomaiset kuuluvat yleensä samaan ryhmään, minkä havainnon teki myös K.M.Vesala, kun hän suunnitteli koodiharavaa teemahaastatteluille. Kalastajien luonnehdinnat tutkijoista ja viranomaisista ovat samanlaisia. Myös perustelut näiden tekemille virheille ovat samoja. Vain muutama kalastaja erotteli selvästi tutkijat ja viranomaiset toisistaan.

sitaatissa tulee selkeästi esiin syitä, miksi kalastaja kokee yhteistyön viranomaisten kanssa mahdottomaksi. Samantapaisia kommentteja kalastajien ja viranomaisten yhteistyön vaikeudesta on monessa haastattelussa.

"Soitin kerran tonne noin sillon, ko nää kiintiöt pari, kolme vuotta takaperin, ko näytti, et kiintiöt ruppee ylittymään, tätä ostettiin ja mää soitin tonne...maa- ja metsätalousministeriöön, kyl se vissi jonku otti niit saalisilmoituksii vastaan ja mää soitin sinne ja sanosin sil flikal, likka siäl vastas, et tota noin nii, paljonko oli saatu kaloja, sit mää kysyi häneltä, et mikä se tilanne on, et kertoisko hän mulle tota, et miltä se näyttää, et paljonko on tonneja. Se sano, et ei hän nää täsä. Mä sanoin, eiks se siilt koneelt, ko se siihen se tiadon, koneellehan sä sen näpytät, et kyl se varmaan sen summa on, et kyl ma se semmone ohjelma sentää o, et se ossaa yhtee laskee. Hän sano, et ei hän tiädä yhtää mittää. Mä sanoin, et no mikä tämän homman, keruun tarkoitus siin on, et eks siin seurata sitä, et koska kiintiö on täynnä. Se sano, et ei..tämän tarkoitus on ryästökalastukse estämine. Mä sanoi, et jumalauta, et misä semmost sit tapahtuu. Hän sano, et juu jokapualel, et tual Ahvenamerel ja joka paikas, mää sanoi, mää ruppee, et jumalauta, et onks siäl jottai aseellist toimintaa oikee, et me ollaa juur menos, et täytyykö varustautua oikee aselliseen ryästöön, et jumalauta, et emmää ol tiänny tommost. Sit mää soiti heti, mua rupes nii helvetist harmittaa ja mää sanoi, et juu jumalauta, et nyt o joku ryästökalastus kuulemma. Mitä ne ryästökalastaa ja tot, ko ammattikalastajii mää tiädän, et niit on ja niil o SF-rekisteri paatis, mut nyt siäl o jottai ryästökalastajii vaa liikkeel ja se ännkäili siäl nii saatanasti. Mää sanoi, et ei sil nii välit ol, et mää halusin vaan tiätää sen, et missä mennään, että tuleeko täyteen jo ennen, ku kesäkuun 15. päivä rauhotus alkaa. Hän ei tiädä. Mä sanoin, et kuka helvetti sen tiätää, että kon teillä on koneet ja vehkeet ja joka viikko meijät o velvotettu ilmottamaa ja te naputtelette ne koneel, ni mimmone perkeleen pääte se on ja kene pöydäl se on, ettei siält nää, paljonko on tonneja ja kappalemäärää kasas, ko molemmat ilmotetaa, kilot ja kappaleet. Joo ei, et ne on jossaki eri virkamiähil, mä sanoi, et jumalauta, et heittäkää ne koneenne helvettii, et kun ette, ei ne mihinkään kumuloidu eikä niit mistää saa ulos niitä summia, ni ei me viititä niit ilmottaakaa. Ei..näähän on ihan pelleilyy. Mää luulin, et täs pyritää siihe, et viranomaiset tietää ja kalastajat tietää, et missä mennää, et koska tulee toppi vastaa, et vähä vois suunnitella tätä hommaa, et tietäis, et alkaaks syyskalastus ollenkaa vai ei niin, ku ei sitte alkanu viime vuonna...jumalauta, et mihin sitä tiatoo todellakin kerätään ja sit tämmösii termei, et ryästökalastus. Mää ymmärrän sen, et..et joku semmonen, ko ei ol minkääläist kirjanpitoa eikä ol ilmottanu mittää, ni semmosee se voi kolahtaa tiätysti, et se on ryöstöö, mut semmoset, joka laillist ammattii, ko se on ollu laillista ammattia, ni ne harrastaa sitä ja harjottaa ja on investoinu siihe, ni jumalaut..saatana nimitetään ryästäjäks, ni kyl siin kiukku tulee. Mun miälestäni, hän sanos, et hänen täytyy sanoa niille, et ei semmosia termejä saa käyttää..mää sanoin." (2525)

Joillakin kalastajilla oli sen sijaan hyvinkin positiivisia kokemuksia kanssakäymisestä viranomaisten kanssa.

Haastattelija: "Entäs nuo muut kalatalousalan instituutit niinko Maa- ja metsätalousministeriö esimerkiks, mimmone näkemys sulla niitten toiminnasta on?"

Kalastaja: "Emmä ol niitte kans ollu, no ainoo o ollu, jos mikä tää vesipiiri on niinko Turussa, onko se tää alasii ja vai...no siält mä ole kysyny viime vuonnaki. Just se, ko se lohikalastuskialto tuli, no mul ei ollu, ko täällä huhutaa, ni ei sais men ovesta ulos sit sen jälkee, ko on kalastuskialto tullu, ni minä soitui henkilökohtasesti sinne ja kysyin. Siel oli tämä oli lomalla, tämä kalastus.... mikä se on se mestari siäl, ni siäl joku toine vastaa. Ni mä kerroin asiani ja just tämä ruudun, missä mä kalastan ja mimmosil laitteilla. Hän sano. juu, sinu ei tarvi vetää vehkeitäs ylös. Sinä voit jatkaa siikakalastusta ja taimenta, mutta älä tuo lohta maihin. Mä sanoin, et asia on selvä, ettei mitään väärää lupieni takia, et joudu semmosee kiärteeseen, joo, ja eikä ol varmaa ollu moittimista kellää. Mä en tuonu silmän silmää lohta maihin, ei kyl siin minu mielestäni noitten kaikkien kans toimeen tulee varmasti. sillo o tietysti ites vikaa, jos ei kert asiat mene läpi." (1206)

4.4.2. Tutkimus

Toinen tärkeä kalastajien haastatteluissa hahmottuva toimijaryhmä säätelyn taustalla on tutkijat. Säätelytoimia perustellaan lehdistössä ja viranomaisten taholta yleensä tutkimustietoon vedoten. Kalastajien näkemyksiä viranomaisten, tutkijoiden ja säätelyn välisistä suhteista eräs kalastaja luonnehti näin:

"...kerra se o niinku päiväselvää, että siis kalastajapuoli, mikä ottaa se säätely vaikutukset vastaa ja sit taas toisaalt se tutkimuspuoli, ni se näyttää, et ne o niinko se pari siinä elikkä ku tutkimuspuolelt, RKTL:lt, tulee tuloksia ja sitte taas kalastaja, kun kärsii, ni se päätöksenteko o kumminki nii kaukan siäl jossai, ni sitä ei huomata, et sitä o niinko olemas siäl." (2235)

Tutkimuksen ja säätelyn välinen suhde

Kalastajien näkemyksen mukaan tutkimus ja kalastuksen rajoitukset kulkevat käsi kädessä. Kommentit, joissa kalastajien näkemykset tutkimuksen ja säätelyn suhteesta hahmottuu, jakaantuvat kolmeen ryhmään.

Ensinnäkin monet kalastajat kokevat, että tutkijat - lähinnä RKTL - on kalastuksen säätelyn takana, mikä pitäänee monissa tapauksissa paikkansa (vrt. Salmi P. ja Salmi J. 1993: 74, Nybacka ym. 1991: 184-186). Eräässä kalastajan kommentissa RKTL:n ja säätelyn suhde on niin yksiselitteinen, että kysyttäessä tutkimuslaitoksesta hän alkaa puhua suoraan rauhoituksista.³⁴

³⁴ Tehdessäni kenttätöitä kerroin, että olen tekemässä tutkimusta lohenkalastuksesta ja sanoin olevani yhteistyössä RKTL:n kanssa. Muutaman kerran kalastajien ensimmäinen kommentti oli, että tuleeko tämänkin tutkimuksen perusteella lisää kieltoja. Tosin nämä olivat usein lähinnä vitsejä, eikä kukaan kieltäytynyt keskustelemasta kanssani tämän perusteella. Mielestäni tämän tapaiset heitot kuvaavat kuitenkin kalastajien näkemyksiä tutkimuksen ja säätelyn välisestä suhteesta.

Haastattelija: *"Mitä mieltä sinä olet Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toiminnasta?"*

Kalastaja: *"No, tuota, suoraan sanottuna nii tuota mullaha meni tulot tänä yheksänkymmentänelj, tämä rauhotuksen takia, mutta en minä sitä, noin pienet tulot saa mennäki."* (1418)

Toiseksi jotkut kalastajat viittavat tutkimustietoon, kun he perustelevat väitettään siitä, että säätelyn on väärin toteutettu. Tutkimustietoon nojaten he perustelivat näkemystään esimerkiksi siitä, että toisella alueella tapahtuvaa kalastusta pitäisi rajoittaa tai omalla alueella rajoitetaan väärin perustein.

Kalastaja: *"...että ei puhuta laisinkaan, et mikä on esimerkiks saalis..mitkä on saalismäärät rysäkalastuksessa tai paunettei ja mitä kaikkee ne tualny käyttävätkään tuala pohjosempana, mun käsittääkseni suurimmat saaliit otetaan nimenomaan siältä."*

Haastattelija: *"No sieltä tulee aika paljon, vaikka sitä toisin väitetään."*

Kalastaja: *"Nii..mut onha siit tilastointi olemassa, mitä muuta varten tämä laitos yleensä niit tilastoja kerää..ja sitte pyritään, mennään siihen, että puhutaan niin pienestä asiasta suhteessa koko siihen saalismäärään niinko ajoverkkokalastuksessa, et kyl täs..tätä pitäs ny pohtia kyllä kokonaisuutena."* (2526)

"Että mielestäni tää rannikkopyynti ei ole se syy siihen vaan se on enemmänkin se massiivinen Itämeren pyynti (avomerikalastus) ja luonnonlohta todellakin pitäs suojella. Et kyllä noi joet, jotka nyt on vielä vapaana niin ilman muuta sielläkin täytyy tätä kalastusta rajoittaa, koska se kala, lohi mikä on siellä joessa niin se varmasti on myös menossa kudulle. Koska meidän kalat on pääasiassa, yheksän kymmenestä on tätä Kemijoen istukasta näitten tutkimusten tulosten valossa ainakin minun käsitys on tällöinen. Et me ei paljon sitä luonnonlohta loppujen lopuksi silti saadaakaan sitte." (1412)

Jotkut esittivät toiveena, että pitäisi tutkia, jotta toisia voitaisiin rajoittaa. He olivat varmoja omasta näkemyksestään ja kaipasivat tieteelliseltä tutkimukselta vahvistusta tälle. He halusivat tukea omalle väitteelleen taholta, jolla katsovat olevan paljon vaikutusvaltaa säätelyssä. Tämä selvästi osoittaa, että kalastajien näkemysten mukaan tutkimuksen ja säätelyn välinen suhde on hyvin kiinteä.

Kalastajien käsitystä tutkimustiedon ja säätelyn välisestä suhteesta voidaan kuvata vielä kolmannella tavalla. Jotkut aineiston kalastajat epäilevät tutkimustiedon puolueettomuutta tai suoraan syyttävät sitä puolueelliseksi.³⁵ Monia Etelä-Suomen kalastajia

³⁵ Myös Juha-Pekka Turusen lohenkalastusta käsittelevässä pro gradu -työssä tuodaan selkeästi esiin se, että tutkijat ovat yksi konfliktin osapuoli (Turunen 1994:39). Kyse ei ole niinkään siitä, haluavatko tutkijat olla osallisena kiistassa, vaan siitä, että kiistan toiset osapuolet määrittelevät sen, ketkä ovat osallisia kiistassa. Tutkijat eivät aina edes voi määritellä tapaa, jolla he ovat mukana kiistassa. Varmasti moni tutkija itse olisi mieluiten puolueeton ja osittain ulkopuolinenkin erotuomari, mutta jos kalastaja tulkitsee hänen kirjoituksensa ajavan jonkin kalastajaryhmän etua, niin tutkijalla voi olla suuri työ määritellä uudelleen tapansa olla mukana kiistassa. Kuitenkin kiistan osapuolten identiteetti, toisin sanoen tapa olla mukana kiistassa, määrittyy toiminnassa. Näin toimijoille avautuu mahdollisuus määritellä identiteettinsä uudelleen, mutta se on mahdollista vain vuoropuhelussa kiistan eri osapuolten kanssa. (Callon 1986.)

epäilyttä vaatimukset geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi. He tulkitsevat, että tällöin vaaditaan myös lohien vapaata pääsyä Perämerelle. Etelästä katsottuna tämä näyttää helposti siltä, että asialla ovat Perämeren kalastajat tai heitä puolustavat tutkijat.

"...periaatteet ei ol mul ainaka viäl selvinny. et minkä tähre sitä suajellaa, et siin o. ne perusteet o aika hataria. Toiset sano vaan. että se pitäs perintötekijät säilyttää sillä lohella ja. ja sitte toiset samasuuntaiset tai samasuunnas olevat porukat on taas pelkästäs kiinnostunu täst turistihommasta. minkä takia sitä pitäs saada jokeen ja, ja, ja mutta kyllä mä olen tiätyst jyrkäst eri miält, mitä nykyään tehdään. Mun mielestäni ainoa järkevä kalastus olis kalastaa avomerellä ja se sääreltäis sit sen verra tarkkaa se kalastajie määrä, kuka siäl saa kalastaa ja sit nämä kutualueet ja sen lähistöt pitäs rauhoittaa ainakin kaikelt kiinteält pyydykselt." (2230)

Nämä kolme tapaa, joilla tutkimuksen ja säätelyn välinen suhde määrittyy kalastajien haastatteluissa, osoittaa, että kalastajat kokevat tutkimustiedon vahvana sosiaalisen vaikuttamisen välineenä. Sillä on siis diskursiivista voimaa, mutta ei yllettömästi. Kalastajien rooli aktiivisina ja kykenevinä toimijoina korostuu siinä, että he määrittelevät tieteellisen tutkimuksen totuusarvon. Samakin kalastaja saattaa kyseenalaistaa jonkin tutkimuksen, mutta toisaalta viittaa toiseen tutkimukseen perustellessaan näkemyksiään haastattelijalle.³⁶ Esimerkiksi Vilkun (1974) ja Järven (1932) tutkimukset ovat varsinkin Perämeren kalastajien arvostamia tutkimuksia.

Tässä yhteydessä voisi mainita myös sen, että haastatteluissa esiintyi myös väitteitä, joiden mukaan RKTL pyrkii vahvistamaan omaa asemaansa maa- ja metsätalousministeriöön nähden ja sen vuoksi tutkijat julkaisevat tutkimuksia, joissa liioitellaan säätelytarvetta. Tälläkin tavalla tutkijoiden aktiivista roolia säätely taustalla korostetaan.

Kalastajien näkemyksiä tutkimuksesta

Kalastajien mielestä tutkimuksella ja säätelyllä on varsin läheinen suhde, kuten edellä tuotiin esiin. Tämän vuoksi käsitelen tässä niitä tapoja, joilla tutkimus hahmottuu kalastajien haastatteluissa.

³⁶ Tiede (instituutiona) on auktoriteetti kalastajien - tai ainakin joidenkin kalastajien - elämämaailmassa. Kuitenkaan tieteen tulokset tai tekijät eivät ole vahvoja pelkästään sen vuoksi, että ne ovat tieteen edustajia. Tiede konkretisoituu sosiaalisessa toiminnassa vain sen edustajien välityksellä, esimerkiksi tieteellisenä artikkelina. Tieteen edustajan identiteetti määritellään sosiaalisessa tilanteessa (julkaistun artikkelin vastaanotto ja siitä mahdollisesti käytävä keskustelu). Määrittelijöinä ovat toiset toimijat. Tieteen edustajan identiteetti kantaa mukanaan vain osan tieteen auktoriteetista. Identiteetti saatetaan määritellä erilaiseksi kuin toimija itse on sen tarkoittanut. Puolueeton tieteellinen artikkeli saatetaan tulkita jonkin kilpailevan toimijaryhmän tarkoitushakuiseksi kannanotoksi. On huomattava, että kyse on dynamisesta sosiaalisesta elämästä, jossa uudelleenmäärittelyt ovat mahdollisia. Sosiaalinen toiminta on määrittelyjen lähtökohta, joten 'väärin ymmärretty' tutkijakin voi yrittää vaikuttaa oman identiteettinsä määrittelyyn. (Callon 1986.) Mielenkiintoista on myös se, että kalastajat arvioivat haastatteluissa varsin paljon tutkimustulosten oikeellisuutta. Tässä yhteydessä he eivät kommentoi tutkimusten tekemistä. Yleistäen voidaan sanoa, että tieteellinen menetelmä sinänsä ei riitä vakuuttamaan kalastajia, jos tutkimuksen tulos ei vastaa kalastajan omia näkemyksiä. Tällä on puolestaan vaikutusta mahdolliseen tutkijoiden ja kalastajien väliseen vuorovaikutukseen. Tutkija voi tieteen käytäntöjen mukaisesti perustella saavuttamaansa tulostaan vain vetoamalla menetelmään, jolla se on tuotettu. Kalastaja puolestaan on kiinnostunut tuloksesta sinänsä. Yhteisymmärryksen saavuttamiseksi olisi tehtävä paljon työtä.

Kalastajien haastatteluissa esitetään ajoittain kovaakin kritiikkiä tutkimusta kohtaan, varsinkin silloin, kun tutkimus nähdään säätelyn taustatekijänä. Läheskään kaikki tutkimuksesta esitetyt kommentit eivät silti ole negatiivisia. Positiivisiksi tulkitsemiani kommentteja on kolmenlaisia.

Ensinnäkin, jotkut kalastajat pitävät tutkimusta tarpeellisena tai jopa välttämättömänä. He kokevat, että nyt kun kalakannat ovat uhattuja, tutkimustieto voisi auttaa niiden pelastamisessa. Toisin sanoen he luottavat, että tutkimalla voidaan saada luotettavaa tietoa kalakannoista. Tosin tämä ei välttämättä tarkoita, että tähän mennessä olisi tehty heidän mielestään luotettavia tutkimuksia.

Toiseksi, haastatteluissa oli muutamia tutkimusehdotuksia. Mielestäni tämäkin osoittaa, sen että ainakin osa kalastajista luottaa tutkimustietoon. Voidaan päätellä, että tutkimusehdotuksia antaneiden kalastajien mielestä tutkimuksen avulla saadaan asioista varmuus, jonka varassa voidaan toimia aikaisempaa paremmin. Kalastajat eivät ole vain vastaanottamassa tutkimustuloksia, vaan he ehdottavat itsekin tietäntyyppisten tutkimusten tekemistä. Esimerkiksi jotkut kalastajat ehdottivat, että RKTL:n pitäisi enemmän keskittyä tutkimuksiin, joista kalastajat hyötyisivät. Tällaisten tutkimusten perusteella kalastajat voisivat parantaa kalastustekniikkaa tai kalastusyrityksensä toimintastrategiaa. Pääasiassa tutkimusehdotukset olivat sen tyyppisiä, että niiden perusteella haluttaisiin tiukentaa toisten säätelyä tai korostaa toisen kalastustavan haitallisuutta.

Kalastaja 1: "Nii, se mua on monesti ihmetyttäny ettei RKTL:ään ol koskaan tutkinu, että kuinka palojo niinkö tuhoutuu lohikannastaki sen takia että se käy siellä ajoverkosa ja pääsee läpi ja kyllähä siinä ny kidukset vaurioituu ja muuta tämmöstä tapahtuu että..jota ei niinku kukkaan tii'ä, että kuinka palojo siinä loppujen lopuksi sitte mäskätään kaloja."

Kalastaja 2: "Ja sitte, sitte se vois tämä tutkija myös kysyä vähä muilta kalakauppiailta että tuota..justiin tuossa (kalakauppiaan) kans puhuin ni ei se oo se..se ei tykkää siitä ajoverkkokalasta se on niinku huonompilaatusta." (1422)

Joistain tutkimusehdotuksista huomasi, että kalastajalla on tutkimuksen tulos valmiina ja hän haluaisi tieteellisen vahvistuksen omalle näkemykselleen. Tämä osoittaa, että tieteellinen tutkimus on varsin vierasta kalastajille. Kuitenkin tämän tyyppiset ehdotukset ovat mielestäni positiivisia kommentteja tutkimuksesta.

Kolmanneksi, positiivisiksi tulkitsemiani kommentteja tutkimuksesta ovat sellaiset, joiden perusteella voi sanoa, että kyseinen kalastaja luottaa tutkimukseen tai on omaksunut joitain tutkijoiden esittämiä tuloksia. Tällaisia ovat esimerkiksi haastattelujaksot, joissa viitataan tutkimustulokseen ikään kuin oman argumentin perusteluna. Toinen esimerkki on se, että muutamissa haastatteluissa tuodaan esille, että kalastaja tai jotkin toiset kalastajat ovat luottaneet keväällä 1994 annettuun saalisennusteeseen, jonka mukaan oli tulossa todella hyvä lohivuosi. Tämä ennuste vaikutti siten, että kalastaja uskalsi toteuttaa suunnittelemansa investoinnit.

"Kyl mää tiedän keväällä oli useempii kalastajia sen saalisennustee jälkee, ni toi uusi pyydyksiäs ja verkkoja ja investoi, eikä semmosia investointeja, niitä oli niinku sillä tavalla siis vast suunnitelmissa, et ne sillo vietti loppuu asti, sillo kuulu niinko odotuksii, et kannattaa ja huolletti vehkeitä ja elikkä keväällä ei välttämät väkisi sit kumminka yritetty nii palkoil, ku odotettavissa, mut syksyl kumminki, ko saadaa kalastaa, ni ja saalist tulee." (2235)

Myös tutkimustiedon esiintyminen kalastajan puheessa on mielestäni selkeä osoitus siitä, että kalastajat ovat omaksuneet tutkijoiden esittämiä tuloksia. Esimerkiksi 'M74'

ja 'geeni' esiintyvät varsin monessa haastattelussa. Tosin termien esiintyminen puheessa ei ehdottomasti tarkoita sitä, että kalastaja ymmärtäisi asian samalla tavalla kuin tutkija. Joistain kommenteista näki, että tieteelliset termit oli omaksuttu hyvin pinnallisesti.

Haastattelija: *"Onko sun mielestä tarpeen puhua tästä luonnonlohesta ja sen suojelusta? Mikä on sun näkemys?"*

Kalastaja: *"No kyl se..mä en ite tiärä sitä täysi, et kui välttämätön se on sit se alkuperäne luannolohi, se geeni, mut tota ja voi olla, ettei muukkaan kalastajat sillai tiär."*

Kalastajien heterogeenisyys korostuu tarkasteltaessa tutkimustulosten ja tieteellisten termien esiintymistä haastatteluissa. Kalastajilla on erilaiset koulutustaustat ja myös näkemykset keinoista vaikuttaa kalastukseensa vaikuttaviin tekijöihin ja ammattinsa kehittämiseen. Toisilla on paremmat edellytykset lukea tieteellistä tekstiä ja suurempi kiinnostus ottaa asioista selvää kuin toisilla. Monet kalastajat luottavat omaan kokemukseensa ja toisilta kalastajilta saatuun kokemuseräiseen tietoon, eivätkä koe tarpeelliseksi tutustua tutkimuksiin. Monet eivät myöskään luota tutkimuksiin. Tieteelliset termit esiintyvät kalastajien puheessa myös sen vuoksi, että niillä perustellaan säätelypäätöksiä.

Kalastajien haastatteluissa esiintyviä positiivisia pitämiä kommentteja tutkimuksesta voidaan tulkita toisellakin tavalla. Ne eivät välttämättä osoita sitä, että kalastaja pitäisi tutkimusta luotettavana tapana hankkia tietoa, vaan kyse voi olla myös siitä, että kalastajan mielestä tieteellisellä tutkimuksella on diskursiivista voimaa ja sitä voi käyttää omien argumenttien tehostamiseen. Varsinkin tämä pätee tilanteessa, jossa kalastajat katsovat tutkimuksella olevan kiinteä suhde säätelyyn. Tällöin vetoaminen tieteeseen vahvistaa kalastajan väitettä siitä, kuinka säätely tulisi toteuttaa.

Tutkimusta vastaan esitetty kritiikki jakaantui kahteen tyyppiin. Osa kritiikistä kohdistui yleisellä tasolla tutkimukseen tai tutkijoihin. Toisen tyyppinen kritiikki koskee yksityiskohtaisesti tiettyjä tutkimuksia.

Yksittäisiä tutkimuksia vastaan esitetty kritiikki on kahdenlaista. Ensinnäkin on kyseenalaistettu säätelyn taustalla olevia tutkimukseen nojaavia perusteluita. Erityisesti rannikkokalastajat kritisoivat itseään koskevia kieltoja. Tällöin on kyse jokisuiden vuoksi rauhoitettujen alueiden rajauksista. Yksityiskohtien kritisointia kalastajat perustelevat paikallistuntemuksellaan.

"Niin, varmasti näkemyseroja on tutkijoilla ja kalastajilla näistä pyyntiasioista ja kalan liikkumisista ja semmosista on varmasti erinäisiä mielipiteitä. Varsinkin tulee mieleen tietysti tämä, tämä viimevuotinen pyyntirajoitus kun Simojoen takia, meidän kalastusaluehan on viistoista kilometriä Simojoen suulta pohjoseen päin elikkä .. sehän on kala niinku menny jo Simojoen ohi, että mä en kyllä ymmärrä mitenkä meidän pyyntipaikka sitten niinku pyytää näitä Simojoen kaloja ku meillä esimerkiks loukut pyytää vain maaltapäin tulevia kaloja ei mereltä päin tulevia kaloja. Et se kalan täytyy tehdä mieletön mutka, että se tosiaanki menis takasi Simojoele. Tämä minusta ei piä olleenka paikkaansa elikkä tämä meidän alue, joka on tuossa niemessä niin se on niin kaukana Simojoen suusta, että ei, ei se lohi Simojoen lohi voi olla niin tyhmä, että se menee niin paljo eroon siitä. Se on meidän ehdoton mielipide kyllä siitä. Et se oli täysin väärä peruste minkä takia meiltä viime vuonna evättiin tää kalastus." (1412)

Toinen yksittäistä tutkimusta kohtaan esitetty kritiikki on kohdistunut jo edellämainittuun saalisennusteeseen, joka epäonnistui pahoin. Tämä tapaus mainitaan monessa haastattelussa esimerkkinä RKTL:n tai yleensä tutkijoiden epäonnistumisista.³⁷

Haastattelija: *"No, missä ne on niinko nämä tutkijat pahiten epäonnistunu?"*

Kalastaja: *"Tuota. Pittää miettiä vähä pitempään... No, ainaki näissä ennustuksissa, mitä nyt pyrkivät tekemään. Minusta tällaisen tutkijan ei pitäis kovin pitkälle ruveta ennustajaksi vain sen pitäis pitäytyä näissä tutkimustuloksissa ja näissä eikä enn. ruveta ennustajaeukoksi. Ne on ristallipallonaiset, jotka suorittaa sitä ennustusta ja ylleensä ne ennustukset ...niin tuota... ne pitäis kuitenkin, jos ennustaaki niin pikkusen olla niillä pohjojaaki." (1419)*

Jotkut kalastajat kritisoivat myös tutkijoiden julkaisutoimintaa. Kalastajat toivovat, että tutkijat harkitsisivat tutkimustensa julkaisuajankohtaa tarkemmin. Erityisesti ennen kalastuskautta tai sen alussa ei pitäisi julkaista tutkimuksia, jotka pudottavat lohien hintaa.

"...ennen minäki otin paljo näytteitä RKTL:ään ja kaikkia ja yhteistoiminta pelas, mutta nyt on kyllä vähän semmonen kielteinen kanta siihen, ettei, ei se ol oikee toiminu ainakaa ammattikalastajia kohtaa sillai, ko olis kuulunu. Nää saalisennusteet ja muuta, mitä nyt oli tänä keväänä, ni kyllä ne lausunnot olis voimu antaa pikkusen erilailla, että siinä on pieni mahdollisuus, että ne saaliit ei olekaan niin suuria, mitä arvioidaan, että se on nyt vaan arvio, muttako ne annettiin sillain, että ne on, että niitä nyt tulee, ni se yhdellä kertaa hinta romahti tuolla Ahvenanmaalla, kun se tuli. (2237)

Kalastajat kokevat tutkijat erääksi toimijaryhmäksi koko kalatalouden kentässä. Tutkijoiden toiminta vaikuttaa toisaalta viranomaisten päätöksiin, mutta myös kala-kauppaan. Kalastajat toivoisivat, että tutkijat toimisivat ennemminkin kalastajien eduksi, kuin heitä vastaan.

Elämismaailmojen ja tavoitteiden erot

Kalastajien haastatteluiden perusteella voi sanoa, että ehdotonta luottamusta tutkimustietoon ei esiinny. Suurin osa kalastajista, joiden haastatteluissa oli positiivisiksi

³⁷ NRC -käsite voisi tarjota mielenkiintoista lisävalaistusta siihen, miksi ko. saalisennuste on monessa haastattelussa esillä. Dyer, Gill ja Picou ovat kehittäneet teoreettista käsitettä 'natural resource community'(NRC), jonka määritelmä on "population of individuals living within a bounded area whose primary cultural existence is based on the utilization of renewable natural resources" (Dyer ja Leard 1994: 59). Kalastajayhteisöt ovat tyypillisesti tällaisia yhteisöjä, joiden kulttuurinen olemassaolo perustuu uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen. NRC:n käsitteeseen liittyy biologisen ja kulttuurisen syklin vuorovaikutus. Kulttuuriseen sykliin kuuluvat jaksot: 'preparation', 'harvesting', 'utilization' ja 'anticipation'. Viimeinen jakso ajoittuu NRC-mallin mukaan kalastuskausien väliin, jolloin ennakoidaan tulevaa kautta ja arvioidaan mennyttä. (mts. 60.) Ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen merialueen haastattelut on tehty marras-joulukuussa 1994 (Salmi J. ym. 1996a: 9). Haastattelut ajoittuvat siis ajankohtaan, joka on kahden kalastuskauden välissä eli 'anticipation' -jaksoon, jolloin menneen kauden onnistumisia ja pettymyksiä arvioidaan. Osittain tämänkin vuoksi keväällä annettu saalisennuste on niin pinnalla vielä seuraavanakin talvena.

tulkitsemiani kommentteja tutkimuksesta, myös kyseenalaistivat tutkimustuloksia. Kalastajat ovat siis aktiivisia toimijoita, jotka pidättävät itselleen oikeuden arvioida tutkimusten totuusarvoa. Yleensä tutkimusten kumoamiselle ei esitetä perusteluita. Tämä korostaa tilanteen vaikeutta, sillä kalastajien ja tutkijoiden käsitykset luotettavasta tiedosta ja tiedonhankintamenetelmistä eroavat toisistaan niin paljon, että hedelmälliseen vuorovaikutukseen voi olla hyvin työlästä päästä. Eri episteemisten yhteisöjen oikeana pitämät tiedon tuottamisen prosessit eroavat toisistaan varsin paljon (kts. sivut 21-22). Toisin sanoen kulttuuriset mallit 'oikean' tiedon saavuttamisesta ovat erilaiset, joten väitteiden perustelu toiseen episteemiseen yhteisöön ei ole helppoa. Tosin se ei ole mahdotontakaan, sillä kyse ei ole asemasodasta, vaan dynaamisesta sosiaalisesta maailmasta. Erityisen ongelmallista yhteisymmärryksen saavuttamisessa on mielestäni se, että kalastajat arvioivat kommentteissaan tutkimuksen tuloksia ja vertaavat niitä omiin käsityksiinsä. Kalastajat arvioivat hyvin harvoin tutkimusmenetelmiä sinällään. Kuitenkin tutkija voi perustella saavutettua tutkimustulosta vain osoittamalla käytettyjen menetelmien pätevyyden. Toisin sanoen tutkijan voi olla vaikea vakuuttaa kalastajia kertomalla asioista, joilla ei ole kalastajalle merkitystä.

Tiedon roolia ei pidä kuitenkaan liiaksi mystifioida, vaikka erilaiset käsitykset luotettavasta tiedosta ovatkin tärkeä seikka - myös käytännön toiminnan kannalta. Perimmäinen syy kalastajien voimakkaaseen kritiikkiin tutkijoita kohtaan on ristiriita tavoitteissa.

"Kyllä joka aino, millä on investointeja 110 prosenttisesti elikä laittanu kaikki rahat kalastukseen ja oot saanu veneen ja verkot ja sitt sanotaan, että sä et saa näillä kalastaa, niin ei se ymmärrä sitä, vaikka RKTL oliskin oikeessa siinä, mutt ei se kalastaja ymmärrä, koska leipä alkaa loppumaan ja mahdollisuus on kalastaa, niin kyllä se ei sillon tuota noin, siinä tulee sillon törmäyskurssi ilman muuta. Jos tuota oman lapsen ja perheen leipä ja luonnonlohi on rinnatusten, niin kyllä mä tiedän, että joka aino valitsee sen toisen." (2234)

Moni muukin kalastaja korostaa sitä, että lohia on istutusten ansiosta meressä. joten 'mahdollisuus on kalastaa', kuten edellä siteerattu kalastaja asian ilmaisee. Varsinkin etelän avomerikalastajat korostavat tätä seikkaa, mutta myös Perämerellä viitataan samaan asiaan. Myös Nybacka ym. (1991: 201) tuovat tämän seikan esiin eräänä luonnonlohen suojelun legitimizeettikriisin syynä.

Lohensuojelusta käytävällä kiistelyllä on myös syvälinen puolensa. Lohen asema eri osapuolten elämismaailmoissa on erilainen. Esimerkiksi geneettinen monimuotoisuus on sinällään tärkeä asia luonnonsuojelussa ja väittäisin, että myös useille tutkijoille. Monia kalastajia kiinnostaa kuitenkin lohien määrä enemmän kuin niiden perimä. Käsitteellä 'lohi' on monia eri sisältöjä.

Einarsson (1993) käsittelee artikkelissaan islantilaiden valaanpyytäjien ja ympäristönsuojelijoiden välistä kiistaa, jossa valaasta on tullut molemmille osapuolille vahva symboli. Kalastajille se on koko elämäntavan perusta ja luonnonsuojelijoille valas symboloi koko maailman luonnonsuojelua. Jos valaan suojelussa ei onnistuta, ei luonnonsuojelu onnistu muuallakaan. Valaasta on tullut enemmän kuin meressä elävä nisäkäs, jota voi metsästää ja jonka lihasta ja rasvasta maksetaan.

Myös lohi on saanut kulttuurisia merkityksiä, jotka arvossaan moninkertaisesti ylittävät sen markkinahinnan. Kalastajille se on luonnollisesti toimeentulon lähde, mutta se on myös tämän kalastuskulttuurin tukipilari. Lohi on lohenkalastajille tärkein uusiutuva luonnonvara, jonka hyödyntämiseen heidän kulttuurinen olemassaolonsa perustuu (kts.

NRC -käsitteestä sivu 56). Lohenkalastajien taloudellinen ja kulttuurinen jatkuvuus on lohesta riippuvainen, minkä vuoksi lohen kulttuurinen merkitys on enemmän kuin vain sen markkinahinta.³⁸ Lohi on kalastajien elämäntavan ja sen jatkuvuuden symboli. Lohi saattaa olla (hylkeen rinnalla) luonnonsuojelusta kiinnostuneille Itämeren suojelun symboli, jolloin lohen suojelussa on kyse enemmästä kuin vain lohesta (vrt. Einarsson 1993: 75).

4.4.3. Etäisyys kalastuksesta johtaa virheisiin

Tässä luvussa tarkastelen kritiikkiä, jota kalastajat esittävät tutkimusta kohtaa yleisellä tasolla. Yksityiskohtaista kritiikkiä käsitelin edellä (sivut 55-57). Yleinen kritiikki tutkimusta kohtaan on samansisältöistä kuin viranomaisten toimintaa vastaan esitetty kritiikki.

Kalastajien luonnehdinnat viranomaisista ja tutkijoista sekä näiden työstä ovat samantyyppisiä. Kuten edellä mainittiin, jotkut kalastajat pitävät viranomaisia ja tutkijoita yhtenä ryhmänä. Toisaalta viranomaiset ja tutkijat ovat kalastajien näkökulmasta kalastuksen ulkopuolisia ja jopa kalastukselle vieraita tekijöitä. Tämänkin vuoksi kalastajat kuvaavat näitä kahta ryhmää samantapaisesti. Monissa haastatteluissa viranomaisten tai tutkijoiden symboleina käytettiin tilastoa, tietokonetta, kirjoituspöytää, toimistoa, kivitaloa ja Helsinkiä tai kaupunkia yleensä. Nämä kaikki symbolit korostavat viranomaisten ja tutkijoiden etäisyyttä kalastajista ja kalastuksesta.

"...(tutkija) sanoi että täälläkin ni täytyy tätä rannikkokalastusta, nii rajotusta tiukentaa vielä nykyisestään, ni avomerikalastusta ei tarvitse sitte rajottaa lainkaan, ni mä sanoin hänelle, et mitä hyätty sä luulet siitä olevan sitte, ko meil on rysät suulis, ni verkkomiähet kalastaa siinä samalla vesialueella koko aijan. Ai-jaa, no se on tyhmää ja siin oli kaikki, mitä asiasta keskusteltiin, se oli nimenomaan sillä sanoilla, 'ai-jaa, se on tyhmää', eli tua se pöytä, kirjoituspöytä ja tietokone siäl toimistos, ni ne ei anna mitään kuvaa siitä, mitä täällä tapahtuu." (1204)

Kalastajien näkemyksen mukaan tutkimus on eriytynyt liian kauas kentästä ja kalastuksen todellisuudesta. Kalastajien kulttuurinen malli tiedon tuottamisesta korostaa käytännön kokemuksen tuomaa tietoa, jolloin toimistossa tai muuten kaukana kentältä tehty tutkimustyö on lähtökohtaisesti väärässä.³⁹ Kalastajien näkemyksen mukaan

³⁸ Toisaalta on huomattava, että markkinahintaankin vaikuttavat kulttuuriset tekijät. Kuluttajien mieltymykset ovat osittain kulttuurisesti määrittäytyneitä. Lohella sinänsä ei ole arvoa, vaan ihmiset ovat antaneet sille jonkin arvon. Viime vuosina kirjolohi ja Norjasta tuotu lohi ovat pudottaneet Itämeren lohen hintaa. Kulutustottumukset ovat saattaneet muuttua myös siten, että kalan kysyntä on yleisesti heikentynyt. (vrt. Anderson 1975). Kalastajien näkemyksiä hinnamuodostuksesta on tutkittu ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen yhteydessä (Vesala ym. 1996).

³⁹ Kun tein kenttätöitä Perämerellä, lainasin RKTL:n Perämeren tutkimusaseman maastoautoa mennessäni tapaamaan erästä kalastajaa. Hän huomautti minulle, että yksi syy, miksi tutkimus on lähtenyt väärille urille näkyy siinä, että tutkijat ajelevat kalliilla autoilla. Hän tarkoitti sitä, että tutkimukseen annetaan liikaa rahaa, joten tutkimus tapahtuu aina vain kauempana kentältä. Hän myös muisteli aikoja, jolloin professori T.H. Järvi oli 1930- ja 1940-luvuilla itse keräämässä näytteitä Perämerellä. Järvi oli päiväkausia istunut jääkellarissa ottamassa näytteitä lohista. Vuosia myöhemmin RKTL:n tutkijat olivat itse käyneet keräämässä näytteitä tapaamami kalastajan saamista lohista. Seuraava vaihe oli, että RKTL:n kesätyöläisiä kävi keräämässä näytteitä. Nykyään kalastajien pyydetään lähettämään näytteitä pienissä paperipusseissa. Tällä kehityskaarella kalastaja kuvasi etäisyyden jatkuvaa kasvua ja myös syitä, miksi tutkimuksessa tehdään virheitä.

oikeaa tietoa kalastuksesta ja kaloista saa vain merellä käytännön työssä. Viranomais-
ten ja tutkijoiden etäisyys kalastuksen todellisuudesta tarkoittaa myös tietämättömyyttä.
Monet kalastajat korostavatkin viranomaisten ja tutkijoiden tietämättömyyttä.

*"Pääasia oli kyllä hällä selvittää sitä juur tätä viime kevään ennustusta, mutta kyllä semmonen juur, että ei se kaikki perustu siihen toimistotyöhön, että olis siitä jottain oikeen niinko torellista tuntumaa, kyl ne asiat varmaan näkis eri valossa. Siin o liian jyrkkä kuilu, siis siälä esimerkiks (tutkijan) ja kalastajai välillä. Hällä on kauheesti luuloo, täällä on kalas-
tajilla tiatoo, koska se on juur oma kokemus ja täs luulos ja tiaros on kauhee ristiriita." (1204)*

Tietämättömyyden seurauksena on tehty monia virheitä. Esimerkkinä tutkijoiden epäonnistumisista oli monessa haastattelussa mainittu keväällä 1994 annettu saalisennuste, joka epäonnistui pahoin. Viranomaisten epäonnistumisesta ja tietämättömyydestä olivat esimerkkejä mm. jokisuiden rauhoitusalueiden rajat ja kieltoviikkojen määrääminen (kts. sivu 49-51).

Hallinto- ja kalastuskulttuurien välinen etäisyys korostuu myös silloin, kun tarkastellaan aikaa toimintaan vaikuttavana tekijänä. Hallintokulttuurissa toiminta on säännöllisesti jaksotettua kellon ja kalenterin perusteella. Kalastuksessa tarkasti jaksotettu ja lineaarisesti etenevä aika ei ole mielekäs tapa jaksottaa toimintaa, joka on osittain ennustamattomissa.

Varsinkin avomerikalastajien haastatteluissa korostettiin byrokratian ja kalastuksen erilaista aikakäsitystä. Tämä näkyy esimerkiksi jo edellä käytetyssä sitaatissa.

"Eikä sitä ohjail just jostain ministeriön kirjetuspöydän takaa. Ja pan niinku rauhotusviikkoi, tiäks, että tää viikko vedetään yli, rauhotus alkaa kello kakstoist yöllä. Se on aivan naurettavaa, siis että millai helvetissä kello kakstoist yöllä. Alkais ny vaik johonki semmosee aikaa, kun voidaan miettii, että ees on kalastus loppunu. Kun verkot on yöllä ollu ja vedetään ylös, ni sen jälkeen alkas, mut ku ei: se on kalenterista vedetty. Se on pikkujuttu, mut se osottaa sen kui ulkona virkamiehet on tästä käytännöstä." (2235)

Kalastajien elämää jaksottavat luonnolliset, usein epäsäännölliset tekijät.

"Nua aikarajotukset tästä lohenkalastuksesta ne täytyy saada pois ja, ja muun moisilla, kalastajien määrällä se rajottaa tää, tää saaliit, ettei aikarajotukset ei o kyllä mitää, että se o, koska se o muutenki luannon armoilla ja se on nää rauhotusviikot keväällä niinko viime keväänäki, ko oli, ni sen viikon, ko oli rauhotettu, ni oli tyve ja sitte, ko tuli, että saatii kalastaa, ni sillo jouduttii pahois keleis henkes kaupalla sielä kalastaa." (2237)

Eräs perheellisen kalastajan kommentti tuo esiin sen, että kalastajatkään eivät voi täysin ongelmattomasti elää omaa, kalastuksen määräämää rytmää. Muu perhe elää yleensä muun yhteiskunnan rytmissä. Kommentti korostaa myös kalastajan näkemystä siitä, että virkamiehet elävät oman aikakäsityksensä mukaan.

"Kyl kalastus rajottaa kyl vahvasti vapaa-ajan viattoo...se on kyl, se on kyllä, et ei, ei, ei mittään niinko perheen kans viätettävää yhteist aikaa ni etukättee voi niinko luvata, et se on siin, se, se on kyl tosi iso murhe ainaki

meil ollu, et ei koskaa voi sopia niinko edes muutamaa päivää piremmäks aikaa, et tua, et mä varmaan olen sit siälä ja mennää vaik sinne, ko koska muksutki on piäniä, ni jonneki pitäs liikuskel, jotaki harrastaa tosiaan, ni ei, ei, se on kyl hankala ja sit tämmöstäki, vaik o vanhempanaki, just viime keväältäki, et tämäkin ol noit viiko rauhotuksii järjestettii, nää herrat piirteli paperil kauniisti ne päivämäärät kuitenkin sit ilman tai kyl ma ne kysy, mut ei ol toteutettu mitää tämmösii, ni ei se oikee järkevää o, ko joskus pyhävuorokaudel keskel viikovaihetta lopetetaa kalastus ja alotetaa kalastus, että kyl se o päi hemmettiä, et se olis pitäny sillo viikolla olla, joku keskiviikko tai torstai-päivä, et olis tiänny, et sen viikonvaihe, ensinnäki, ko se on vapaa, nyt se katkes ain just joku lauantai tai pyhäpäivä ja et kyl se on, kyl tää järjen käyttö tuntuu, et on kiällettyy joskus, et se on kyl, sen pualee se kalastus ei sovi kyl siihen, siihe...se on niit huanompii just." (2230)

Korostamalla viranomaisten ja tutkijoiden ulkopuolisuutta ja siitä seuraavaa tietämättömyyttä kalastajat vievät - ainakin symbolisesti - legitimizeetin säätelyn taustalla vaikuttavilta toimijaryhmiltä. Monet kalastajat kokevat, ettei etäällä kalastuksesta olevilla toimijoilla ole oikeutta puuttua kalastajan ammattiin ja elämään (kts. sitaatti s. 33).

Viranomaisten ja tutkijoiden maantieteellinen ja kulttuurinen etäisyys kalastajista on kaksisuuntaista. Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että muutamaa poikkeusta lukuunottamatta kalastajilla on varsin hämärä kuva viranomaisten ja tutkijoiden työstä (kts. myös Juvansuu 1995: 29). Tämä epämääräisyys antaa tilaa monille tulkinnoille ja huhuille.

Kalastajien käsitykset tutkijoista ja viranomaisista muodostuvat sosiaalisissa tilanteissa, joissa eräänä osapuolena ovat tutkijat ja viranomaiset. Kalastajat ovat harvoin henkilökohtaisessa kanssakäymisessä näiden tahojen kanssa, joten kovin selkeää kuvaa viranomaisten ja tutkijoiden työstä ja motiiveista ei voikaan syntyä. Säätelypäätöksen voimaan astuminen tai tutkimusta käsittelevä kirjoitus onkin yleisempi kosketus säätelyn taustalla vaikuttaviin toimijaryhmiin kuin henkilökohtainen kontakti. Sosiaalisina tilanteina nämä ovat kovin yksipuolisia ja irrallisia. Kalastajien käsitykset viranomaisista ja tutkijoista muodostuvat kuitenkin näiden tilanteiden perusteella. Käsitykset perustuvat siis harvoin konkreettisiin paloihin, joita kalastajat tulkitsevat ja liittävät yhteen omista lähtökohdistaan käsin, koska aitoa vuorovaikutusta näiden osapuolien välillä ei juurikaan ole. Lisäksi voidaan sanoa, että käytetyt diskurssit puhuvat toistensa ohi, mikä osaltaan lisää väärintymmärryksiä ja jättää tilaa monille tulkinnoille. Tutkijoiden ja viranomaisten käyttämät käsitteet ovat vieraita monille kalastajille ja päin vastoin.

4.4.4. Elämismaailmojen eroista todellisia seurauksia

Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että kalastajat ja tutkijat elävät varsin kaukana toisistaan. Kyse on osittain maantieteellisestä eroista, mutta vielä tärkeämpi on mielestäni elämismaailmojen välinen etäisyys. Yleensä kalastajat eivät tiedä, mitä tutkijat tekevät. Myös tutkimusprosessi on kalastajille vieras. Myöskään tutkijoiden motiiveista ei ole selkeää kuvaa - paitsi se, että tutkijat haluavat säädellä kalastusta. Koska kalastajilla ei ole tarkkaa tietoa tutkimuksesta, jää kalastajien tulkinnoille enemmän tilaa ja vaihtoehtoja. Sen vuoksi esimerkiksi kalastajan väite, että tutkijat tai

viranomaiset ajavat jonkin (toisen) kalastajaryhmän etua tai nämä ovat tietämättömiä, on mahdollinen ja kalastajan kannalta uskottava. En tässä ota kantaa onko asia näin. Antropologian näkökulmasta mielenkiintoisia ovat ne väitteet, joita esitetään. Väitteen totuusarvo ei ole yhtä tärkeä kuin sen sisältö. Rob van Ginkelin siteeraama Thomasin lause selittää miksi: *"If men define situations as real, they are real in their consequences"*⁴⁰ (van Ginkel 1991: 700-701). Elämismailmojen erojen tarkastelussa ei ole kyse siis pelkästään akateemisesta pohdiskelusta, vaan todellisen toiminnan tarkastelusta.

Se, että kalastajat pitävät tutkimusta säätelyn syynä tai tutkijoita ja viranomaisia puolueellisina, on saanut todellisia seurauksia. Jotkut kalastajat ovat kieltäytyneet yhteistyöstä RKTL:n tai muiden viranomaisten kanssa. Esimerkiksi saalisilmoituksia on lähetetty tyhjinä.

Kalastaja: *"...tuntuu, et se o sama, ko sanotaa amerikkalaisis poliisifilmeis, et kaikkea, mitä sanot, sitä voidaan käyttää myös teitä vastaan jauntuu, et näit tiaroi käytetän miälelläs kalastajaa vastaan."*

Haastattelija: *"Pelkäätsä nyt tää haastattelu, mitä mä nyt tässä teen, ni tää kääntyy niinku sua vastaan tai kalastajaa vastaan?"*

Kalastaja: *"No emmä sitä nyt, tiätyst hiuka saa ajatella, mitä sano, mut..emmä nyt sitä sillai pelkää, vaauntuu, et..määki olin siin porukas, ko lähettiin nämät kaik kalas..nämä, nämä siniset vihot, ni poikien kans tost täält Porihi, ni takasi, ei me ilmotet tämä vuade kalasaaliit lainkaa, et sikäli se hiukan kuvastaa nyt."* (2231)

Yleistäen voidaan sanoa, että ajoverkkokalastajilla on kielteisempi suhtautuminen tutkijoihin ja viranomaisiin kuin rannikkokalastajilla. Esimerkiksi toukokuussa 1994 joukko kalastajia lähetti protestina tyhjä saalisilmoituslomakkeensa RKTL:lle. Protestoijat olivat lähes yksinomaan ajoverkkokalastajia eri puolelta Pohjanlahtea.⁴¹ Ajoverkkokalastajat ovat kalastusmuotonsa vuoksi selkeämpi yhteisö, kuin rannikkokalastajat. Ajoverkkokalastajien yhteisöllisyyttä voi kuvata työyhteisöksi, sillä he ovat tiiviissä yhteydessä merellä ja myös kalasatamissa (vrt. Miller ja Johnson 1981). Yhteistoiminta ja muutenkin yhdenmukaisempi ajattelutapa on siis mahdollista ja todennäköistä. Kaikki avomerikalastajat eivät luonnollisestikaan ajattele tai käyttäydy samalla tavalla, mutta yhteisön paine saattaa olla vahva:

Haastattelija: *"Lähetäks sää RKTL:ään tiedot?"*

Kalastaja: *"Joo, lähetän."*

Haastattelija: *"Onko tästä tullu sulle esimerkiks mitään ongelmia tässä yhteisössä suhtautumisesta, vai eks sää ole julistanu sitä kovin suureen ääneen eteenpäin?"*

Kalastaja: *"En ole...en oo julistanu."*

Toinen ajoverkkokalastaja toteaa:

"Ei se ny sikäli, tänä vuan vaauntu se, ei se kiintiö olis millän tänä vuan mun käsittääkseni täyntyne, et kyl ne ny silti vois lähettää ne tiado, ettemmä

⁴⁰ Vapaasti suomennettuna: "Jos ihmiset pitävät joitain asioita tosina, ne saavat todellisia seurauksia."

⁴¹ Tiedot perustuvat RKTL:n ammattikalastustilastojen laatimaan muistioon.

sitä halua pantata, et ei siin... mut tavallas sit, sais sit muukki kalastaja lähettä, ettei ite ois mikkä rikkuri tässä."

Siteeratut kalastajat toimivat eri kalasatamista käsin, kuten protestiin osallistuneetkin kalastajat. Avomerikalastajien yhteisö, jonka olemassaolosta yhteistoiminta todistaa, ei ole maantieteellisesti rajoittunut, vaan työyhteisö, joka 'toteutuu' erityisesti merellä.

Osa kalastajista kieltäytyi myös ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen haastattelusta.⁴² Haastatteluissa jotkut kalastajat myös harkitsivat lopettavansa yhteistyön RKTL:n kanssa.

4.4.5. Vuorovaikutus lähentäisi elämismaailmoja

Monet kalastajat toivoivat viranomaisten ja tutkijoiden olevan enemmän tekemisissä kalastajien kanssa. Jotkut kalastajat korostivat sitä, että heillä on paljon tietoa kaloista ja kalastuksesta, mutta tutkijat eivät ole kiinnostuneita heidän näkemyksistään. Monien kalastajien mielestä paras tapa saada tietoa kalastuksen todellisuudesta on käytännön työ merellä.

Haastattelija: *"Nii'i, no miten näitä..pitäskö se sitte..mitä tässä pitäs tehdä."*

Kalastaja: *"Pikkusen maan tasalle sieltä Helsinkistä."*

Haastattelija: *"Mitä se tarkoittaa...että niitten pitäs tänne kattomaa vai tuota...?"*

Kalastaja: *"No, kesäksi lohepyyntii tuonne, kyllä ne pia siitä tottuu..ne o nii kovi viisaita siellä."*

Haastattelija: *"Meinaatko et ei oo niinko käsitystä tästä ite työstä?"*

Kalastaja: *"Ei vähääkään, se o tämä niinko tämä koko geologia opiskelu ni se on..ei se minkäänlaista tämmöstä..sitte nämä on päättämässä mei'an kalastusasioista, niillä ei koulutusta ollenkaa siihe."* (1422)

Haastattelija: *"Olisko niinko kalastajie ja RKTL yhteistyät su miälestäs mahdollist kehittää mitenkään?"*

Kalastaja: *"Ni emmä tiä, et oisko siin..kyl mar siin oliski, emmä tiä, täytyskö sit kaikki kalastajat, kalastajat ja vaihtaa, mut RKTL:s ainaki täytys tehd iha täysremontti tai sit täytys vaihtaa päittäi, et ne kalastajat menis sin RKTL:ää ja ne tulis välis ja vaihdettas vuade päästä, ni ehkä se käsitys olis toine, et sillo, sen jälkee mee täytys joku, joku systeemi, et kyl siält voitais adop.. ja mitä siäl o ny näit kumppaneit, Havu ja o, ni pistää toho noi lohe kalastuksee yhdeks syksyks ja me mentäs sinne. Ei me siä paljo tiädä, mut emmää tiä, tiätääkö hekää tual ja sen jälkee aljettais sit miättimää, et milt se ny vaikutti se, et mut tiätysti palkatki vaihdettas päittäi.., et joku semmonne, et heil täytys ol se oma käsitys ja siit toimeetulost, ettei he vaan san, et*

⁴² Ajooverkoilla ja -siimoilla kalastavista 7 kalastajaa kieltäytyi haastattelusta. Yhteensä 28 kalastajaan oli otettu yhteyttä, toisin sanoen peräti neljäsosa kieltäytyi haastattelusta. Lohen rannikkokalastajista vain yksi kaikkiaan 39:stä kieltäytyi. (Salmi J. ym. 1996a: 10.)

se kiintiö o ny täynnä, et olkaa siäl, ko se ei se yksi ol se luannolohe, ko kerra sitä istutettuu kalaa o se suurin osa." (2232)

Jotkut kalastajat ehdottivat ennemminkin neuvotteluja tai vastaava yhteistyön muotoa, esimerkiksi seuraavasti:

"Jag som yrkesfiskare så mäst säga att ja allt va dom ha sakt så ha vari precis tvärtom i stora drag, så ja har ingenting gott å sej om myndigheterna i allafall. Dom ska fråga av yrkesfiskare eller så ska rulla dit en yrkesfiskare ti sit ti la me la me där å prat me dom, de sku hjälpa me en yrkesfiskare å få sitt där en par veckor å borde var me dom, å sej så å så e de no men dom tror int på va yrkesfiskare säger utan dom har sina egna åsikter, dom har en tabell där å lite statistik." (2339)

4.5. Yhteenvedo analyysin tuloksista

Tarkastelen tässä luvussa vain analyysin keskeisimpiä tuloksia ja lopuksi pohdin mitä käytännön toimia niistä voisi seurata. Keskityn tässä lähinnä kalastajien kriittisiin näkemyksiin säätelystä. Kritiikki paljastaa säätelyn toteuttamisen ja onnistumisen kannalta keskeisiä seikkoja ja antaa mahdollisuuden ongelmien ratkaisemiseen.

4.5.1. Analyysin keskeiset tulokset

Säätely on hyvin paljon esillä kalastajien haastatteluissa. Se esiintyy kalastajien puheessa hyvin monimuotoisesti. Kalastajat ovat erilaisia. Heidän odotuksensa kalastuksesta ovat erilaisia. Lisäksi eri pyyntimuodoille ja alueille ominaiset mahdollisuudet ja rajoitukset vaikuttavat siihen, kuinka kalastajat sopeutuvat ulkoapäin tulevaan säätelyyn. Tämän vuoksi säätely esiintyy heidän elämismaailmoissaan eri tavoilla. Toiset kokevat säätelyn suurimpana ongelmana kalastuksessa ja toiset eivät pidä sitä niin merkittävänä. Yhdentekevänä sitä ei pitänyt juuri kukaan haastatelluista kalastajista. Kalastajien heterogeenisuus tuokin oman lisänsä kalastuskonflikteihin, koska samat toimenpiteet aiheuttavat erilaisia reaktioita ja toisaalta tasapuolisesti kohdentuva säätelyä on vaikea toteuttaa.

Nykyisessä tilanteessa säätelyä sinänsä pidetään haastatteluissa tarpeellisena. Tosin käytettyihin menetelmiin ja säätelyn kohdentumiseen ei oltu tyytyväisiä. Monet kalastajat olivat sitä mieltä, että nykyinen säätely ei onnistu tavoitteessaan eli lohen suojelussa. Jotkut näkivät säätelyn aluepolitiikkana, joten säätelyn tasapuolisuus tai edes onnistuminen lohen suojelussa ei ole edes viranomaisten toiminnan tavoitteena. Muutenkin kalastajien puheesta säätelystä korostui saaliin alueellinen jakaantuminen enemmän kuin lohen suojelu. Kalastajat ovat myös enemmän kiinnostuneita lohien kokonaismäärästä kuin kantojen geneettisistä ominaisuuksista, mikä osaltaan vaikeuttaa säätelyn hyväksymistä.

Kalastajien puhe säätelystä ei rajoitu pelkästään kuvauksiin säätelyn vaikutuksesta kalastajan ammattiin tai arvioihin toteutetusta säätelystä. Säätely sosiaalisena ilmiönä

korostuu myös vahvasti (vrt. Eythorsson 1991: 143). Säätelyn tasapuolisuutta arvioitiin varsin yleisesti ja säätelyyn liittyen oli paljon puhetta toisista kalastajista. Runsas puhe säätelyn taustalla vaikuttavista tekijöistä on ennen kaikkea sosiaalista puhetta, varsinkin kun näiden toimijoiden ominaisuuksia ja motiiveja arvioitiin runsaasti.

Säätelyn taustalla on kaksi selkeää toimijaryhmää: viranomaiset ja tutkijat. Kolmas hieman näkymättömämpi ryhmä on toiset kalastajat. Viranomaiset tekevät säätelypäätöksiä, minkä vuoksi on luonnollista, että heidän roolinsa on keskeinen myös kalastajien haastatteluissa. Tutkijoilla ja tutkimustiedolla on myös keskeinen asema säätelypäätöksiä tehtäessä ja niitä perusteltaessa. Kalastajien haastatteluissa tutkijat esiintyvät jopa yllättävänkin vahvana tekijänä säätelyn taustalla. On syytä huomata myös, että viranomaisia ja tutkijoita käsitellään monissa kommenteissa samana ryhmänä, mikä todistaa sen, että kalastajat kokevat tutkijoiden olevan vahva taho kalastusrajoitusten taustalla. Kritiikki näitä kahta ryhmää kohtaan on voimakasta. Lisäksi kritiikillä on hyvin pitkälle sama sisältö. Yleistäen voidaan sanoa, että viranomaisia ja tutkijoita kohtaa ei tunneta suurta luottamusta kalastajien keskuudessa. Näiden tahojen ammattitaitoa ja jopa puolueettomuutta epäillään.

Keskeistä on se, että nämä tahot toimivat liian kaukana kalastuksen todellisuudesta (kts. myös Jurvansuu 1995: 29, Pitkänen 1996: 34). Etäisyydestä johtuu tietämättömyys, joka on kalastajien mukaan syynä moniin tehtyihin virheisiin. Etäisyys korostuu myös siten, että joidenkin kalastajien mukaan kalastushallinnolla ja kalastajilla on erilaiset tavoitteet kalastuksen ja sen kehittämisen suhteen. Voidaan myös sanoa, että kalastajien ja viranomaisten sekä tutkijoiden elämismaaailmat ovat hyvin etäällä toisistaan. Tämä näkyy haastatteluissa esimerkiksi siten, että kalastajien mukaan päivämäärät ja kellonajat eivät ole mielekkäitä tapoja jaksottaa kalastusta.

Jos tarkasteluun otetaan mukaan käsite 'episteeminen yhteisö' (kts. sivut 21-22), niin varsinkin kalastajien ja tutkijoiden muodostamat episteemiset yhteisöt ovat hyvin erilaiset. Kalastajien näkemykset tiedontuottamisen prosesseista ovat erilaisia kuin tutkijoilla. Tieteellinen menetelmä sinänsä ei riitä vakuuttamaan kalastajaa, jos tutkimuksen tulos on hänen mielestään väärä. Kalastajat luottavat käytännön työssä merellä hankittuun tietoon, eikä kaukana kentältä tehtyyn tieteelliseen tutkimukseen. Mielenkiintoista kalastajien esittämässä kritiikissä tutkimusta kohtaan on se, että kalastajat kommentoivat yleensä vain tutkimustulosta, jolloin tutkijan mahdolliset yritykset perustella väitettään voi olla hyvin vaikeaa.

Vaikka kalastajien ja tutkijoiden episteemiset yhteisöt ovatkin kaukana toisistaan, niin tiettyä limittäisyyttä tai ainakin vaihtoa episteemisten yhteisöjen välillä esiintyy. Kalastajien haastatteluissa esiintyy näkemyksiä, joita perustellaan tieteellisillä tutkimuksilla ja myös termejä tieteellisestä diskurssista esiintyy. Tosin lainattujen käsitteiden sisällöt eivät välttämättä ole samanlaisia kuin ne alunperin olivat tieteellisessä diskurssissa. Tosin vuorovaikutus episteemisten yhteisöjen välillä on varsin yksipuolista. Kalastajien näkemykset eivät siirry tutkijoiden suuntaan, minkä jotkut kalastajatkin toteavat.

Kalastajien puheessa viranomaisten ja tutkijoiden etäisyys kalastuksesta esiintyi myös siten, että säätelyä ajavien tahojen legitimitettä yritetään kyseenalaistaa. Toisin sanoen etäisyys ei ollut haastatteluissa pelkästään selityksenä tehdyille virheille. Joidenkin kalastajien mukaan ulkopuolisilla toimijoilla ei pitäisi olla oikeutta puuttua heidän itsenäiseen ammattiinsa. He myös kokevat olevansa kalastusta koskevan päätöksenteon ulkopuolella. Tällä tavalla sosiaalisesta ja kulttuurisesta etäisyydestä tulee myös ase konfliktissa, jolloin etäisyyden korostaminen on argumentatiivisessa mielessä tarkoituksenmukaista.

Eri toimijaryhmien välisellä etäisyydellä on myös se seuraus, että toisten motiivit jäävät epä määräisiksi ja tulkinnanvaraisiksi. Suomalaisen lohenkalastuksen tapauksessa myös eri tahojen puhutavat ja keinot perustella näkemyksiään jäävät epäselviksi. Päätöksentekoprosessi ja tieteellinen tutkimus tapahtuu kalastajien näkökulmasta piilossa ja yksityiskohtaista tietoa tulee kalastajille hyvin satunnaisesti, eikä tiedonjyväsistä voi rakentaa kovinkaan selkeää kuvaa. Palapelin rakentamisen lopputulos on sattumanvarainen.

4.5.2. Etäisyys ja sen kaventaminen

Kalastusrajoitukset aiheuttavat vastustusta varsinkin, kun lohenkalastuksen kannattavuus on muutenkin alhainen. Konfliktin olemassaolo ei ole yllätys, eikä edes uusi asia. Voidaan myös väittää ettei konfliktista päästä kokonaan eroon, mutta sitä pystytään lievittämään ja myös muuttamaan nykyistä 'käsiteltävämpään muotoon'. Tutkimus toi esiin konfliktin erään osapuolen, kalastajien, argumenttien sisältöjä. Lisäksi pystyin hahmottamaan kalastajien näkemyksiä konfliktista kokonaisuudessaan.⁴³ Nämä seikat ovat tärkeitä, jos konfliktia yritetään lievittää. Tosin 'juupas-eipäs' -väittely asian tiimoilta ei ole hedelmällistä. Tutkimus toi esiin myös asioita, jotka eivät välittömästi liity kysymykseen luonnonlohen suojelusta (kuten tutkijat asian saattavat nähdä) tai siitä, kuka kalastaa loheta (kuten monet kalastajista asian näkee). Nämä seikat ovat konfliktin ratkaisun kannalta jopa tärkeämpiä kuin konfliktissa käytettyjen argumenttien sisällöt. Näitä tekijöitä voidaan tarkastella yhden käsitteen - etäisyyden - näkökulmasta.

Mielestäni keskeisin seikka analyysini tuloksissa onkin juuri lohenkalastuksen eri toimijaryhmien välinen etäisyys. Etäisyyden keskeinen seuraus on se, että kalastajat kokevat olevansa päätöksenteon ulkopuolella (Salmi P. ym 1997: 6). He kokevat, että heitä ei kuunnella, eikä aina edes uskota. Tämä on yleinen piirre kalastuskonflikteissa kansainvälisestikin (Charles 1992: 382). Voidaan jopa sanoa, että se on yleinen konfliktiteja kärjistävä tekijä (Dubbink ja van Vliet 1996: 502). Kansainvälisessä kirjallisuudessa ratkaisuksi tarjotaan kalastajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä. Erityisesti ns. yhteishallintoon (co-management) perustuva järjestely on viime vuosina ollut esillä kansainvälisessä kirjallisuudessa (kts. esim. Dyer ja McGoodwin 1994, Dubbink ja van Vliet 1996, Sen ja Nielsen 1996). Myös Suomessa asia on ollut esillä, vaikkakin valitettavan vähän (esim. Salmi P. ja Salmi J. 1995, Pitkänen 1996, Salmi P. 1997). Tarkastelen seuraavaksi yhteishallinnon toteuttamisen etuja ja myös ongelmia Pohjanlahden lohenkalastusta silmällä pitäen.

Keskeistä yhteishallinto -ajattelussa on se, että olennaiset toimijaryhmät⁴⁴ ovat mukana päätöksenteossa, jotta hallinto olisi tehokasta ja sillä olisi legitimitettä. Toimijat ovat sitoutuneita päätöksiin, koska he eivät koe olevansa kaukana tehtyjen päätösten suhteen pelkästään kohteita ja alamaisia. Kääntäen voidaan sanoa, että keskushallintoon perustuvassa menettelyssä päätösten toteuttaminen käytännössä on vaikeaa, koska kalastajat eivät ole sitoutuneita päätöksiin. Kalastajien valvomiseen tarvitaan

⁴³ Opinnäytetyössäni käsittelin myös kalastajien näkemyksiä toisista kalastajaryhmistä, mikä liittyy keskeisesti säätellykonfliktiin (Varjopuro 1997a: 100-107).

⁴⁴ Kirjallisuudessa käytetään joskus termiä 'user group', jota myös Sen ja Nielsen käyttävät. Heidän käyttämä termi viittaa resurssia hyödyntävään ryhmään, vaikka toisaalta myös muut kuin resurssia hyödyntävät ryhmät, esimerkiksi tutkijat ja luonnonsuojelijat, ovat olennaisia toimijoita kalastuksen säätelystä päätettäessä ja keskusteltaessa, minkä myös Sen ja Nielsen (1996: 407) toteavat. Kuitenkaan näiden ryhmien ei voida katsoa hyödyntävän kyseistä resurssia samalla tavalla kuin kalastajien. Mielestäni on parempi käyttää yhtä termiä, joka viittaa luontevasti kaikkiin ryhmiin.

massiivinen koneisto ja viranomaisten toiminta on pääasiassa fiskaalista. (Dubbink ja van Vliet 1996: 502-503, Sen ja Nielsen 1996: 406)

Sen ja Jesper Nielsen (1996) ovat vertailleet kalastuksen yhteishallintoa eri puolilla maailmaa.⁴⁵ Monissa tapauksissa yhteishallinnon tavoitteena on ollut kriisitilanteessa (liikakalastus) päätöksenteon tehostamisen lisäksi konfliktin lievittäminen. Yhteishallintoa on toteutettu monella eri tavalla ja eri asteisena. Sen ja Nielsen erottavat kolme jakolinjaa joiden avulla eri tapauksia voidaan vertailla ja tyypittää. Nämä ovat 'viranomaisten ja toimijaryhmien roolit päätöksenteossa', 'yhteishallinnolle asetetut tehtävät' ja 'pätöksenteon vaihe, jossa yhteishallintoa käytetään (suunnittelu, toimeenpanto, seuranta)'. (mts. 407)

Vertailun tuloksena voidaan todeta, että onnistuneen yhteishallinnon pitää olla rakennettu kontekstin mukaan ja sen on myös sopeuduttava mahdollisiin muutoksiin. Konteksti on tässä tapauksessa käsitettävä laajasti, joten toimijaryhmien ominaisuudet (koulutus, järjestäytymisaste, aikaisempi osallistumisaste), hallintokulttuurin ominaisuudet (onko kansalaisten osallistumista yleensä rohkaistu vai ehkäisty?), tarvittavien päätösten ominaisuudet (vaikeat vai helpot ratkaisut?) ja hallinnon rajojen ominaisuudet (fysikaaliset, sosiaaliset, tekniset, taloudelliset, poliittiset) vaikuttavat toteutettavan yhteishallinnon ominaisuuksiin. (mts. 414-416.)

Pohjanlahden lohenkalastuksen tapauksessa kalastajien, tutkijoiden ja viranomaisten välisen kanssakäymisen lisääminen kaventaisi toimijaryhmien välistä etäisyyttä ja poistaisi 'turhia' konfliktia kärjistäviä tekijöitä. Eräs käytännön mahdollisuus olisi yhteishallinnon toteuttaminen jossain muodossa. Etäisyyden kaventuminen auttaisi tiedonkulkua eri toimijaryhmien välillä, mikä osaltaan hälventäisi ennakkoluuloja. Viranomaisten ja tutkijoiden työ, motiivit ja tavoitteet tulisi tutummiksi kalastajille. Kalastajilla puolestaan on vuosikymmenien aikana käytännössä koeteltua tietoa paikallisista olosuhteista, kalakannoista ja kalastuksesta. Keskinäinen yhteistyö lähentäisi myös 'episteemisiä yhteisöjä', mikä parantaisi huomattavasti yhteisymmärrystä. Näin voitaisiin välttää nykyinen tilanne, jossa eri osapuolet puhuvat toistensa ohi käyttämällä erilaisia termejä ja perustellessaan väitteitä tavalla, joka ei ole toisten osapuolten näkökulmasta mielekäs. Säätelypäätösten toteutumisen kannalta kalastajien osallistuminen päätöksentekoon olisi myös ratkaisevaa, sillä nykyisessä tilanteessa varsinkin yleisillä vesialueilla kalastavat kokevat olevansa päätöksenteon ulkopuolella, mikä jo sinänsä kärjistää konfliktia hallinnon ja kalastajien välillä.

Koska lohi vaeltaa koko Pohjanlahden halki, ei päätöksentekoa voi siirtää kokonaan paikallistasolle. Keskushallinnolla täytyisi edelleen olla eri alueiden päätösten yhdenmukaisuutta valvova rooli. Jotta yhteishallinto toimisi, olisi kalastajien oltava hyvin järjestäytyneitä (mts. 414). Tämä on tärkeää kahdesta syystä. Ensinnäkin toiminnan tulee olla pitkäjänteistä, jotta järjestelyn edut tulevat esiin. Toiseksi kalastajien edustuksen tulee olla kattavaa. Lisäksi yhteishallinnossa pitäisi olla edustettuna muitakin kuin ammattikalastajaryhmiä. Varsinkin matkailuyrittäjät ovat eräs intressiryhmä Pohjanlahden kalastuksessa. Myös sivutoimisten kalastajien edustus olisi taattava, vaikka tämän ryhmän järjestäytyminen voikin olla hyvin vaikeaa.

⁴⁵ Yhteishallinnon tutkijoista kannattaa mainita erityisesti Svein Jentoft ja Evelyn Pinkerton, jotka ovat kirjoittaneet paljon yhteishallinnosta (esim. Jentoft ja Mikalsen 1994, Pinkerton 1987, Pinkerton 1994). Pitkänen (1996) on tarkastellut ansiokkaasti heidän näkemyksiään yhteishallinnosta, joten keskityn tässä toisiin lähteisiin. Pitkänen on tutkimuksessaan tarkastellut kalastuskonflikteja sisävesillä, mikä on temaatteisesti hyvin lähellä omaa tutkimustani. Opinnäytetyössäni (Varjopuro 1997a) käsittelen yhteishallintoa laajemmin kuin tässä.

5. KIRJALLISUUS

- Acheson, J. 1981. Anthropology of fishing. *Annual Review of Anthropology* 10. pp. 275-316.
- Acheson, J. ja Wilson, J. 1996. Order out of chaos. The case for parametric fisheries management. *American Anthropologist* 98, no. 3. pp. 579-594.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.
- Andersen, Raoul 1979 (Toim.). North Atlantic maritime cultures. Mouton Publishers. Lontoo.
- Anderson, E. 1975. Chinese fishermen in Hong Kong and in Malaysia. Teoksessa: Maritime adaptations of the Pacific. Toim. R. Casteel ja G. Quimby. Mouton Publishers. Hague.
- Arce, A. ja Long, N. 1992. The Dynamics of knowledge: Interfaces between bureaucrats and peasants. Teoksessa: Battlefields of Knowledge: the interlocking of theory and practice in social research and development. Toim. N. Long ja A. Long. Routledge. Lontoo. pp. 211-246.
- Berkes, F. 1989 (Toim.). Common property resources: ecology and community-based sustainable development. Belhaven Press. Lontoo.
- Bernard, H. R. 1989. Research methods in cultural anthropology. SAGE publ. Inc. Newbury Park, California.
- Brox, O. 1990. The common-property theory: epistemological status and analytical utility. *Human Organization* 49, no 3, pp. 227-235.
- Callon, M. 1986. Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St. Brieuc Bay. Teoksessa: Power, Action and Belief. A new sociology of knowledge?. Toim. John Law. Sociological Review Monograph 32. Routledge & Kegan Paul. Lontoo. pp. 196-233.
- Charles, A. 1992. Fishery conflicts. A unified framework. *Marine Policy* 11. pp 379-393.
- Christensen, O., Eriksson, C. ja Ikonen, E. 1994. Östersjöns lax, historisk utveckling, fiske och beståndsvård. Laxforskningsinstitutet Meddelande 4/1994. Laxforskningsinstitutet, Älvkarleby, Sverige.
- Clegg, S. R. 1989. Frameworks of power. SAGE Publications. Lontoo.
- Dubbink, W. ja van Vliet, M. 1996. Market regulation versus co-management? Two perspectives on regulating fisheries compared. *Marine Policy* 20, no. 6. pp. 499-516.
- Dyer, C. ja McGoodwin, J. 1994 (Toim.). Folk management in the world's fisheries: lessons for modern fisheries management. Univ. Press of Colorado. Niwot, Colorado.
- Dyer, C. ja Leard, R. 1994. Folk management in the oyster fishery in the U.S. Gulf of Mexico. Teoksessa: Folk Management in the World's Fisheries: lessons for modern

- fisheries management. Toim. C. Dyer ja J. McGoodwin. Univ. Press of Colorado. Niwot, Colorado. pp. 55-89.
- Einarsson, N. 1993. All animals are equal but some are cetaceans: conservation and culture conflict. Teoksessa: Environmentalism. The view from anthropology. Toim. Kay Milton. Routledge, Lontoo. pp. 73-84.
- Eklund, E. 1994. Kustfiskare och kustfiske i Finland under den industriella epoken. Studier i en yrkesgrupps yttre villkor, sociala skiktning och organisation 1860-1970. SSKH Skrifter 5.
- Eythorsson, E. 1991. Resursser, livsform og lokal kunnskap. Studie av en fjordbygd i Finnmark. Hovedfagsoppgave i samfunnsvitenskap. Institut for samfunnsvitenskap, Universitet i Tromsø. (opinnäytetyö).
- Eythorsson, E. 1996. Coastal communities and ITQ management. The case of Icelandic fisheries. Sociologia Ruralis 36, no. 2. pp. 212-223.
- Felt, L. 1994. Two tales of a fish: the social construction of indigenous knowledge among Atlantic Canadian salmon fishers. Teoksessa: Folk Management in the World's Fisheries: lessons for modern fisheries management. Toim. C. Dyer ja J. McGoodwin. Univ. Press of Colorado. Niwot, Colorado. pp. 251-286.
- Fielding, N. G. 1988. Between micro and macro. Teoksessa: Actions and Structure: research methods and social theory. Toim. N. G. Fielding. SAGE Publications. Lontoo.
- Giddens, A. 1989. A reply to my critics. Teoksessa: Social Theory of Modern Societies: Anthony Giddens and his critics. Toim. D. Held ja J. B. Thompson. Cambridge Univ. Press. Cambridge.
- van Ginkel, R. 1991. The sea of bitterness: political process and ideology in a Dutch maritime community. Man 26, no. 4. pp. 691-708.
- Gordon, H.S. 1954. The economic theory of a common-property resource: the fishery. Journal of political economy 62. pp. 124-142.
- Haapasaari, P. 1994. Silakanpyytäjiä ja lohitalonpoikia - kalastusperinnettä Perämeren kansallispuistossa. Metsähallituksen luonnosuojelujulkaisuja Sarja A No 19. Metsähallitus, Vantaa.
- Huhmarniemi, A. ja Salmi, J. 1997. *Kaikki kalastaa siikaa*. Pohjanlahden siiankalastus kalastajien puheissa. Teoksessa: Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Toim. J. Salmi ja P. Salmi. Kalatutkimuksia 122. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. pp. 65-73.
- Jentoft, S. ja Mikalsen, K. 1994. Regulating fjord fisheries: folk management or intrest group politics? Teoksessa: Folk Management in the World's Fisheries: lessons for modern fisheries management. Toim. C. Dyer ja J. McGoodwin. Univ. Press of Colorado. Niwot, Colorado. pp. 287-316.
- Jokikokko, E. ja Huhmarniemi, A. 1995. Saatko karisiikaa vai vaellussiikaa? Kalastaja 5/1995. Kalatalouden keskusliitto. Helsinki.
- Jokinen, A., Juhila, K. ja Suoninen, E. 1993. Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa: Diskursiivianalyysin aakkoset. Toim. A. Jokinen, K. Juhila ja E. Suoninen. Vastapaino. Tampere. pp. 17-47.
- Jurvansuu, S. 1995. Ammattikalastus Tuulten Pyörteissä. Merialueen troolikalastajien muutosvalmius ja suhde ammattiinsa. Kala- ja riistaraportteja nro 37.
- Järvi, T.H. 1932. Suomen merikalastus ja jokipyynti. Porvoo.

- Knorr-Cetina, K. 1988. The micro-social order. Teoksessa: Actions and Structure: research methods and social theory. Toim. N. G. Fielding. SAGE Publications. Lontoo.
- Lammi, J. 1993. Valtiointerventio - lohenkalastajan painajainen. Teoksessa: Sisävesi- ja rannikkokalastaja muutospaineiden alla. Arkipäivän ongelmat ammattikalastajien kertomana. Toim. P. Salmi ja J. Salmi. Kalatutkimuksia 72. pp. 87-91.
- Latour, B. 1986. The powers of association. Teoksessa: Power, Action and Belief: A new sociology of knowledge? Toim. J. Law. Routledge & Kegan Paul. Lontoo. pp. 264-280.
- Long, A. 1992. Goods, knowledge and beer. The methodological significance of situational analysis and discourse. Teoksessa: Battlefields of Knowledge: the interlocking of theory and practice in social research and development. Toim. N. Long ja A. Long. Routledge. Lontoo. pp. 147-170.
- Long, N. 1992a. Introduction. Teoksessa: Battlefields of Knowledge: the interlocking of theory and practice in social research and development. Toim. N. Long ja A. Long. Routledge. Lontoo. pp. 3-15.
- Long, N. 1992b. From paradigm lost to paradigm regained? The case for an actor-oriented sociology of development. Teoksessa: Battlefields of Knowledge: the interlocking of theory and practice in social research and development. Toim. N. Long ja A. Long. Routledge. Lontoo. pp. 16-43.
- Long, N. 1992c. Conclusion. Teoksessa: Battlefields of Knowledge: the interlocking of theory and practice in social research and development. Toim. N. Long ja A. Long. Routledge. Lontoo. pp. 268-277.
- Long, N. ja Long, A. 1992 (Toim.). Battlefields of Knowledge: the interlocking of theory and practice in social research and development. Routledge. Lontoo.
- McCay, B. ja Acheson J. 1987. The Question of the Commons: the culture and ecology of communal resources. Toim. B. McCay ja J. Acheson. The Univ. of Arizona Press. Tucson, Arizona.
- Miller, M. ja Johnson, J. 1981. Hard work and competition in the Bristol Bay salmon fishery. Human Organization 40, no 2, pp. 131-139.
- MMM 1991. Lohityöryhmän muistio. Työryhmämuistio MMM 1991:11. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.
- MMM 1993. Merilohityöryhmän muistio. Työryhmämuistio MMM 1993: 15. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.
- MMM 1995. Lohityöryhmä 1995. Työryhmämuistio MMM 1995: 18. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.
- MMM 1996. Lohenkalastusrajoitusten korvaustyöryhmä. Työryhmämuistio 1996: 6. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.
- Moilanen, P. ja Lappalainen, A. 1995. Ammattikalastus merialueilla. Teoksessa: Kala ja riista kartalla. Ympäristö 1995: 12. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. pp. 11-35.
- Nybacka, K., Eklund, E., Eklund, J., Hildén, M. ja Kuikka, S. 1991. Att äta laxen och ha den kvar. Laxregleringen i Finland på 1980-talet. Teoksessa: Fikerireguleringer. Nordiske seminar- og arbejdsrapporter 516. Nordisk ministerråd. pp: 169-203.
- Otterstad, O. ja Symes, D. 1996 (toim.). Sustainable Fisheries? Sociologia Ruralis 36, no.2. Oxford, U.K.

- Pennanen, J. 1979. Muikkuapajilla. Puruveden ammattimainen talvinuottakalastus 1900-luvun alusta 1970-luvun puoliväliin. Kansatieteellinen arkisto 30. Helsinki.
- Pennanen, J. 1986. Talviapajilla. Ammattimaisen talvinuottauksen sata vuotta. SKS. Helsinki.
- Pinkerton, E. 1987. Intercepting the state: dramatic processes in the assertion of local co-management rights. Teoksessa: The Question of the Commons: the culture and ecology of communal resources. Toim. B. McCay ja J. Acheson. The Univ. of the Arizona Press. Tucson, Arizona. pp. 344-369.
- Pinkerton, E. 1994. Summary and conclusions. Teoksessa: Folk Management in the World's Fisheries: lessons for modern fisheries management. Toim. C. Dyer ja J. McGoodwin. Univ. Press of Colorado. Niwot, Colorado. pp. 315-337.
- Pitkänen, M. 1996. Kiehuvat kalavedet. Suomen sisävesien paikalliset kalastuskonfliktit - haaste kalastushallinnolle ja kalavesien käytön järjestämiselle. Kala- ja riistaraportteja 48. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Enonkoski.
- Pitkänen, M., Vepsäläinen V.-P. ja Salmi, P. 1995. Kalavesi kielellä. Kalastuksen järjestämisen ongelmat ja kalaveden merkitys Oriveden kalastajien kertomana. Kala- ja riistaraportteja 42. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Enonkoski.
- Poggie, J. J., Jr. 1992. Intracultural and intrasocial variability as a tool for policy making in fisheries development and management. Teoksessa: Anthropological Research: process and application. Toim. J. J. Poggie, Jr., B. R. Dewalt ja W. W. Dressler. State Univ. of New York Press. pp. 46-64.
- Salmi, J., Honkanen, A., Jurvelius, J., Moilanen, P., Salmi, P. ja Vesala, K. M. 1996a. Haastatteluja Hangosta Utsjoelle. Ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen metodiikkaa. Kalatutkimuksia 116. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.
- Salmi, J. ja Salmi, P. 1991. Silakan kalastuksesta monilajikalastukseen. Pohjois-Satakunnan rannikon ammattikalastuksen muutokset. Kalatutkimuksia 30. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.
- Salmi, J. ja Salmi P. 1993a. Lohenkalastuksen säätelyä pidetään perusteettomana. Avomerellä kalastavat arvostelevat tutkijoita ja viranomaisia. Kalastaja 2/1993. pp. 6-7.
- Salmi, J. ja Salmi, P. 1993b. Lohenkalastajien vaihtoehdot vähissä. Alhainen ansiotaso ja velkaantuminen ajaa merelle. Kalastaja 3/1993. pp. 8-9.
- Salmi, J. ja Salmi, P. 1994. Ammattikalastuksen profiilit. Projektisuunnitelma. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. (ei julkaistu.)
- Salmi, J. ja Salmi, P. 1997. Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Toim. J. Salmi ja P. Salmi. Kalatutkimuksia 122. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.
- Salmi, J., Salmi, P. ja Moilanen, P. 1996b. Kalastusyrityksen Voimavarat. Katsaus ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen lomakehaastatteluiden tuloksiin. Kala- ja riistaraportteja nro 68. Riista- kalataloudentutkimuslaitos. Pori.
- Salmi, P. 1997. Kalastuksen järjestämisen ongelmat sisävesillä. Ammattikalastajan näkökulma. Teoksessa: Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Toim. J. Salmi ja P. Salmi. Kalatutkimuksia 122. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. pp. 75-82.

- Salmi, P., Juvonen, L., Laamanen, K., Piipponen, M. ja Pitkänen, M. 1994. Kenen ehdoilla kalavaroja hyödynnetään? Onkamojärven kalastuskiistan taustoja. Kalatutkimuksia 82. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.
- Salmi, P. ja Salmi, J. 1993 (Toim.). Sisävesi- ja rannikkokalastaja muutospaineiden alla. Arkipäivän ongelmat ammattikalastajien kertomana. Kalatutkimuksia 72. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.
- Salmi, P. ja Salmi, J. 1995. Elinkeinon ja elämäntavan rajavesillä. Ammattikalastuksen ja kalastajayhteisöjen tutkimuksista Suomessa ja ulkomailla. Kala- ja riistaraportteja nro 30. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.
- Salmi, P., Salmi, J., Jurvelius, J. ja Varjopuro, R. 1997. Muuttuva ammattikalastus. Yhteenveto profiilitutkimuksen tuloksista. Teoksessa: Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Toim. J. Salmi ja P. Salmi. Kalatutkimuksia 122. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. pp. 1-15.
- Sayer, A. 1992. Method in social science. A realist approach. 2. painos. Routledge. Lontoo.
- Sen, S. ja Nielsen, J. 1996. Fisheries co-management: a comparative analysis. Marine Policy 20, no. 5. pp. 405-418.
- Sulkunen, P. ja Kekäläinen, O. 1992. WP index 1.0. Kevyt ratkaisu raskaan työn ongelmiin. Gaudeamus. Helsinki.
- Symes, D. 1996. Fisheries management and the social sciences: a way forward? Sociologia ruralis 36, no 2. pp. 146-151.
- Toivonen, A-L. 1997. *Pitää olla muuta tulua*. Pohjanmaan rannikkokalastuksen strategiset vaihtoehdot. Teoksessa: Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Toim. J. Salmi ja P. Salmi. Kalatutkimuksia 122. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. pp. 95-101.
- Townsend, R. ja Wilson, J.A. 1987. An economic view of the Tragedy of the commons. Teoksessa: The Question of the Commons: the culture and ecology of communal resources. Toim. B. McCay ja J. Acheson. The Univ. of the Arizona Press. Tucson, Arizona. pp. 311-326.
- Tuomi-Nikula, O. 1982. Keskipohjalaisen Kalastajan Vuosi. Keski-Pohjanmaan suomenkielisen rannikon ammattimaisen kalastuksen ja hylkeenpyynnin muuttuminen 1800- ja 1900-luvulla. Kansatieteellinen arkisto 32. Helsinki.
- Turunen, J.-P. 1994. Ympäristöpoliittisten ristiriitojen sovittelumenettely. Esimerkkitapauksena lohenkalastuksen järjestäminen. Kalatutkimuksia 98. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.
- Varjopuro, R. 1996. Kalastajat epäilevät kerrostalossa asuvien tutkijoiden asiantuntemusta. Kalastaja 5/1996. pp. 10-11.
- Varjopuro, R. 1997a. Kalastajat, toimijat ja ulkopuoliset. Ammattikalastajien puhe lohenkalastuksen säätelystä ja sen taustoista. Pro gradu -työ. Kulttuuriantropologian laitos. Helsingin yliopisto.
- Varjopuro, R. 1997b. *Nyt se sanotaa kyl tualt aika lail ylhäält taholta*. Lohenkalastajien näkemyksiä säätelystä ja sen taustoista. Teoksessa: Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Toim. J. Salmi ja P. Salmi. Kalatutkimuksia 122. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. pp. 83-93.

Vesala, K. M., Honkanen, A., Jurvelius, J., Salmi, J. ja Salmi, P. 1996. Enemmän hinnan kuin luonnon armoilla. Ammattikalastajatutkimuksen kvalitatiivista metodiikkaa. Kala- ja riistaraportteja nro 61. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.

Vilkuna, K. 1974. Lohi. Kemijoen ja sen lähialueen lohenkalastuksen historia. Otava. Helsinki.

LIITE 1a: 'Analyysiharava' (Lähde: Vesala ym. 1996: 6-7)

I: OMA KALASTAJUUS

1. Kalastajaksi ryhtyminen ja sen vaiheet
2. Pyyntistrategia ja vapaa-ajan hahmottuminen
3. Kalastus tulonlähteenä ja sivuansiot
4. Perhe ja sukulaiset
5. Yhteiskalastus ja palkattu työvoima
6. Pyyntivälineistö ja muu kalastusomaisuus
7. Velat ja rahalliset investoinnit
8. Saadut tuet ja korvaukset
9. Menestyksen ja kannattavuuden arviointi
10. Kalan markkinointi
11. Jalostustoiminta
12. Kalastaminen työnä, työturvallisuus ja terveysriskit
13. Ammatin arvostus ja tulevaisuus
14. Kalastajan omaa yritystoimintaa koskevat tulevaisuudenkuvat ja toimintasuunnitelmat

II LUONTO JA YMPÄRISTÖ

21. Luonto ja luonnonvoimat
22. Saaliskohteet ja kantojen muutokset
23. Hylje
24. Saasteet
25. Meriliikenne
26. Vesistöjen rakentaminen ja ruoppaukset
27. Luonnonsuojelu

LIITE 1b: 'Analyysiharava' (Lähde: Vesala ym. 1996: 6-7)

III TOISET KALASTAJAT

- 31. Toiset kalastajat yleensä
- 32. Salakalastus
- 33. Kilpailu
- 34. Yhteistyö
- 35. Toisilta kalastajilta saatu tieto ja taito
- 36. Kalastajajärjestöt

IV YHTEISKUNTA

- 41. EU
- 42. Kalastuksen ohjaus
- 43. Vesialueen omistus, kalastusluvut ja valvonta
- 44. Viranomaisten välittämä tieto, tiedotus
- 45. Viranomaisille tehtävät selvitykset ja korvaushakemukset
- 46. Verot ja verottaja
- 47. Viranomaisten toiminta yleensä

- 48. *Tutkimus* (kirjoittajan lisäämä sisältöluokka)

V ASIAKKAAT JA MARKKINAT

- 51. Kalanhinta ja hinnanmuodostus
- 52. Ostajat, asiakkaat ja kysyntä

LIITE 2. Laskennan tulos

Laskennan tulos oli seuraavanlainen. Laskennan kohteena oli havaintoyksikön edessä olevan koodirivin sisältämät koodit. Laskennan ehtona oli koodin esiintyminen samalla koodirivillä, jossa olivat myös koodit 42 tai 47. Kalastajat puhuivat esimerkiksi kalastuksen kannattavuudesta (koodi 9) ja kalastuksen ohjauksesta (koodi 42) tai viranomaisten toiminnasta (koodi 47) yhteensä kahdessakymmenessäyhdeksässä havaintoyksikössä.

koodit	lkm
1	13
2	28
4	6
9	29
13	32
14	25
21	14
22	62
31	130
33	91
42	347
47	248
48	73